

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Erdélyi speciálítások.“

Még most se tudom, írjunk-e róla, vagy pedig csak vegyük örvendetes tudomásul a 8. §-t. De mi holt bizonyosra vesszük, hogy 10 esztendőről 10 esztendőre ismétlődik ez a tétel. És ha nem mondhatjuk, hogy ugyanazon emberekkel, azt mondhatjuk, hogy a tárgy ugyanaz. A fejezet czime se más, mint amit kitétem. Itt megtehetnők tán, hogy kitérjünk a Domby ér és társai véleményének részletezésére, de ügyünket nem vinné elébb. Különben is a mi véleményünk az, hogy soha se voltak „Erdélyi speciálítások“ és most sincsenek. Azok a százados vivmányok a „sík földet“ nem gyöngítik, minket pedig erősítenek. Veszek egy képet. A nagy Alföld körgátakat épít a vizek ellen. Némelyik magasabb a torony tetejénél. Erdély magos hegyei közt ilyen gát nem kellett; de a milyent a „vallásszabadságnak“ 1606., 1608., 1691. stb. építettünk arra, ha most némelyeknek nincs szüksége Budapesten, egyszer szüksége volt (igenis) minden protestáns embernek a Királyhágón innen és túl. Sőt még messzebb is vén Európában. Könnyű most mellette és ellene disputálni; de hogy mibe került annak idejében, azt jó lesz nem elfelejteni. Tisztelettel jegyezzük föl ide a többek közül dr. Kolozsvári Sándor, dr. Baksa Lajos, Kiss Albert stb. neveit. Örömmel állapítjuk meg, hogy Erdélyt most nem kellett „csak“ Erdélynek védni. Vajjon ha minden §-unk különböznék a többi-től, nem lennénk mi „egyek“ egy széket ülő testvéreinkkel?!...

Az Approbatát és Compilatát a Leopoldi diplomával együtt úgy hagyjuk, a hogy van. Csodálkozom azonban, hogy nem jutott eszébe a zsinati Atyáknak, miszerint ha „Függelék“ lesz megannyiszor „Erdély“ zsinati törvénykönyvünkben, nem akadhat-é „élelmes“ kultuszminiszter, a ki megunja ugyanazt újra szentesíteni és elébb teszi rá a „nagy pecsétet“. Vagy gondolkozni fog, miért kell a Leopoldi diplomát újra meg újra hitelesíteni?!

Nem jogerős. Vagy ki tudja, mit gondoltak. Ki ne emlékeznék az „üres“ czim vitára az „erdélyi püspök“ ügyében? Valóságos képeslevelezőlap módjára adták le konventünknek. Hogy egyebeket nem emlegettünk. Rátérhettünk talán részletesebben majd reflexióinkban a Zsinat §§-aira. Most üdv az Atyáknak, kik a tanácsban bölcssek valának „Erdély speciálításai“ körül.

Erdélyi.

A kijelentés, mint tudományos követelés.

(Irta és az egyházkerületi Egyh. Ért. 1905. évi V. rendes közgyűlésén felolvasta Horváth István, bürkösi ev. ref. lelkész.)

Felolvasásom tárgya a „kijelentés, mint tudományos követelés“. Tudományos követelés alatt pedig értem azt a logikai kényszerűséget, mely a tudomány arra szorítja, hogy ha az evolucio elméletet, a folytonosság és fokozatosság törvényét általános érvényű tekintélyre emelte: akkor a kijelentést is, a ker. theol. sarktételeit épen a fizikai és biológiai törvények, mint működési módok alapján magával egyenjogu tényezőnek kell elismernie, különben tudományos rendszeretűzet nélküli, csonka épület marad. A tudomány ugyanis a *természet beszéde* a természeti, a kijelentés a *szellemvilág beszéde* a szellemi emberhez. Mindennek van mondanivalója a másikkhoz, hogy megértsék egymást s közös egyetértéssel vezessenek az emberiség értelmi, szellemi, erkölcsi fejlődését. Mindenik arra törekszik, hogy mentől helyesebben ismerje, magyarázza a kozmoszt, az embert és a társadalmat.

Ugy de az ismeretnek hatása van. Ezentul kezdődik az ismeretlen végetlen birodalma, benépesítve a titokszerűség izgatató álomlátásaival. Bármennyire szélesbitse a tudomány felfedezések által az ismeretek határait, foglaljon el bár óriási területeket az ismeretlen tartományokból: a titkok és miszteriumok ringató hullámai közül ki nem menedik; a vallás meg épen nem képzelhető miszterium nélkül. Az ember sokkal korlátoltabb ugyan, minthogy mindent tudhasson, mindent ismerhessen s teljes világosságot árasztson a titkok titkainak mélységeiben és magasságain: de sok emberöltőnek fáradságos és kitartó munkássága kezébe adta az eszközt, melynek segítségével, mivoltának megfelelő szükségleteit kielégítheti, bepillanthat a miszteriumok rejtek helyeire, előkészítheti a jövőt, öntudatosan, cselekvőleg vehet részt a folytonos fejlődés főséges processusában.

A folytonos fejlődés törvénye és általában minden törvény, áthatol oly tartományokba is, melyeket

szem nem látott, kéz meg nem foghat és az evolúció, a folytonossági elmélet tanítása szerint, ott is megtartják értéküket — más szókkal a természeti törvények változhatatlanok, — a fejlődés végetlen. Előttünk az örökkévalóság, s annak szemléletében elfáradva, kicsinységünk érzetében, magunkat megalázva sohajunk fel, óh én édes Istenem, mily csodálatosak a te munkáid és végére mehetetlenek a te utaid. Körülötünk a fizikai és szerves természet az ő folyton változó tüneményeivel; a társadalmi, állami, egyházi átalakulások tájtéző hullámveréseikkel, melyek követeléseikkel folytonos izgatottságban tartják az emberiséget. Hátunk mögött egy történeti mult, egy oly fejlődési folyamat, mely időhöz kötött periódusát bevégezve, előkészítő talajul szolgált a jelennek, hogy ez hasonló szolgálatot tehessen a jövőnek. Van-e ebben valami rend, valami törvényszerűség, vagy pedig csak akarati elhatározásoknak ötletszerű megnyilatkozása? ezt kérdi a tudomány úgy, mint a kijelentés. A theologia századokkal ezelőtt válaszolt e kérdésre; a természettudomány csak az újabb időben felelt az evolúció elmélettel, a törvény folytonosságának érvényre emelésével, melynek értelmében, a törvény hasonló viszonyok között az ismeretlen tartományokban is érvényesül. Ugyanazt mondják különböző szavakkal, csak hogy jól megértsük a mit mondanak.

Századokon át tartó megfigyelés és elmélkedés volt szükséges arra (mondja Lewes), hogy az emberiség azon meggyőződésre jusson, hogy a kozmosz különböző és látszatra változó, sokszor egymásnak ellentmondani látszó tüneményei oly erőkből származnak, melyek a kozmoszban, nem pedig elkülönítve, tőle idegen, természetfeletti fönségben s magasztos függetlenségben székelnek. Igazat adott a theologiai theizmusnak.

A kiterjesztett erősség tehát egység, melynek fenntartó, kormányzó ereje nem rajta kívül, hanem benne székel. Csak az emberi elme tájékozatlansága osztja két országra, természeti és természet felettire, melynek különböző törvények alatt állának, úgy, hogy az egyikben rend és bizonyosság uralkodik, a másokban az ellenkező; az egyiknek tüneményeit megismerhetjük, azokat célunknak megfelelőleg módosíthatjuk, irányíthatjuk, a másikat nem.

Ezt az álláspontot feladta a modern protestáns theologia is; habozás nélkül fogadja el az evolúció elméletet, melyszerint a látható természetben működő törvények megtartják érvényüket az ugynevezett szellemi, erkölcsi világban is, melyek hatásaikat a társadalmi, állami, egyházi tüneményekben jelentik ki. Igen! a nagy mindenség egy összefüggő organikus egység, melyben változhatlan, egyszerű és könnyen érthető törvények uralkodnak. Így például az eső testek fizikai törvényei változóak és bonyolultak: de a fizikai törvény változatlan és egyszerű. A körülmények változhatnak, a magosságok különbözhetnek: de az átesett magosság viszonya az esés idejéhez változatlan marad. Így az emberi társaságban élő emberek cselekedeteit szabályozó törvények, paragrafusok sokfélék, változóak, komplikáltak; azokra befolyást gyakorolnak a kultúra, a szabad akarat, átöröklés stb. stb., de az erkölcsi törvény változatlan. Ennél többet még ez ideig nem tudunk, értéke sincs több, mint annak a régi tannak, hogy a testek esnek, mert a vonzó erő hat rájuk: de meg van a törekvés és reménység, hogy idővel elő fog állani egy új Newton, ki az erkölcsi törvényt is oly világosan, egyszerűen és könnyen érthetően fejezi ki, mint nagy nevű elődje az esés törvényét.

Ez adja meg az evolúció elméletnek roppant nagy jelentőségét. Sőt ennél még többet is értésünkre ad; azt, hogy a törvényeknek is van törvénye, mely őket változhatatlannokká teszi. A változhatatlanságot a tudomány hirdeti; a kijelentés nevet adott neki,

istennek nevezi és a theizmust ajándékozta az emberiségnek. Abban a mélyebben gondolkodók mind egyet értenek Pál apostollal, hogy a mi istenben láthatatlan, t. i. az ő örökkévaló hatalmassága és istensége e világnak alkotmányából és a teremtett állatokból megismertetvén meglássanak: de egyet kell érteniük abban is, hogy az istennek örökkévaló hatalmassága és istensége az emberi munka, fáradtság, szorgalom által összehalmozott szellemi, értelmi és valláserkölcsei alkotásokban is ép úgy, talán még nagyszerűbben megismertetik, mint amazokban; legfenségesebben pedig istennek szellemi országában, melyről Jézus parabolákban oly érthetően beszél, s melyet ma is sokan természet feletti magasságban keresnek.

A tudomány mai fejlettségi fokán tehát megszünt a kiterjesztett erősségnek természet és természetfeletti való szétválasztása, hanem e helyett elfogadta a szerves, szervesek és a szellemiek országára való felosztást és úgy vélekedik, hogy e három nagy osztályba besorolhat minden eddig ismeretes és az ismeret határán túl eső, de sejtett tüneményeket, azoknak egymáshoz viszonyát, legyenek azok fizikaiak, chemiaiak, biologiaiak, sociologiaiak, etikaiak, szellemiek, vagy bármiféle nemük.

Ez osztályozásnak lényeges sajátossága az, hogy mindenik fokozatot a másiktól élesen megkülönböztethető és áthághatatlan korláttal választja ugyan el: de mégis minden felsőbb fokozat létezése feltételének az alanta állót hirdeti. Így a szerves élet alapfeltétele a szerves világ; a szellemiek — Jézus szerint isten lelki országának — a szerves világ, illetőleg annak legfejlettebb organismusa az ember.

Ez kétségtelen, bizonyításra nem szorul: de kérdés, miképen történik az átlépés egyik országból a másikba, a szervesen hogyan lesz szerves? a halott élő? az állat-ember szellemi? Két iskola áll szemben egymással. Az egyik azt állítja, hogy a holt anyag, az atom önmagától, saját erejétől elevenedik meg. A másik ezzel szemben azt vitatja, hogy a szerves világ önmagában tehetetlen, saját erején életre nem ébred; az életelvnek kell hozzá alászállani, felkeresni, tehetetlen állapotából kiemelni, a szervesek birodalmába bevezetni. Szerves csak szervestől származhatik, — omne vivum ex ovo — élő élőtlől, ez a biogenezis tana; ez az iskola dominálja a helyzetet.

A két ellentétes irány két nagy táborra osztotta a szellemi és valláserkölcsei világ tüneményeivel foglalkozó tudósokat is. Theologusok, filozofusok, moralisták, kriminalisták, pedagógusok, sőt műkedvelők is — ezek többen és hevesebben, mint a hivatottak — vitatkoznak azon kérdés felett, hogy a szellemi ember a természeti, az állat-embernek pusztán kultivált fejleménye-e, vagy pedig — mint Jézus tanítja — új teremtmény, mely felülről született.

Az első iskola elismeri ugyan, hogy az embernek, mint a természettől vallásos állatnak a legfőbb lényvel viszonyban kell lennie: de a vallást úgy tekint, mint a mely a kultúra erkölcs, jellem fejlődése által a socialis élet műhelyében önmagától jött létre (papi találmány) halljuk uton-utófélen.

A másik iskola — bibliával a kezében — az új-jászületés tanát állítja ezzel szemben, vagyis azt, hogy a szellemi élet az élő szellem ajándéka. Az állat ember és a szellemi ember közötti viszony ugyanis hasonlít a szerves és szerves világ közötti viszonyhoz. Mint az oxigént, hidrogént, nitrogént és a többi szervesanyagot az életelv hívja életre: úgy Sándort, Pétert, Pált, Jánost, bárkit, mindenkit az élő szellem emel fel istenországába, a kiterjesztett erősség ez idő szerint észrevett legfelsőbb fokára.

Ime a tudományos kényszer. Ha elfogadjuk a tudományos osztályozást, a szerves, szerves és szellemi világok fokozatos létezését, ha elismerjük,

hogy változatlan törvények alatt áll a mindenség, ha megengedjük, hogy élő csak élőtől, szellem csak szellemtől származhatik, akkor az ujjászületés tanát fogadtuk el és megértettük ennek a kijelentésnek értelmét: „a kinél a fiu vagyon, annak élete vagyon, a kinél nincsen az istennek fia, nincsen annak élete. És ha eszünkbe vesszük, hogy a szervesen világ sok elemei hivatottak arra, hogy az életelv hívására sötét börtönükből szabadulva, életre ébredjenek: de nem minden oxygen, hidrogen, nitrogen, foszfor, stb. stb. lesz hús, vér, ideg, élőszervezet, hanem csak azok, melyek kiválasztatnak: akkor világosan áll előtünk Jézusnak isten országára vonatkozó ezen kijelentése: „sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak.“ A kijelentés ime megelőzte a tudományt; a tudomány igazolta a kijelentési tant, hogy az *életelv a felsőbb régióból száll az alsóbbba*. Ime a keresztyénség tudományosan igazolt életelve! Ime az élő Istennek nem csak a hit szárnyain, hanem a szörszálhasogató, mindent analizáló tudomány kényszerítő hatalmával dicsőséges trónjára emelt, magában a kiterjesztett erősségekben székelő állandóságának, a törvények törvényének proklámálása. Hogy más néven proklámálja, mint a keresztyén theologia: az nem sokat változtat a dolgon.

Az osztályozás harmadik s így ez idő szerint felső fokán, tehát Istennek országa, gyakorlati megjelenésében a keresztyénség áll. Az ásványok, növények, állatok országa helyett, szervesen, szerves és szellem, Jézus szerint Isten országa. Azok, kik az embert a teremtmények felett megközelíthetetlen magasságba helyezik és azt hirdetik, hogy mindennek ő érette teremtettek és ő határtalan ur azok felett: ezt az osztályozást talán mesterkéltnak, kierőszakoltnak ítélik, holott a tudomány mai álláspontján ez a legtermészetesebb. Nem szabad feledni ugyanis, hogy a modern tudomány a felmagasztalt embert önalkotta trónussáról a szervesek országában a növények és állatokkal egy sorozatba helyezi. Az élet legprimitívebb jelentkezésében, az embrio első megmozdulásában nem tud különbséget tenni a buzaszem, a csirke és az ember között. A buzát megeszi a csirke, kenyeret süt belőle az ember és megeszi a csirkét. Az ő részéről nem történik egyéb, minthogy bekebelezi az ételt s az azután történekről semmit sem tud, a míg nem látja a szerves életet, a legkifejlettebb organizmust, az embert. Ekkor különböző oldalról esnek neki, darabokra szedik, összerakják, hogy megismerjék. A fizikus nehéznek, magasnak, törpének, hidegnek, melegnek találja; a kemikus felfedezi benne a szervesen anyagokat, a hidrogént, oxigént, nitrogént, chlort, fluort, a szenet, foszfort, ként, kalciumot, potassiumot, sodiumot, magneziumot, vasat, még aranyat is. Az anatomus már a csontokat, húst, vért, az idegeket és ezeknek különböző csoportosulását látja, de nem találja sehol a lelket, az érzelmet, az erényt, a bünt, az akaratot; nem semmit, mit a régiek az objektív realitással bíró, önálló lélek működésének tartottak. Ahán — szól a biológus, tehát azok életi tünemények, következőleg a pszichológiának a biológiai tudományok között van a helye. Nekem ezzel semmi közöm — veti oda a zoologus — én már tisztában vagyok azzal, hogy az ember állat, még pedig gerinces, meleg vérű és emlős állat és ez az én szakmámhoz teljesen elég. De nem elég nekem, követelődik a sociologus. Az az állat-ember társas lény, a társadalomnak egy átoma és az állat csak a társadalomban és társadalom által fejlődik emberré. Ó az enyém. Mit osztokodtok ilyen aprólékos dolgokon? dorgál a kor szellemétől megittasult, könnyüvérű, kultivált modern hazafi. Nézzétek a kultura bámulatraméltó vívmányait, a gyárak füstölő kéményeit, a művészet alkotásait, a városok fényes kirakatait, az eget karczó palota-óriások

imponáló méreteit, a kényelemnek, élvezeteknek ezer meg ezer neveit. Ez a mi büszkeségünk, ez a mi dicsekedésünk! Nő csak dicsekedj! biztatja az eddig hallgatag pessimista, ha nem pirulsz dicsőíteni azt a sok nélkülözést, nyomort, bünt, gazságot, prostituciót, melyeknek épen az annyira magasztalt kultura az édes anyja. Légy szives adj egy lámpát, hogy keressem meg az embert, mert a kultura tomboló hullámaiban annyira elmerült, hogy én csak az állatot látom, marakodó ösztöneivel.

Szegény állat-ember! úgy széjjel van szedve, úgy össze van rakva, úgy ki van kívül-belől preparálva, hogy magára sem ismer. Es mind ez saját munkája. Saját munkájával megváltoztatta környezetét, életfeltételeit és ezek befolyása alatt ő maga is az átalakulásnak küszöbén áll, mert a szerves élet egyik lényeges sajátága épen az, hogy átalakító hatást gyakorol környezetére s ezen környezet hatása alatt maga is átalakul. A nagy izgatottság, élvezet miatt energvált, bomlásnak indult idegeivel kétségbe esve keresi a szabadulást, a váltást a budhizmusban, a nirvánában való beolvadásban, a megsemmisülésben. Epiku, a gondtalan kéjelgő, mint egy zsenia lis író, Yartin beszéli, álmában vigasztaló elégtétellel szemlélte, a mint Lucifer az utolsó élő férget is lábával eltapodta és az életet ez által megsemmisítette. Gyarló váltáság.

Almodozni lehet, ez is az emberi természethez tartozik, ébren is lehet ezt tenni: de az energikus, tette kész ember ezt nem teszi, sőt az alvás idejét is megrövidíti, hogy annál kevesebb álomlátásai legyenek.

A ki ébren van s szemeit nyitva tartja, nagyon jól látja, hogy az ember környezetét átalakította, a viszonyok változtak, életfeltételei módosultak, ő maga is — viszonyítva a multhoz — erkölcsében, világnézetében, erényeiben, gyarlóságaiában, sőt még idegrendszerében is átalakult, ellentálló ereje gyöngült. A régi jó töltött káposzta megfekszi a bibicz tojással, tengeri rákkal, különbözőféle inyencz nyalánságokkal táplált gyomrát. A gyomor nem veszi be a töltött káposztát, nincs szüksége reá, átalakul a konyhaművészet. A társadalmi, állami, egyházi szervezetekben is új erők lépnek fel, új szervek képződnek, régiek tűnnek el, mint a folytonos fejlődés hozza magával. Ezeknek elhelyezkedési küzdelme, mint megdagadt folyam árja ragad mindnyájunkat. Az ár sok szemetet, iszapot vetett felszínre. Vannak, a kik örülnek ennek, mert ezek életfeltételei; vannak, a kik sírnak, jajgatnak, hogy oda az erkölcs, a vallás, a gyony- és személybiztonság, megrendültek a társadalom oszlopai, inog, recseg, ropog, összeomlani készül az egész alkotmány. Ha nem életképes, sorsát el nem kerülheti. Újjá alakul és az lesz életképes. A buzaszem előbb megrothad s azután fakad az új élet. Aligha nem ez a képe korunk társadalmi, állami és egyházi életének is.

Franciaország egyeteméről a theológiát, iskolából a vallástaniást tiltotta ki; a protestáns államok épen az ellenkezőt teszik. A humanizmus jótékony-célú előadásokkal mulattatja, tánczoltatja a jószívű közönséget; szegény-, szeretet-, lelenczházakat emel, javító-intézeteket, fényesen, kényelemmel berendezett börtönöket épít; a közjótékonyági egyesület és poeta szívű művészek által, a szegények felségelésére rendezett gyermek-ünnepeken a szerető szülők, bámuló közönség gyönyörködhetnek, tapsolhatnak az apróságoknak, a mesék káprázató, csillogó alakjaiban, a hófehérkében és törpékben, a védő angyalban, a nagyapó szemelényében, a mesebeli királyi párban, a gyermek művészekben stb. stb. Sőt a képes lapokban lerajzolva, dicsérettel elhalmozva, az utókor számára is megörökíthetik. Ez nem humanizmus.

Beteges vagy egészséges állapotnak jelei-e ezek?

Ugy látszik, hogy a társadalom — már hogy lelkiismereti furdolás vagy más indító ok miatt az közönyös — lázas sietséggel siet lelki és testi szegényeinek, nyomorékjainak számüzötteinek, éhezőinek, koldusainak, örültjeinek, idegbetegeinek menedék házat emelni, oltalmat nyújtani, mintha készülne önmagát a társadalmi betegek, nyomorékok, sánták, vakok, idegbetegek menhelyévé átalakítani és berendezni. Egészséges, jól rendezett viszonyok között csak a munkaképtelen nyomorultak vannak a társadalom segélyére utalva, épkézlábu, egészséges embereknek meg kell találniuk a maguk és családjuk anyagi, szellemi, értelmi, és erkölcsi létfeltételeiket, azt tudni kell jól és helyesen értékesíteni. Ha mégis ilyenek veszik igénybe és ilyeneknek kénytelen a társadalom segélyt nyújtani és az életnek megtartani, ezt lehet, ha úgy tetszik humanizmusnak nevezni: de nem az a szellemi ország, melyet Krisztus alapított. A szerves világban ezt az átlapotot a biológia elődiség, degeneráció nevezet alatt ismeri.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. nov. 16.

(Folyt. és vége.)

Az egyházkerületi theol. fakultás vagyongüyeinek rendezése tárgyában kiküldött bizottság indokolt javaslatai alapján a következő határozatok hozattak: Az intézet 1904. évi számadása visszaküldetik az előjáróságnak, első foku ellátás céljából.

A theologiai alapítványok és évjáradékok további rendszeres nyilvántartását visszavette ig. tanácsunk az előjáróságtól és kimondotta, hogy a hátrálékok befizetését erélyesen szorgalmazza, esetleg peres uton is végrehajtja.

A költségvetési és számadási hiány elenyésztesítésére célzó javaslat megtételére kitűzött határidőt meghosszabbította az ig.-tanács, végül

az 1906. évi egyházkerületi közgyűlés döntésére fog bízni annak a kérdésnek az elintézése, hogy vajjon a theologiai előjáróság vagyongüyi autonómiát nyerjen-e avagy az eddigi vagyongüyei rendszer tartassék-e fenn?

Előfordult esetek alkalmából tanácskozott főhatóságunk afölött, hogy minő állást foglaljon el a központból járó lelkészi javadalmaknak bírói egyezség alapján történt és jövőre is előfordulható letiltásával szemben? Minthogy pedig megállapított, hogy ezzel a központi pénztár teendői jelentékeny mérvben szaporodnak: kimondotta ig. tanácsunk, hogy jövőre az ilyen fizetésletiltásokat nem fogadja el.

A széki egyházkerületi esperes által föltett kérdés alapján közölte ig. tanácsunk, hogy erdélyi egyházkerületünkben ez idők szerint IV. osztályu egyházközségek tényleg nincsenek, vagy legfennebb csak azok lehetnek, melyeknél a lelkészi javadalom kongruai rendezése még befejezve nincsen, minthogy a kerületi közgyűlés megállapítása szerint csak az a papi állás IV. osztályu, melynek javadalma az 1600 K-át el nem éri. Ennélfogva a IV. osztályu minősítvényvel bíró lelkészek rendes pappá nem is választhatók, csakis a 4157—905. számú körlevél értelmében, vagyis püspöki engedéllyel olyan helyekre, hol a pályázat meddő maradt.

Ezek után a székelyudvarhelyi, marosvásárhelyi és kolozsvári kollegiumok tanárai által bejelentett mellékfoglalkozások folytatására adta meg ig. tanácsunk az engedélyt, szokásos módon, egy évre.

A kézdi egyházkerületéből bejelentett lelkészi mellékfoglalkozások közül tudomásul vétetett a Bodor Géza esperesé, de eltiltatott egy biztosítási ügy-

nökségi és egy politikai lapszerkesztői mellékfoglalkozás.

A görgényi egyházkerületi közgyűlés a hitel-szövetkezeti könyvelői állásról való lemondásra hívta föl az ig.-tanács, mert az állás subordináltabb annál, semhogy a lelkész hivatalával egyeztethető volna.

A folyó évi egyházkerületi közgyűlés 58. jkvi sz. határozata, az alapját képező bizottsági előterjesztés által nem is tervelt, olyan intézkedéseket tartalmaz, melyek részben fölöslegesek, részben végrehajthatatlanok. Ezeknek megváltoztatása iránt javaslat megy a jövő évi közgyűléshez.

Tudomásul szolgált Vajda Ferencz székelyudvarhelyi lelkész aa. ama bejelentése, hogy egy politikai lap társszerkesztőségétől visszalepett.

A marosvásárhelyi és szászvárosi kollégiumok kérésére megengedett, hogy a délelőtti leczkerendet, a folyó tanév végéig, ideiglenesen fentartsák.

A petrozsényi anyaegyházközséghez tartozó *Lu-pényi* leányegyház híveinek száma örvendetesen megnövekedett, lépéseket kíván tenni önnálló szervezkedésé iránt. Ig.-tanácsunk nagy méltánnyal vette tudomásul a buzgó törekvést és megadta utasításait a továbbiakra nézve.

Kis Erzsébet és Mária polgáriskolai tanulók törvénytelen vallásos nevelése ügyében panaszt tett ig.-tanácsunk a miniszteriumhoz.

A dési egyházkerületi esperes által eddig, a desolált egyházak vagyonából, élvezett évi 160 K-nát áthelyezte ig.-tanácsunk az államsegélyi alapra, honnan a többi esperesi javadalmak is folyóvá vannak téve.

A dési egyházkerületi közgyűlés azt kérte, hogy az ehmei számvevői fizetés emeltessék föl. Ig.-tanácsunk azonban a kérést teljesíthetetlennek találta, sőt felelősségre vonta az egyházkerületét azért, hogy miért adta egy kézre a számvevői és pénztárnoki tisztelet, holott e két állás egymással merőben összeférhetetlen.

Végül még néhány lényegtelenebb ügy nyert megbeszélést és elintéztést, mire az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével a késő esti órákban, szétoszlott.

r. s.

A baptista gyülekezetek hitvallomása.

Hitvallomása és szerkezete a kereszttelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

(Folytatás.)

8. cikk.

A szent keresztségről.

A keresztség azonban egyszersmind Istennek ünnepélyes nyilatkozata és biztosítása a hívő, megkeresztelendő irányában, hogy ő Krisztus Jézusban el van merítve (Róma 6. 3.) s eképp vele együtt meghalt, eltemetett és feltámadott (Róma 6. 4. 8. [Kol. 2. 12. 13.]), hogy bünei lemosattak (Csel. 9. 9. Ap. Csel. 22. 12. 13. 16. [2. 38.]) s hogy ő Istennek kedves gyermeke, akiben az Atya gyönyörködik (Máté 3. 17. [Eféz. 1. 6.]).

A keresztség határozottabban és hathatósabban idézze föl a megkeresztelendőben megszabadításának s üdvösségének tudatát (I. Pét. 3. 21. Ap. Csel. 8. 39. Ap. Csel. 9. 19. 20. Ap. Csel. 16. 31—34. Róm. 6. 3—11.) s ezt akarja Isten eszközölni a Szentlélek általi elpecsételéssel (Mát. 3. 16. Zsid. 1. 9. II. Kor. 1. 21. 22.), azonban csak ott, hol ő előzőleg ezen lélek által az Isten Fiában s az Ő halálában s feltámadásában való igaz üdvözítő hitet létrehozta (Eféz. 1. 13.).

A keresztségnek sajátsága, hogy csak egyszer teljesítetik, míg a kegyelem többi eszközei a keresztyének egész életén át ismételtetnek és megújítatnak, ép ezért felette fontos, hogy ezen egy cselekmény helyesen történjék.

9. cikk.

A szent vacsoráról.

Ezen az Úr által az Ő gyülekezete számára szerezett kegyelemteljes intézmény, melyet mi megbecsülhetlen kegyelem eszköznek tartunk s mellyel gyakran éljünk (Ap. Csel. 2. 42. 46. Ap. Csel. 20. 7.), abban áll, hogy a gyülekezetben erre rendelt személy által a szerzési igék hangoztatása és ünnepélyes hála-ima után kenyér töretik s ez, valamint utána bor is, a kehelyből a gyülekezet tagjai által vétetik (Márk. 14. 22—24. [Mát. 26. 26—28. Luk. 22. 17—20. I. Kor. 11. 23—25.]).

Az Úr megváltottjainak kell a nekik adott szent és üdvös parancs folytán, az Úr visszajöveteléig e vacsora által hirdetni az Ő halálát, mint életök és üdvök egyedüli alapját (I. Kor. 11. 26. Ján. 6. 51. Ezs. 53. 5.). E hirdetés által az Isten Fíának emléke újból megelevenedik az ő szivökben s lelköknek megjelen vérenek szépségében (I. Kor. 11. 23—25. II. Tim. 2. 8.).

Hisszük, hogy Krisztus ezen szent jegyekben lelki módon táplálja testével és vérével a hívőket (Zsolt. 42. 3. Ezs. 55. 2. [Ján. 6. 57.]). Krisztus testének és vérenek közössége a szent vacsorában (I. Kor. 10. 16.), isteni zálog legyen a hívőknek, mely által a Krisztusban és az Ő áldozatában való részének tudata emeltetik s erősítettetik (Luk. 22. 19. 20. Ján. 6. 57. I. Ján. 5. 12. Ján. 17. 23. Róm. 8. 32.) és az általa hitben elsajátított bocsánatja a bűnöknek mind újból bizonyossá válik (Máté 26. 26. 28.).

Az úri szent vacsora kizárólag csak olyanoké, kik Istennek megtérítő kegyelme által az ő tulajdonává lettek (I. Kor. 10. 16—18. 20. 21. I. Kor. 5. 11. Máté 7. 6. [II. Kor. 6. 14—18.]) és a szent keresztségben részesültek (Máté 28. 19. 20. I. Kor. 12. 13.).

10. cikk.

Az Úrnak gyülekezetéről.

A keresztség által felvétetünk a Krisztusnak e földön létező gyülekezetébe (I. Kor. 1. 12. 13.) s ezt az Ur kegyelemeszközül rendelte el a mi számunkra (Eféz. 4. 15. 16. Zsid. 10. 24. 25. [Róm. 12. 5.]). A Jézus Krisztus és az Ő apostolai parancsa szerint (Ján. 17. 22. I. Pét. 2. 5. II. Korinth. 6. 16. 17.), valamint az apostoli kor példájának megfelelőleg (Ap. Csel. 4. 32. [Ap. Csel. 1. 14. 2. 1. 41. 46. 47. 4. 24. és úgy tovább 1. az egész Apostolok cselekedeteit]) s hogy az új-testamentom minden rendelkezése végre is hajtassék (Máté 18. 15—17.), minden Istenhez megtért hívőnek kötelessége, hogy egyedül ne maradjon, hanem társuljon az Úrnak többi tanítványával, mint egy testnek tagjai (I. Kor. 12. 27. [I. Kor. 12. 12—27.]) s egy Isten házában élő kövei (Eféz. 2. 19—22. [I. Pét. 2. 5.]), hogy kölcsönösen építsék s vigasztalják és segítik egymást az üdv útján (I. Thess. 5. 11. 14. Kol. 2. 18. 19. [Jud. 20. v.]), hogy megmaradjanak az apostolok tanaiban, a közösségben, a kenyértörésben és az imában (Ap. Csel. 2. 42.). A Krisztus igaz tanítványainak ilyen Isten ígéje szerint szabályozott szövetkezete képezi a keresztyén gyülekezetet (Ján. 10. 27. Ján. 8. 31.). A gyülekezet megmáshatatlan szabálya és zsinórmértéke az Új-testamentom marad (I. Kor. 3. 9—11. [Eféz. 2—20.]).

A gyülekezetben levő hivatalok.

Ennek feje egyedül az Ur Jézus Krisztus (Eféz. 1. 22. Kolos 1. 18. [Eféz. 4—15.]), látható fejei e földön nincsenek (Mát. 20. 25—27. Mát. 23. 8.).

Tagjainak kebeléből választja a gyülekezet véneit, tanítóit és szolgálait (Eféz. 4. 11. 12. Ap. Csel. 14. 23. Ap. Csel. 15. 22. 25. Ap. Csel. 6. 2—5.), kik elrendelés által ruháztatnak fel hivatalokkal.

Elrendelés alatt értjük azon szokást, melyre a szentírás tanít bennünket, hogy a gyülekezet által szolgálattételre megválasztott személyek, ugyanazon vagy egy más gyülekezet vénei által kezöknek főre tevése és ima által hivatásuk teendőjére elkülönítettnek (Zsid. 6. 2. Ap. cs. 14. 23. I. Tim. 5. 22. Tit. 1. 5. Ap. cs. 6. 6.).

Eletmódjukat illetőleg mint eddigé is épu, mint a gyülekezet minden egyéb tagja, a gyülekezet fegyelmi hatóságának alárendelve maradnak, azonban tekintettel I. Tim. 5. 19-re. (I. Tim. 5. 19.)

Vének és tanítók.

Mi vének és tanítók között semmiféle rangfokozatot el nem ismerünk (Máté 20. 25—27. Máté 23. 9—11. [I. Kor. 4. 9. 3—8]), hanem azt tartjuk, hogy a szent írásban előforduló ezen nevezetek: püspökök, presbyterek stb. nem jelölnek meg valami rangbeli különbséget.

Tudományos ismereteket e hivatalok számára kívánatosnak tartunk, de nem multhatatlanoknak (I. Kor. 1. 17. I. Kor. 2. 1—5. [Mát. 4. 18—22.]), hanem mindenekelőtt a Ján. 21. 15—17. (Ján. 21. 15—17.) követelményét és a Pál leveleiben követelt tulajdonságokat és képességeket (I. Tim. 3. 1—7. Tit. 1. 5—9.). A vének elnökölnek a gyülekezet ülésein, melynek igazgatását elvállalták. Feladatuk a gyülekezet határozatait keresztül vinni. Ezenkívül a lelkek hűséges gondozása is kötelességök (Ap. csel. 20. 28. 31. Zsid. 13. 17.).

A tanítóknak joguk és kötelességök az istentiszteleti összejövetelekkor prédikálni (Tim. 4. 13. II. Tim. 4. 1. 5. II. Tim. 2. 15.). Tanításaik evangéliumi tisztaságára felügyel az egész gyülekezet (Máté 7. 15. I. Ján. 4. 1. Jel. 2. 2. Kolos 2—8.), mely azon esetben, ha egy prédikátor az evangéliom tanaitól, amint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak, eltérne s eltérése mellett minden intés daczára megmaradna, az illetőt azonnal elmozdíthatja hivatalától (Gal. 1. 8. 9. I. Tim. 6. 3. 4. Róm. 16. 17. 18.).

A szent keresztség és a szent vacsora úgy a vének, mint a tanítók által szolgálathatik ki (I. Kor. 4. 1.).

A vénnek s a tanítónak hivatalai gyakran egy személyben vannak egyesítve.

Hivatalával jól összeegyeztethető, hogy a vén vagy a tanító külön keresetet is üz, azonban bizonyos körülmények között óhajtható, hogy kizárólag lelki hivatalának éljen (Ap. csel. 18. 3. Ap. csel. 20. 33. 35. [II. Thess. 3. 8.] I. Kor. 9. 13. 14. Luk. 10. 9. 8.). Ha a gyülekezet ezt kívánná, az Isteni parancsok szerint kötelezve van, nekik, tehetségeiknek megfelelő tisztességes életmódot nyújtani (I. Gal. 6. 6. I. Tim. 5. 17. 18. [I. Kor. 9. 7—14.]).

Szolgák.

A gyülekezet diakonjai vagy szolgálainak a szentírásban jelzett tulajdonságokkal kell birniok (Ap. cs. 6. 3. I. Tim. 3. 8—12.). Támogatják a véneket s tanítókat hivatalaikban s különösen a gyülekezetnek anyagi ügyei vannak gondjaikra bízva (Ap. csel. 6. 1—4.).

A tagok kötelességei.

A gyülekezet tagjainak kötelességei kölcsönös szívélyes szeretet (Ján. 13. 34. 35. I. Ján. 3. 11. I. Pét. 1. 22. [Ján. 15. 12. 17. Jak. 2. 8.]), az összesek szellemi és testi jóllétén való eleven munkás részvétel (I. Ján. 3. 16—18. Róm. 12. 15. [Gal. 5. 6. I. Thess. 5. 14.]) és lelkiismeretes használata a kegyelem esz-

közöknek s teljesítése azon intézkedéseknek, melyeket az Úr, mint a gyülekezet Feje tett (Eféz. 5. 24. I. Ján. 2. 4. II. Ján. 6. v.). Különös kötelessége minden tagnak, a szent vacsorának ünnepléséhez csatlakozni (Máté 26. 27. Márk. 14. 23.) s jelen lenni a gyülekezet vasárnapra vagy más hétköznapra elrendelt összejövetelein (Zsid. 10. 25. Ap. csel. 1. 14. Ap. csel. 2. 1. Ap. csel. 2. 42. Ap. csel. 4. 24. Zsolt. 27. 4. Zsolt. 122. 1. Zsolt. 84. 2. 3.). Csakis a legnagyobb szükség esetében vagy betegség folytán szabad a gyülekezet tagjának a szent vacsorának ünnepétől vagy az istentiszteletől, vagy kivált a gyülekezet összejövetelétől távol maradnia. (Zsolt. 116. 18.)

Szavazások.

A gyülekezet tanácskozó ülésein döntenek el szavazás által, a mennyire lehet az ügyek (Ap. csel. 15. 22—25. Ap. csel. 21. 21—23. [Máté 18. 17.]). A szavazásnál valamennyi tag egyenlően szavazat-jogosult (Máté 23. 8. 11.) s a szavazatok többsége dönt. Ily döntésnek a kisebbség magát alávetni tartozik, mivel szabadság és rend csak ily módon tartathatik fenn az Isten házában (I. Kor. 14. 40. I. Kor. 14. 33. Eféz. 5. 21. I. Pét. 5. 5. Máté 18. 17. 18.).

Felvétel.

Uj tagnak felvétele csak szavazás által történhetik, ha előzetesen az illető lelkiállapota nyilvánvaló lett és személyesen a gyülekezet színe előtt a hitvallomást felveendő letette (I. Tim. 6. 12. Zsid. 4. 14. Róm. 10. 9. 10. [Mát. 10. 32.]). Az ily szavazásnál kívánatos, hogy egyhangúság létezzék.

Gyülekezeti fegyelem.

Krisztus rendelete Máté evangelioma XVIII. r. 15. versétől 17-ig minden tag által különbség nélkül szigoruan megtartandó. Mindenkinél kötelessége az adott intést szeretetben elfogadni s ott, hol szükséges, szeretetben meginteni, a nélkül, hogy erről harmadik személyhez tudomás jusson. Csak a kizárás után szabad a tagoknak egy testvért, mint a gyülekezethez vagy az Isten népéhez nem tartozót tekinteni s így vele elbánni (Máté 18. 15—17.).

Kizárás.

A gyülekezetnek, alapítójának szabálya szerint, joga és kötelessége tagjai közül azokat, kiknek élete hitöknek ellent mond, kik egy isteni törvényt megszegnek s intés által magukat bűnbánatra s igaz javulás elhatározására birni nem hagyták, tehát a bűnben megmaradnak, rendes szavazás által kizárni s a tagok jogait tőlük megvonni (I. Kor. 5. 1. 13. II. Thess. 3. 6. Tit. 3. 10. 11. I. Tim. 2. 19. 20. [I. Tim. 6. 3—5.]). Oly tagok, kik nyilvános botrányt szülő vagy többször ismétlődő bűnökbe esnek s kiknek ígéretök hitelt nem érdemel, bűnbánat felőli biztosításukra való tekintet nélkül hasonló módon kizáratnak (I. Kor. 5. 1—13. Máté 3. 8.).

Egy kizártnak újból való felvétele, mint minden más felvétel, a megejtett vizsgálat s a bűnöknek a gyülekezet előtt történt bevallása után, szavazás által történik (II. Kor. 2. 6—8.).

(Vége köv.)

Zsinati ülések.

Nov. 22., 23., 24.

Egyetemes zsinatunk harmadik ülészsaka november hó 22-én vette kezdetét Budapesten. A mult konventi ülésen felmerült azon gondolat is, vajjon nem volna-e czélszerű a mai forrongó időben a zsinat ezen ülészsakának elnapolása. Az elnökség azonban hivatkozva a mult, második ülészsak jegyzőkönyvi

határozatára, mely kimondja, hogy a „harmadik ülészsak a f. év utolsó negyedében az elnökség által meghatározandó időre hivandó össze“, az elnapolás gondolatát elejtette, s a zsinat az április elején félbemaradt tárgyalások fonalát ismét fölvette.

A tárgyalások lassu menete meglehetősen hosszúra is nyújtotta ezen ülészsak tartamát, s az ülészsak vége e hó 10-ike előttre aligha várható. E lassúság, a konventi javaslat ellen fennálló kifogások és módosítások, mondhatni, óriási számában leli magyarázatát, s akárhányszor történt felszólalás a mellett, hogy a tervezet egyes szakaszai adassanak vissza a bizottságoknak ismételt tárgyalás és véleményezés végett, hogy az aprólékos módosítások és felszólalások tárgyalása ne a zsinati ülésen ejtessék meg. A felszólalások eredményre azonban nagy ritkán vezettek, s a zsinat tárgyalás alá vette a törvénytervezet alkotmányügyi részét.

Az ülések most is az ügyvédi kamara szemere-utcai dísztermében folytak le.

November 22-én Kun Bertalan imádsága és báró Bánffy Dezső világi elnök megnyitója után megkezdődtek a tárgyalások. Először az igazoló bizottság tette meg jelentését, melyet Radácsi György igazoló bizottsági jegyző olvasott fel. A határozatképesség megállapítása után az elnökség a beérkezett kérvényeket szedte sorba, s utasítva a bizottságokat a hozzájuk utalt ügyek tárgyalására, a legközelebb tárgyalandó alkotmányi rész előadójául Baksa Lajos drt nevezvén meg, a legközelebbi ülés napirendjének megállapításával, a gyűlést 11 órakor bezárta, s a zsinat tagjai az alkotmányügyi bizottság előadójának a tervezetre vonatkozó, nyomtatásban kiadott módosításaival, s a lelkészi nyugdíjintézet tervezetével távoztak.

November 23-án vette kezdetét a tulajdonképeni tárgyalás. Az előadó: Baksa Lajos a tervezet betérjesztésénél a saját nagyszámu módosításait is betérjeszti, a mi élénk vitára adott alkalmat. Nagy Károly a módosításokat, minthogy egy személy munkái: a bizottsághoz kívánta utasíttatni, gr. Dégenfeld ellenben az együttes tárgyalást lehetségesnek tartotta. Domhiday Elemér közvetítő indítványt tett, t. i., hogy csak a fontosabb szakaszok és módosítások utasíttassanak a bizottsághoz. A vita eredménye a konventi tervezetnek részletes tárgyalás alapjául való elfogadása lett.

Hosszabb vitát provokált mindjárt az első §. tárgyalása. Baksa Lajos előadó a következő szövegezést ajánlotta:

A magyar korona országában lakó ev. ref. keresztyén hívek összesége alkotja a magyar református egyházat. Hegedüs Sándor, Antal Gábor, Fejes István az eredeti szövegnek fogják pártját. Gr. Dégenfeld József ellenben az előadó mellett foglal állást.

Dr. Bartók György a lehető legrövidebb név mellett emel szót, még a „magyar egyház“ nevet is elégségesnek tartaná, mert a nép is így ismeri; a keresztyén szó a névben teljesen felesleges.

„A magyar korona országában élő ev. ref. hívek és itt levő egyházközségek alkotják a magyar református egyházat“ szöveget ajánlja.

Révész Kálmán ellenben 1. §. gyanánt a következő szövegezést kéri elfogadni: *A magyarországi református egyház, mely országos törvényeinkben helv. hitv. evangélikusoknak, majd evangélikus reformátusnak nevezetik, magában foglalja a magyar koronához tartozó országok és tartományok területén lévő összes református egyházközséget és az ezek által alkotott felsőbb egyházi testületeket.*

A zsinat Révész indítványát fogadta el, s így az ev. ref. elnevezés helyett: református egyház leszünk ezentúl.

A 2. §-a vita nélkül lett elfogadva, erre vonat-

kozólag volt indítvány, hogy a 3. §. helyére jöjjön, a mi azonban nem történt meg.

A 3-ik §-ba Garzó Gy. felvételni kéri az alsó-, közép- és felső iskolákhoz a felebaráti intézeteket is, mint a melyek szintén az egyház testéhez tartoznak. Váró Ferencz ezt nem tartja szükségesnek, mert erről abban a törvényzikkben, a melyre ez a § hivatkozik (t. i. az 1790 91. XXVI. t.), nincs szó. Baksa Lajos, az előadó a 3. § helyett új szöveget ajánl a bécsi és linzi békekötések bevonásával, mint a melyekben rejlik a mi önkormányzati és igazgatási jogunknak gyökere. Fejes I. mint az általános vitánál, most is ellenzi a pótlékot s a debreczeni zsinatra való visszaemlékezések között a Váró nézetét pártolja. Padrah S. arra az esetre, ha a Baksa indítványa győzne, beszuratni kívánja a szövegbe a „mindenestől fogva“ szót, hogy valamikor valamely ellenséges magyarázattal azt ne gondolja és hirdesse valaki, hogy csak az iskolák tartoznak az egyház testéhez, de a vagyonuk nem.

Molnár B. a 3. §-t úgy fogadja el, a mint van, a bécsi és linzi békekötések bevételeit azért sem kívánja, mert ezek országos törvények által lettek elfogadva, az országos törvényekre való hivatkozás pedig benne van a szövegben. Bartók Gy. emléket kíván állítani a bécsi és linzi békekötésnek a felvétel által; az nem érv, hogy ezelőtt 20 évvel nem voltak ezek a §-ba bevehetőek, hátha most bevehetőkké válnak?

Kolozsváry S. szerint a bécsi és linzi békekötésekre való hivatkozással gyöngitenők álláspontunkat, mert sok más törvényünkre is lehetne és kellene hivatkoznunk, így p. o. az Approbatákra, Compilátákra, a Leopold-féle hitlevélre, az 1791-iki törvényekre stb.

A §-t végre is változatlanul fogadták el.

A 4. §. első pontja helyett Radácsi György egy könnyebben érthető s kevesebb szóval járó szöveget ajánlott s a 2-ik pontjában egy szőigaztást; az előadónak is volt egy külön szövege. — Mezey Albert kezdte sokalni a sok kifogást és kárhóztatólag szólt a törvénykönyvnek folytonos javítása, toldása ellen s takarékoskodást ajánlott, mert sok nagy dologra nem telik a pénzünk. Marad a szöveg mellett. Fejes István szintén s kifogásolta főképp az előadói módosítványt — Ragályi Béla figyelmeztette a zsinatot, hogy ha az előadó véleményét fogadná el, akkor kimaradna a király legfőbb felügyeleti jogának felemlítése. Pokoli József magyarázata a jus ad vocatiólet, a minek két oldala van s a tervezet csak az egyiket érinti. Visszadandó a szöveg az alkotmányi bizottságnak kiegészítés végett. Radácsi György zárszót kérve, indokolta módosítványát és minden tisztelettel Mezey takarékoskodása és elvei iránt tiltakozott az ellen, hogy valaki a szólásszabadságot korlátozza, mert mindenkit őszinte jó szándék vezet felszólalásaiban. A zsinat a Radácsi György módosítványát egyhangúlag elfogadta.

Az 5. §-nál, a mely az államhatalom segédkezésének igénybevételeit szabályozza, Dányi Gábor, dr. Sebes Dénes, dr. Baksa Lajos, Pokoli József, Czinke István, Koncz Imre, Tisza István gróf, Antal Gábor, Dégenfeld gróf egymásután keltek fel, érdekesnél-érdekesebb módosításokkal, aggodalmakkal, ellen vagy pártoló nézetekkel; maga az előadó bővebb szövegben javasolta az állam segédkezésének biztosítását és kiterjesztését, . . . a mi arra birta Radácsi Györgyöt, hogy az összes indítványokat, előadó módosítását stb. az alkotmányügyi bizottsághoz kérte utasíttatni, a mi a Fejes István, Lenárt József felszólalása és a világi elnök nyilatkozatai után csakugyan úgy is történt s ezzel a zsinat 2-ik ülése véget ért.

November 24-én a 6. §. tárgyalásába kezdett a

zsinat. Ez úgy, a mint a tervezetben van, nincs helyén s illetőleg ismétlése és pótlása az 1. §-nak. Úgy, a mint az előadó szövegezte, beleillik az egészbe és helyén is megáll. „A magyarországi ref. egyháznak önkormányzati joggal bíró testületei, az egyházközségek, egyházmegyék és egyházkerületek. Ezeknek megfelelő fokozatokban a gyűlések és a hatóságok, egyházközségek, egyházmegyék és egyházkerületek. A konvent az öt egyházkerület képviselőiből alkotott testület és a törvény által kijelölt jog és hatáskörben jár el.“ Koncz Imre és Kálmán Gy. felszólalása mellett ez a szöveg elfogadtatott.

A 7. §. az egyházi fokozatos hatóságok szabályrendeletalkotási jogáról szól. Itt féltékenységet árult el Dányi Gábor s az alsóbb hatóságok jogkörét szeretne volna biztosítani a felsőbbekkel szemben, úgy, hogy az egyházkerület rendszabályai vagy — a mint kiigazította a zsinat — szabályrendeletei ne is kerüljenek a konvent megerősítése alá, hogy a konvent egyházi főtanácsossá ne váljék. Maga a világi elnök figyelmeztette a szólot, hogy aggodalma teljesen felesleges, mert a törvénytervezet szelleme egészen más irányu s majd előadó, még inkább Antal Gábor felszólalása teljesen eloszlattott minden féltékenységet s a zsinat az előadó szövegét fogadta el. Így a felsőbb hatóságok mindig tudni fognak az alsóbbak szabályrendeletéről, anélkül, hogy azok törvényes önkormányzati jogát sértenék. Antal G. szerint szükség van bizonyos egyöntetűségre, ami a lelkészek költözését is megkönnyítse s épenséggel helytelen az, ha egy egyházkerületben valamennyi egyházmegyének külön szabályrendelete és külön gyakorlata áll fenn s illetőleg fejlődik ki.

A 8. §-hoz, mely minket erdélyieket legközelebről érdekel, Berey József szólott hozzá először, ő az összes egyházkerületek unióját tartja ideális dolognak, mert ezek a törvények, melyek itt alkotgatnak, inkább csak a 4 kerületre vonatkoznak. Ohajthatónak tartaná az erdélyi egyházkerületek törvényeit valahogy az új törvénykönyvbe bevéttetni. Indítványozza, hogy az erdélyi egyh. ker. törvényeit legalább függelékül vegyék be az új törvénykönyvbe.

Garzó Gyula az egységnek nagy barátja, de nem hagyhatja figyelmen kívül az erdélyi egyh. ker. érdekeit és különleges helyzetét és ezért nem kívánja ezt a dolgot bolygatni. Kéri a zsinatot, hogy mivel volt eset rá az erdélyi kerületben, hogy államsegélyes gimnáziumok tanárai is presbiterekkel választattak — ami visszaesést jelent az erdélyi kerület alkotmányának fejlődésében — tétessék köteletségévé az erdélyi kerületnek, hogy alkotmányát a képviseleti rendszer értelmében fejlessze tovább és terjessze is be a konventnek az egyes változásokat.

Domby Lajos az „erdélyi speciálítások“ esetről esetre való bemutatásának kötelezettségét szeretné törvénybe iktatni Csatlakozik Berey indítványához.

Kolozsváry Sándor védi az erdélyi egyh. ker. helyzetét. Lónyai Menyhért is csak az uniót és nem az unificatiót hangsúlyozta. Különben is alkotmánynak ily rövid időközökben való változtatását nem helyesli. Kéri a zsinatot, fogadja el a §. eredeti szövegét.

Kiss Albert a második bekezdésben az érintetlenül „marad“ szó helyett a régi „hagyatik“ szót, mint jobbat kívánja bevéttetni.

Baky István szerint bizonyos igazságtalanság van abban, hogy itt az erdélyi képviselők részt vesznek oly törvények meghozásában, melyek rájuk nézve nem kötelezők. Berey indítványát pártolja.

Pokoly József helyesnek tartja Baky fölfogását és kijelenti, hogy az erdélyi képviselők között történt megállapodás folytán, oly kérdésekben, melyek rájuk úgy sem fognak tartozni, a törvényhozás alkalmával tartózkodni fognak a szavazástól

Gróf Tisza Istvánt Pokoly nyilatkozata késztet

fölszólalásra. Kéri őt és társait, gondolják meg, hogy ha ők beváltják ígéretüket, igazán az unión ütnék részt, mert egy teljes zsinattal, mely az egész ország nevében hoz törvényt, szemben fog állani egy csonka zsinat, mely csak az ország egyik fele számára hoz törvényeket.

Dr. Baksa Lajos Kiss Albert módosítását elfogadja.

Bánffy Dezső báró elnök Pokoly szavaira kijelenti, hogy a zsinaton szavazni minden tagnak kötelessége és az alól nem vonhatja ki magát senki.

A zsinat az eredeti szöveget fogadja el Kiss Albert és Baksa Lajos módosításával. Berey önálló indítványát a zsinat elfogadta. Az erdélyi egyh. ker. törvénye az új egyházi törvénykönyv függelékül meg fog jelenni.

Báró Bánffy Dezső elnök szükségesnek tartja kijelenteni Garzó Gyula szavaira, hogy az erdélyi kerület alkotmánya fejlődéséről mindig értesítette a konventet a törvény értelmében, de annak idején Zsigmond Sándor ezt a részt a konventi jegyzőkönyvből kihagyta.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„**Dr. Luther Márton művei.**“ II. kötet. Pozsony 1905. Sajtó alá rendezte dr. Masznyik Endre. — Kiadja a Luther-Társaság. A kötet tartalma: 1. A német nemzet keresztyén nemességéhez. 2. Az egyház babyloni fogságáról. 3. Az új Eck-féle bullákról és hazugságokról. 4. Az Antikrisztus bullája ellen. 5. Levél X. Leó pápához. 6. A keresztyén ember szabadságáról. 7. Megújított és megismételt felebbezés a pápától a zsinathoz. 8. A pápa és hívei könyveinek elégetéséről. 9. A lipcsei baknak. A lipcsei bak feleletére. 10. A gyónók kioktatása. 11. A wormsi tárgyalások. 12. jegyzetek. A kötet 32 ivnyi terjedelmű. Ára füzve 6 korona; díszes kötetben 8 korona 50 fillér.

E kötet második gyümölcstermése azon nagyszabású vállalatnak, a melyet a reformáció közelgő négyszázados fordulójának örömnepére és emlékeztére a Luther-Társaság indított meg.

Az első kötetben úgy áll előtünk Luther, mint a harcos, a ki egymásután szedegeti össze fegyverzetét, készülve a döntő viadalra; de azért még alkudozik, még egyezsége hajlandó, ha azt becsülettel s a keresztyén ügy javára kötheti meg. — E második kötetben már ott áll a harcmezőn s elszántan vivja hősi küzdelmét a sötétségnek hatalmasságjaival szemben. Életének ez az időszaka, amely a lipcsei vitatkozástól a wormsi birodalmi gyűlésig megvívott küzdelmeket öleli fel, a legemelőbb, legmértősebb, fordulataiban legizgatóbb, igazságában legragyogóbb. Luther soha sem volt igazságának fenséges tudatában és erejében oly fenségesen nagy, mint ez időszakban. A mit Wormsba utaztába mondott, hogy elmegy oda és ha annyi ördög várná ott, mint a zsinat a háztetőkön: csak reflexakkordja annak, a mit eddig megcselekedett. Szembezállt a pokol összes félelmetes hatalmasságaival egymaga. Lesujtotta a szörnyű Góliáthot az Ige parittyakövével, hogy ez rengve-robogva omlott össze a csapásra, mely őt homlokon találta.

Az egyes iratokat, melyek a küzdelem élénken emelkedő fázisait jelentik, dr. Masznyik Endre fordította le az első kötetnél is tanusított erővel és elevenséggel. Az ez iratok létrejöttét és sorsát megvilágító leveleket e kötetben Márton Jenő pozsonyi ev. lyceumi tanár ültette át magyar nyelvünkre, hasonló sikerrel. A mű nyomása és kiállítása teljesen azonos az első kötetével s minthogy e kötet terjedelmesebb, mint az első, határozottan olcsónak mondható.

Megrendelhető Kovács Sándor, theol. akad. tanárnál Pozsonyban, esetleg könyvárus útján.

Magyar Remekírók. A Franklin-Társulat remekíró-gyűjteményéből, mely a Magyar Remekírók címmel

ötvenöt kötetben a magyar irodalom összes nagy íróinak minden számottevő munkáját tartalmazza, most jelent meg a nyolczadik ötkötetes sorozat. Immár egész tekintélyes könyvtár az eddig megjelent uegyven kötet, a mely igazi dísz minden művelt magyar család könyvszekrényének. Az új sorozat egyik kötet (40. kötet) befejező kötet Tompa munkáinak, a melyeknek négy teljes kötet jutott a gyűjteményben. A most megjelent utolsó kötet Tompa költészetének talán legértékesebb termékeit, a népregéket a világregéket foglalja magában. Ezt a kötetet Lévay József rendezte sajtó alá. A gyűjtemény most megjelent 11. kötet Kislaludý Sándor munkáinak második, befejező része, s irodalmunk e nagy alakjának csaknem összes regéit tartalmazza, Heinrich Gusztáv bevezető tanulmányával. Értékes kötet az új sorozatnak a gyűjtemény első kötet, a mely Balassa Bálint válogatott költeményeit és Zrinyi Miklós Szigeti Veszedelemét foglalja egybe Széchy Károly két tartalmas tanulmányával. A gyűjtemény 32. kötet Kemény Zsigmond tanulmányait illeszti be irodalmunk remekei közé, s méltán, mert e kevésbé ismert munkái a nagy regényírónak, essay-irodalmunknak igazi gyöngyszemei. A kötet tartalma a következő: A két Wesselényi Miklós. Eszmék a regény és dráma körül. Arany Toldija. Erdély közléte 1791—1848. Vörösmarty Mihály. A nagyértékű kötetet Gyulai Pál rendezte sajtó alá, s ő irt a kötet elé gyönyörű bevezető tanulmányt is. Az új sorozat ötödik kötet (30. kötet) báró Eötvös József munkáinak első kötet. A nagy író apróbb szépirodalmi munkáinak válogatott gyűjteménye. Vigjátéka (Éljen az egyenlőség), költeményei, két elbeszélés és Gondolatainak egy sora: ez a tartalma a vaskos kötetnek, a melyet Voinovich Géza rendezett sajtó alá és látott el bevezető tanulmánnyal. A kötetek élén az író arczképe van R. Hirsch Nelli művészi rajzójából. A díszes kiállítású teljes gyűjtemény (55 köt.) ára 220 kor. Megrendelhető havi részletfizetésre minden hazai könyvkereskedés útján. A még hátralévő tizenöt kötet félévénként ötkötetes sorozatokban jelenik meg.

Új könyvek. Szóts Farkas: Református keresztyén hittan. A középiskolák III. oszt. számára. — Szóts Farkas: Református keresztyén erkölcsstan, a középiskolák IV. osztálya számára. Ára mindkettőnek 1—1 korona. — Szóts Farkas: Református keresztyén hit- és erkölcsstan a középiskolák VII. osztálya számára. Ára 1 kor. 50 f. Kókai Lajos bizományában jelent meg mind a három munka.

Az orsz. ref. Tanáregyesület évkönyve az 1905—6. évre S. Szabó József szerkesztésében. Debreczen.

Gyászünnepe, osdolai dr. gr. Kuun Géza v. b. t. t. stb. Emlékére. 1. Az ünnep leírása. 2. Kiss Mózes marosnémeti ref. lelkész beszéde. Kolozsvár.

TÁRCZA.

Ima.

(Az egyházkerületi Egyh. Ért. 1905. évi V. rendes közgyűlésén Sepsiszentgyörgyön elmondotta Péchy Árpád ev. ref. lelkész.)

Mindenütt jelenvaló Atyánk! Ura az égnek és a földnek, Ura a lelkek végtelen világának! „Im bejöttünk nagy örömmel felséges Isten, a te szentidnek gyülekezetébe, a te templomodba!“ És megnyitjuk szánkat e hegyen épített ősi szentegyházban mi, kiket e pillanatban egy érzelem, egy óhajtás tölt bé, kik jöttünk hazánk különböző tájairól, hogy imádjuk a te nagy nevedet és keressük a te világosságodat, melynek fényénél, életadó melegénél várjuk szentlelkednek felindítását.

Tégedet keresünk mennyei Atyánk! Óh mond, hol találhatunk meg? Az égnek seregei között, a néptenger csapongó haragjában, vagy hitünk mélységeiben? Oh bocsáss meg Uram, hogy kérdeztünk! Hiszen lelkünk tudja, evangéliuma tanítja: egyszer galamb voltál, másszor turul madár, úgy szálltál előttünk, a te lelked vetett lángot a csipkebokorban, s te hallattad szabadító szódat: menj és hozd ki őket a szolgaság házából!

Hálára nyilik ma ajkunk a napért, a melyen újra átröpül angyalod az égen, kezében az örök avangéliummal, a melyen ismét kitöltötted a te igazságodat minden népekre és nemzetiségekre. Hálára nyilik ma ajkunk a te csodálatos cselekedetedért, hogy újból alászállott a magasságból a Krisztus biztosító ígérete: az ég és a föld elmulnak, de az én beszédim megmaradnak örökké!

Légy áldott Uram azon nagy időként, midőn megsokasodtak a földön ismét az igaz Isten oltárai! Oh Uram, ha ma különböző nyelven és eljárás szerint is imádunk tégedet, csak a vallásos gyűlölködés démonát ne bocsásd be a mi kapunkon. Oh, ha beborul is fejünk felett az ég és megrendül is lábaink alatt a föld: csak anyaszentegyházad egét ne fedje borulat, tévelygésnek, lelki sötétségnek köde rá ne ereszkedjék ismét a világra.

Dicsőség neked Istenünk a kiáltó szóért, mely egykor ismét végig zúgott a nagy lelki pusztaságon. Dicsőség neked a diadalért, melylyel a Bocskay, Bethlen, Rákóczi zászlóit lengetted, a könnyekért, melynek vízében lelkünket megmostad. A gályáért, melyek hitünknek hősokeket adtak és a nemzetek között nekünk sziveket hódítottak.

Oh, mi erős várunk, a mi szenvedést te a multban mi reánk bocsátottál, az ma a mi dicsőségünk és jövőnk reményége.

Ezt a boldogabb jövőt add meg nekünk! Adj örökkévaló nevet a te evangéliumi egyházadnak, mely soha el ne vesszen. (Ezs. LVI. 5.) Jöjjön el a te országod: az igazság és a szeretet országa.

Oh, tedd erőssé különösen a te magyar evangéliumi egyházadat, mely egykor dicsőségben tündökölt, mintha napba öltözött volna, mert ha e világító szövétnek valaha kialudna e földön, halálnak halálával pusztulna el a te magyar néped.

Pedig mintha megnehezedett volna felettünk ismét az idők járása. Mintha a te népednek lelke csüggedne, hite fáradna és régi buzgótsága tova szállt volna. Oh Uram, aggódó lelkünk hallja ismét a kiáltó szót: térjete meg és keresztelkedjete meg. Ezért jöttünk e testvéri közösségbe össze Atyánk e napon, mint a vihárt érező madarak, hogy a te tanácsaidba erősítsük lelkeinket.

Könyörgünk azért Uram, jöjj a te népedhez közel, szólj hozzánk, mint hajdan Mózeshez és adj ajkainkra tanácsot, hogy szólhassunk azután mi is a te népednek szívéhez, hogy az a lelkében megkeseredve, összetörje bálványait és hirdesse Izraellel: én és az én házam az urat imádjuk! Így tégy jót velünk Uram, a te szent fiadért, hogy mi, a kik ő általa szabadokká lettünk, a zászlót, melyre irva van: „Krisztus evangéliuma“, ismét fennen lobogtassuk és attól azután semmi el ne szakithasson. Így adj erőt nekünk Uram, hogy felkölthessük az alvó lelkeket, összedhessük a szétszórt tetemeiket, hogy munkálhassuk a te országodat: az igazság és szeretet országát.

Oh édes Istenünk teremts belénk új lelket és ha megujultunk, add vissza anyaszentegyházunknak, édes hazánknak régi erejét, hogy tündököljön megszire a népek között a magyar, mint ama történeti nagy időkben.

Istenünk, édes Atyánk, te irtad népednek lelkébe az Isten és a hazaszeretet lángját, oh hadd legyen e tiszta láng keblünkben egységes és oszthatatlan erő, hogy kitartásban, magasztos életpéldákban legyen megszentelt hitéletünk és legyen gazdag nemzeti életünk. Oh Uram, de fáj szívünk, a midőn a mai elerjedést látjuk itt és ott a hitben, az erkölcsökben, a közélet viszonylataiban. Más boldogabb nemzeteknél vallás és haza azt jelentik: öröm, dicsőség, béke, szabadság; nekünk pedig: siralom és aggodalom. A vallás anyaga itt leereszti szárnyait és fájdalommal ég a nemzet lelke.

Lásd Uram, ellenségeink is körülvesznek minket, mint áradat. És oh Uram, a nagyvilágon nincsen nekünk kivüled senki jóakarónk. Ezért adj a te népedbe élő hitet, szeretetet, reménységet és e három kincscsel azután meggyőzzük e világot mind a diadalomig. Te benned bizunk azért Uram, te vagy a mi atyáinknak Istene, a mi birodalmunk és dicsekedésünk.

Azért édes Istenünk a törvényhozóknak és kormányzóknak, a lelkipásztoroknak és tanítóknak, mindazoknak, a kik néped előtt járnak, adj erős lelket, add a nagy ősokeknak buzgótságát, törhetetlen hűségét, hogy példájuk gyujtszon, hitük foglyul ejtsen elméket és sziveket. Igédnek adj lakozást egyházban és társadalomban. Az imádkozó szivekre bocsátkozz alá, mint a termékenyítő eső. A te tanításod áldásait töltsd ki reánk, hogy járjunk ismét a te utaidban, mint világosság fiai, keressük a te tanácsaidat és éljünk a te törvényeid szerint egymás szeretetében, mint lelki valóságok. Oh áldd meg Uram az embert még egyszer, a kit teremtettél és küldj több világosságot e földre. Amen.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinkhoz. Lapunk e száma várallan anyag-halmaz s a közbeeső munkaszünet miatt késelt. Szives elnézést kérvünk.

Az ev. ref. Szeretetház árvai karácsonyfájára való szives adakozást ajánljuk olvasóink figyelmébe.

„Közhasznu Szövetkezet“ünk igazgatósága 100 koronát szavazott meg és utalt ki a szeretetházi árvák karácsonyfájára. Erről tudósít minket az intézet igazgatója, a kegyes adományok nyilvános nyugtázása végett. Szívesen tudatjuk tehát a szeretetház ügyei iránt érdeklődő nagyközönséggel ez örvedetes tény, de nem tehetjük, hogy ez alkalomból támadt gondolatainkat az illetékesek figyelmébe ne ajánljuk. A „Közhasznu“ alapítását, ha nem is ellenszenvvel, de kételkedő tartózkodással fogadtuk annak idején. Nem hittük, hogy pusztá jóakarattal, a vagyonos osztály részvétlensége mellett, sikerüljön a vállalkozás. Kellemesen csalódtunk. Rövid három év alatt oly tényezővé fejlődött, mellyel számolnunk kell. Eddig is már több ezer koronát osztott ki, legnagyobb részt egyházi czélok támogatására. Egyházak és egyházi alkalmazottak kölcsönügyeit előzékenyen, közmegegedésre bonyolítja le. 1906. jan. 1-től kezdve a kolozsvári egyházmegye hivatalos pénztára lesz és díjtalanul végzi az ezzel járó teendőket. Most az összes egyházmegyéknek följajánlotta szolgálatát az országos közalapi adó és országos gyámintézeti járulékok évvégi hátralékainak kamatmentesen leendő előlegezésére. Állandó öt százalékkal kamatozza az egyházi betéteket, amit ma már vidéki pénzüintézetknél sem igen lehet elérni. Szóval napról-napra fokozottabb mérvben váltja be az alapítási prospektus ígéreteit, melyek utopiának látszottak. Az ilyen pénzüintézetet, ezt az intézetet hatásabban kellene pártolnunk. Egyházaknak, kollegiumoknak és az egyházkerületnek együttes hozzájárulásával tekintélyes alaptőkét kellene biztosítanunk, hogy ezzel a fejlődés gyorsabb és szilárdabb, a hitel olcsóbb legyen. Önmagunknak tennénk ezzel szolgálatot.

Felhívjuk olvasóink figyelmét a Hegedüs és Sándor czég mai számunkhoz csatolt hirdetési mellékletére.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ének-és zene-egylete 1905. decz. 9-én, szombaton d. u. 5 órakor az intézet dísztermében jótékonyczélú hangversenyt rendez az alábbi műsorral: 1. Smetana: Bevonulási induló Dalibor Dalmüből, előadja a kolozsvári VI. honvéd kerületi zenekar. 2. Borsay: Népdalegyveleg, előadja a protestáns vegyeskar. 3. Temérdek: A szökevény, szavalja Kovács András tj. 4. Klengel: Andente. Cello szóló, zenekar kísérettel előadja dr. Forrai András. 5. Felolvas dr. Gidófalvy István. 6. Dr. Szöllősy—Petőfi: Hunyadi László. ballada. Zenekar kísérettel előadja a protestáns vegyeskar. 7. Ábrányi E.: A koldusnak is van hazája, szavalja Kholn Albina k. a. 8. Erkel: László király nagy áriája, Hunyadi László dalmüből, zenekar kísérettel éneklí Girsik Gyula. 9. Jacpues-Heltai: A nagyon csinos leány, szavalja Gebédi Lajos theologus. 10. Erkel Ferencz: Takarodó, a

Névtelen hősök cz. dalmüből, zenekar kísérettel előadja a theologiai énekkar. A 4., 6., 8. és 10. pontoknál a zenekar kísérettel a kolozsvári VI. honvédkerületi zenekar szolgáltattja.

A fogarasi magyar ref. „Bornemisza Anna“ nőegylet 1905. decz. 9-én a Lauritsch-vendéglő nagytermében műsoros estélyt rendez az alábbi tárgysorozattal. 1. Jákob alma. Előkép. Személyek: Jákob...*. Angyalok: Albert Melinda, Benedek Annus, Bisztrai Erzsike, Bodor Emma, Elekes Judit, Gremesperger Ilonka, Halmay Jolánka, Héjas Sárka, Kovács Ilonka, Maron Sarolta, Maron Olga, Nagy Margit, Schmiedt Olga, Wenk Ilonka, Zsombori Margit. 2. Papparla Regéje. Női quartett. Éneklük: Borosnyai Béláné, Halmay Gyuláné, Héjas Pálné, Madácsi Gyuláné. 3. Komoly szavalt. Előadja Halmy Gyuláné. 4. Páros élet a legszebb a világon. Vig opera. Éneklük: Madácsi Gyuláné, Rákossy Ferencz, Szentgyörgyi József. 5. A virágok bosszúja. Melodráma. Zenekísérettel szavalja Rusz Iluska. Személyek: Alvó nő — Szentgyörgyi Mari. Pipacs — Huszár Lotti. Vadrózsa — Kiss Irén. Nárcissz — Magyar Erzsike. Ibolya — Németi Lenke. Szegfű — Perdi Mini. Liliom — Tóth Vilma. 6. A szerelem diadala. Előkép. Személyek: Vénus — Rössler Ida. Ámor — Mazur Rózi. Szerelem hajnala — dr. Benedek Arthurné. Szerelem alkonya — Magyar Kálmáné. Kürtös angyal — Wenk Ilonka. Angyalok: Bisztray Erzsike, Elekes Judit, Benedek Annus, Gremesperger Ilonka, Héjas Sárka, Halmy Jolánka. Törpék: Bisztray Józsi, Halmy Gyuliska.

Az Országos Középiskolai Tanár-egyesület kolozsvári köre 1905. decz. 9-én, szombaton délután 5 órakor az ev. főgimnáziumban ülést tart. Tárgyak: 1. Jegyzőkönyv hitelesítés. 2. Dr. Barabás Ábel: Különvélemény a művészeti nevelés ügyében. 3. Márkos Albert: A latinnyelv-tanítás nehézségei az I—II. osztályban. 4. Dr. Kőrösy György: A szemléltetve oktatás kérdéséhez Egy tapasztalat s indítvány. 5. Esetleges indítványok.

Értesítés. Szives tudomásukra hozom azoknak az igen tisztelt lelkésztársaimnak, kik „*Vigasztalás a koporsók mellett*“ czim alatt kiadni tervezett *temetési beszédek és imádságok* legújabb munkámra előfizetőkül jelentkeztek, hogy a kis kötet decz. hó 1-ső napjaira készül el s akkor fogom szétküldeni azoknak, kik az *1 kor. 50 fill.* árt már hozzám elküldötték. Tisztelettel Körmend (Vasm.) 1905. nov. 29. Fülöp József, lelkész.

Újabb adományok az ev. ref. Szeretetház karácsonyfájára. Török Sándor, Jakab G za női szabó 2—2 kor., Katona Gergely pék, Lévy János hentes 5—5 kor., Vajda Béla üzletvezető 2 kor., özv. Jakab Mózsáné (Algyógy) 3 kor., Tokay Sándor mészáros, Hantos Gyula tanár 2—2 kor., eddigi gyűjtésünk 4 kor., összesen 27 kor. és Tamó Gyula ref. lelkész (Tordaszentlászló) 4 l. véka alma, 10 kor. értékben. Ajánljuk e kövételre méltó cselekedeteket olvasóink b. figyelmébe.

Nyilvános köszönet. Id. Szekeres József föld-birtokos ur és presbiter aa. a mezősámsondi ev. ref. egyházközség közgazdasági alapja javára 2 darab 100—100 koronás takarékpénztári részvényt ajándékozott. Kedves kötelességemnek tartom fentnevezett presbiter atyánkfia-nak nagylelkű adományáért a magam és egyházközségem minden tagjának hálás köszönetét — a nyilvánosság előtt is — tolmácsolni. „A jókedvű adakozót szereti az Isten!“ Mezősámsond, 1905. nov. 19. Muzsnay Pál, ref. lelkész.

Köszönetnyilvánítás. Az ev. ref. szeretetház czéljaira újabban a következő pénzbeli és más adományok folytak be. 1. Ujvári István Bukarestből 5 kor. 2. Hitelszövetkezet Marosujvár (beküldötte Jancsó Sándor esperes) 10 kor. 3. Rácz István ref. pap Arapaták (a házaspárok után gyűjtött összeg) 6 kor. 4. Mészáros István főszolgabíró Felvincz fegy. ügyben megítelt díja 10 kor. 5. Szilágyi Lajos adománya Felvinczről 1 kor. (beküldötte Szécsi F. ref. lelkész.) 6. Lendvay Emil az Erd. Bank igazgatója adománya 50 kor. (Beküldötte Dr. Gidófalvy István kir. közjegyző.) 7. Jancsó Sándor esperes Marosujvár 5 kor. 8. Palló Imre Kolozs, egy kosár paradicsom, tejfel, 1 zsák murek, 12 koszoru hagyma, 1 zsák petrezselyem, 30 fő piros káposzta, 30 zeller, 50 liter paszuly. 9. Gaál Anna M.-Kályán egy nagy véka paszuly, 2 zsák pityóka. 10. Lészai Ferencz M.-Gorbó, 5 zsák pityóka, 1 zsák torma. 11. Botha Sámuel Szucság, egy zsák pityóka. 12. Bodor Sándor Szamosujvár 3 drb. nyul. Fogadják az adakozók a szeretetház keblj tanácsa szives köszönetét.

Péchy Imre és neje Latinovics Emma, templomunk számára egy szép és értékes harmoniumot ajándékoztak. Ezen nemes cselekedetükért az egyház nevében hálás köszönetét nyilvánítja, Nagymon, 1905. nov. 8. Ferenczi Endre ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2060—1905.

KÖRLEVÉL

a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye egyházközségeihez. A betét kamatláb általános alábbszállítására tekintettel ajánlom az egyházközségek tt. keblitanácsainak, hogy az egyházközség érdekében az általános egyházi czélokot szolgáló kolozsvári Közhasznú Szövetkezetbe helyezték el betéteiket, mely, a mint tudatja, 5% betétkamatot fizet. Üzletrészek vásárlása által is előnyösen helyezhető el az egyházközségek tőkéinek egy része, mert ez uton is 5%-ot jövedelmez s ezenfelül növekedik az üzlet rész értéke is. Ajánlom megfontolásra felhívásomat.

Marosujvár, 1905. decz. 5. *Jancsó Lajos,* esperes.

MEGHÍVÓ

az 1905. decz. hó 13-án délelőtt 10 órakor Zilahon, a vármegyeház disztermében tartandó egyházmegyei egyházi értekezletre.

Tárgysorozat: 1. Ima. Tartja K. Nagy Elek bogdándi ev. ref. lelkész, eh. főjegyző.

2. Elnöki megnyitó beszéd. Elmondja Vincze Ödön diósadi ev. ref. lelkész, egyh. ért. elnök.

3. Alapszabályok bemutatása, tárgyalása és megerősítésre ajánlása. Előadó Zsigmond Károly sz.-somlyói ev. ref. lelkész.

4. Az elfogadott alapszabályok szerint való megalakulás és az ért. tisztikar ujonnan való megválasztása.

5. Felolvasás. Tartja Bartha Dezső tasnádi ref. lelk., szilágyszolnoki esperes.

6. A múlt évi egyhm. értekezlet 2—1904. sz. memorándumára Szilágyvárm. törv. hat. bizottságának 351—905. sz. a. kelt végzése és annak fölterjesztése. Előadó Kádár Géza zilahi ref. lelkész, ért. h. titkár.

7. Az 1848. XX. t.-cz. és teendőink. Felolvasás, tartja Nagy István kémeri ref. lelkész.

8. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület mélt. Igazgatótanácsának 4312—1905. sz. leirata; annak megvitatása, felette vélemény nyilvánítása. Előadó Veress Sándor zsbíói ref. lelkész, e. m. tanácsbíró.

9. Felolvasás. Tartja Kincs Gyula, zilahi ref. Vesselényi-koll. igazgató-tanár.

10. Értekezés arról, hogy alakittassanak-e az egyházmegyei értekezlettel kapcsolatban vidéki körök is? Előadó Borbély Sándor ilosvai ref. lelkész.

11. Felolvasás. Tartja Kerekes András, zilahi ev. ref. Vesselényi koll. vallástanárnak.

12. Jelentés az egyhm. ért. pénztár állásáról. Előadó Szilágyi János lecsméri ref. lelkész.

13. A Biblia hermeneutikája. Hittani értekezés. Tartja Vincze Ödön diósadi ref. lelkész.

14. Elnöki zárásó.

15. Berekasztó ima. Elmondja Magyarósi István zilahi ref. lelk. Az értekezlet után déli 1 órakor a „Tigris“-vendéglő éttermében közebéd tartatik, melyre hölgyek is szivesen láttatnak. Egy teríték ára 3 kor. Részvételi jegyek előjegyezhetők Seres Samu könyvkereskedésében és Kónya Miklósnál a „Tigris“-vendéglőben.

Délután 5 órakor pedig vallásos estély lesz a vármegyeház disztermében. Ezen vallásos estélyre a közönség felekezeti különbség nélkül tisztelettel meghívatik. Belépő díj nincs. Perselyek azonban önkéntes adakozásra kitétetnek s a tiszta jövedelem ingyen kiosztásra szánt bibliák vételére fordítatik. A jókedvű adakozót szereti az Isten!

Az egyházmegyei értekezlet alkalmával 1905. decz. 13-án d. u. 5 órakor, a vármegyeház disztermében tartandó vallásos estély *műsora:*

1. Közének, „Nagy Isten téged imád...“ Vezeti Nagy Mihály. 2. Ima. Tartja Vincze Ödön. 3. Ének. Vezeti Szabó Lajos. Előadja a zilahi dalárda. 4. Alkalmi költemény. Irta László Andor. Felolvassa dr. Antal Iván. 5. Hegedű szóló. Előadja Balázs Árpád. 6. Szavalt. Előadja Vincze Mártha. 7. Felolvasás. Tartja B. Józsa Gyula. 8. A hamis tanu. Melodráma. Szavalja Dózsa Margit. Harmoniumon kíséri Lukácsy L. Mátyás. 9. Ének. Vezeti Szabó Lajos. Előadja a zilahi dalárda. 10. Harmonium szóló. Variatiók a „Himnusz“-ra. Szerezte és előadja Lukácsy L. Mátyás. 11. Közének. „A Sionnak hegyén Uristen.“ Zsoltár. Vezeti Nagy Mihály. 12. Megáldás. Tartja Kádár Géza.

Zilah, 1905. nov. 29.

Kádár Géza, ért. titkár.

Vincze Ödön, ért. elnök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Jön a dicsőség királya.

(Advent.)

Adventben Jézust várjuk. De miért is várjuk jövetelét? Nincs-e mindig velünk? Nem tett-e ígéretet, hogy „veletek vagyok a világ végéig”? Az ő szellemével, az ő anyaszentegyházában nem-e él; hat mi közöttünk most is? Es ha közöttünk van, hogyan mondhatjuk, hogy *jő mihozzánk*? A homály ellensége igazi vallásos épülésnek, Azért e kérdésekre röviden feleljünk meg. Igen, ő velünk van mindig. Uralma minden időkre kiterjed. De az emberek felett is mind jobban ki kell terjednie. Országának a világban növekednie kell. Legyen nagyobb az ő életének, szellemének hatalma mibennünk is! Ez az ő jövele a nagyvilágban, ez az ő jövele mihozzánk. Most már értjük, miért hirdetjük Adventben az Ur Jézus Krisztus jövetelét.

„*Jön a dicsőség királya!*“ Egykor keresztben csüngött. Nem volt sem formája, sem szépsége. Ő volt a legmegvetettebb. Az emberek gyalázták, csufolták. Gunyból tövis koronát tettek fejére. Viselték gyalázatát tanítványai is. Egy pár századdal később az emberek nem tudnak elég megtisztelő jelzót kitalálni dicsősége kifejezésére. Már alig találunk különbséget közte és Isten között. Az Atya trónusán látja hitük, honnan a világot kormányozza. Körül hullámozzák az emberek dicsénekei. Ő az örökkévaló *Isten fia*, ki égből szállott a földre, hogy újból égbe térjen vissza! Mások ismét *ember fiának* nevezik, ki közülünk való volt és épen azért a mi dicsőségünk és koronánk. Majd megint ő a mi *vezérünk*, ki előttünk halad és harcol a bün, szenvedés és halál ellen folytatott nehéz küzdelmünkben. Ő a némán, csendesen, megadással *tűrő*, ő *Istennek báránnya*, ki a világ bűneit hordozza. Az egyik dicséri őt, mint *világhódítót*, ki előtt meghajolnak a népek és az erőseket zsákmányul ejti; a másik ismét *nagy orvosnak*, *irgalmas samaritanasnak* tartja. Némelyek előtt első sorban ő az *idveztő*, a *megváltó*, ki nélkül semmit sem tehetünk; mások meg őt tartják a tiszta igazság *tanítójának*, erkölcsi tisztaság és vallási tökéletesség ösképenek. Bárhogy nevezzék is az emberek, ő a *dicsőség királya*.

De hogy az egykor megvetett most már a dicsőség királya, nem embereknek, hanem *Istennek műve*. Ami az emberek szemében gyalázat: az Isten előtt dicsőség vala. Az az önfeláldozó hűség, odaadó engedelmesség, mellyel Jézus életét mindhalálig s még a halálban is Istennek és embereknek szentelte, volt az ő emberek előtt elrejtett dicsősége, mi azonban Isten előtt nyilvánvaló volt és a mit Isten jelentett ki az embereknek. Ő az, kiben Istennek kedve telt. Ő hát a dicsőség királya *Isten kegyelméből*.

Az ő birodalma *örökkévaló*. Eg és föld elmúlnak, de az ő igéi el nem múlnak. A csillagok elveszthetik fényüket, de az ő világossága ki nem alszik soha. Mert az ő országa nem e világból való. Epen azért a mulandóság árjába nem is vonható alá. Hol van *Augusztus* dicsősége, ki alatt született és hol *Tiberiusé*, ki alatt keresztrefeszítettett. *Itália* és *Görögország* korunkban bámult romjai azt bizonyítják, hogy nemcsak császári koronák hullottak porba, de egy egész kulturvilág dőlt az enyészetbe. De Jézus koronája, Jézus birodalma örökkévaló. Vele sem

király, sem hadvezér, sem tudós, sem művész össze nem hasonlítható. Ő az egyetlen és egyedüli. Ő a *dicsőség királya*.

*

S mert a dicsőség királya jő: tárjátok fel előtte a kapukat, nyissátok ki sziveitek ajtait. Az adventi örömmizenet ebben éri el tetőpontját. Luther mondja egyik prédikációjában, hogy a keresztyén hit lényege abban áll, hogy mindenki azt mondja magának: „a te királyod jő hozzád, tehozzád.” Csak ez az egy gondolat foglalkoztasson, hogy a te királyod jő te hozzád, ki bűnben és nyomorban, reményben és aggodalomban felváltva élsz. Nyissátok fel tehát sziveitek ajtait!

Összeszorul a szív, bezárja az *önzés* és szeretetlenség. Utoljára olyan szűk lesz, hogy csak saját szegény éntünk fér bele és tekintetünk saját életünk és érdekünk határain túl nem tud hatolni. A menny is bezárul fejünk felett és az életnek melegítő árja mellettünk zúg el. Lásd, jó a karácsony, a király már ajtód előtt áll és kopogtat: nyisd ki! Ilyen gazdag, ilyen hatalmas királyt sosem látott a világ; az a király, ki szeretetével körülöleli az egész emberiséget, ki eget és földet egyesít, az jő tehozzád, az akar szivedben lakozni. *Tárjátok ki hát a kapukat, nyissátok fel hát sziveitek ajtait.*

Összeszorul a szív a *gondok* miatt. Semmi másra gondolni nem tudsz. Szeretnél örövendeni, ha az emberek azt mondják: „Légy már vidám is.” Nem tudsz, mert a gond keserű cseppeket hullat az öröm kelyhébe. Remélve néznél a jövőbe. De jó a gond és egyszerre ködbe, homályba vész minden örömd, minden reményed. Szeretnél lelkesedni nagy dolgokért, nemes törekvésekért, mik csak jövőben termik meg gyümölcsüket. De a gond lelkedre nehezedik, hallod lesújtó szöszatát: „Nagy dolgokat akarsz művelni és saját életteddel nem vagy készen. Nekem van jogom szivedhez, nem engedlek, én akarok a te királyod lenni.” Es ellene nincs fegyver, csak egy; nincs menekülés csak úgy, ha más valaki, erősebb foglalja el lelki életed hajlokát, az, kinek nevében int az apostol, hogy gondjainkat bizzuk Istenre. Es akkor eloszlik a komor gond és szívünket a mi mennyei atyánknak szeretete ragyogja be.

Tárjátok fel hát a kapukat! Jön a dicsőség királya! Es vele együtt gond és bánat, vizsaly és kétségbeesés helyett béke, öröm és szabadság. Nyissátok ki előtte sziveitek ajtait! Ámen.

Dr. P. Kirmss nyomán németből:

Csűrös József.

n.-almási ev. ref. lelkész.

A kijelentés, mint tudományos követelés.

(Irta és az egyházkerületi Egyh. Ért. 1905. évi V. rendes közgyűlésén felolvasta *Horváth István*, bürkösi ev. ref. lelkész.)

Hogy a társadalom élő szervei, a kultur emberek miként nevednek, megdöböntő adatokat szolgáltat a társadalom tudományi társaságnak a „*tanügyi babonák ellen*” folytatott küzdelme. Az iskolai dolgokban csalhatatlan dogmatikus álláspontra helyezkedett,

a pedagógiai miszteriumok titkait féltékenyen és türelmetlenül kezelő pedagógusokkal a küzdelmet nem az iskolai ügyekben privilegizált szaktudósok vették fel, hanem másnemű szaktudósok: orvosok, elme-
gyógyászok, idegorvosok. Jendrassik Ernő, egyetemi orvos-tanár s vele egyetértésben egy sor fiziologus azt mondja, hogy első cselekedni való megvédelmezni a gyermek testi és lelki épségét az iskolai rontástól, mert az iskola mai állapotában testileg, lelkileg káros a gyermekre, merénylet az ifjuság élete későbbi munkabírása ellen. A kiben egy csepp beteges, ideg-
es hajlam van, abban az iskola kifejleszti azt. Aki örökösen gyenge idegzetű, az betegje lesz az iskolának. A kiben nincs magával hozott baj, az igen gyakran ott szerzi. Mentől feljebb vizsgálja az orvos az osztályokat, annál nagyobb számban talál megtámadott ifju testet, idegzetet, mondja Méray-Horváth Károly. Az iskola a gyermekekben irreális, egészségtelen felfogást teremt a világról, egészségtelen értelmi, lelki irány; csalódásokra vezet, lelki kríziseket idéz elő abban az időben, mikor az ifju az életbe kilép, egész skála a megbolondulásig, a lelki teljes elsötétülésig vélekedik a lipótmezei tébolyda igazgatója, Konrád dr. A Ludovika-Akadémia parancsnoka Pávai Vajna Béla vezérőrnagy azt tapasztalta, hogy a katonai akadémiába került ifjak nagyobb része ideges és rendesen épen a jobb bizonyítványokkal jövő fiatalok, mi szerinte arra mutat, hogy ideg-
rontásnak kell folyni ott az iskolában. Pedig az ilyen idegrontás az életerő, a küzdőképesség vesztesége, ez pedig mindig veszteség marad, egészíti ki Grosz Emil egyetemi tanár. És így tovább.

Annak a nagy átalakulási processusnak, mely korunkat foglalkoztatja, egy porszemnyi picziny részecskéjét — talán nem a lekellemesebbet — markoltam meg, hogy némi homályos tájékoztatást nyújthassak arról, hogy mik folynak a szerves világ azon felsőbb regioiban, melyet az ember és a társadalom foglalnak el s melyek alapját képezik a szellem magasabb országának. Arról már volt említés téve, hogy valamint a szerves világ nem önmagától, saját erején elevenedik meg: úgy a szerves világ legmagasabb produktuma, az ember egy magasabb szellem hívására emelkedhetik fel istennek országába, mint a fejlődés magasabb tartományába. A keresztyénség ugyanis azon igénnyel lép fel, hogy a fejlődésnek nincs határa, mint sokan hirdetik, hanem végetlen és ő utat nyit a továbbfejlődésre. Olyan fejlődés ez — mondja Drummond, — mely nélkül a természet munkája hiábanvaló, a szerves lények kifejlődése — daczára az általuk elvégzett fejlődési folyamat egyszerűségének és az eredmény bámulatos voltának — zsák-utczánál nem lenne egyéb. Az ember a harmadik országra nézve csak embrio, munkáját tehát magasabb terv szerint kell végeznie; ha van egy magasabb fejlődési folyamat újból fel kell elevenítenie, hogy magasabb rendű fejlődés folyamatán mindig nagyobb tökéletességre emelkedve a végetlen értelemhez, Istenhez jusson. Mondhatjuk-e, hogy a természeti ember, az állat-ember immár eljutott a tökéletes erkölcsiségre? avagy csak tisztában van-e a tökéletes erkölcsiséggel? az organikus világ melyik produktuma jutott el a szellemi világ alapítójának és típusának hasonlóságára? biztosítva van-e az evolúció elmélet állandósága, ha el nem fogadják a szellemvilágnak a fokozatos fejlődés sorozatába való beosztását, mely előtt nem csekélyebb cél lebeg, mint az, hogy annak tagjai legyenek olyan szentek és tiszták, mint alapítója szent és tisztá.

Az állat-embernek szellemi életre ébredése épen olyan titok, miszterium, mint a holt anyagé, midőn szerves létté alakult. A vergődő elme ezt a miszteriumot a szeplőtlen fogantatás elméletével igyekszik érthetővé tenni. Hasztalan vergődés. Isten or-

szága megvan, látjuk, benne élünk, keresztyének vagyunk. Ezt tudni elég, feltárultak a továbbfejlődés kapui, előttünk az út, mely az örök életre vezet.

A keresztyénség még 2000 éves sincs. 2000 esztendő az idő végetlenségében, de még azon fejlődési folyamatban sem idő, melyet a föld gáznemű állapotától az emberi organizmus jelen állapotáig átél. Isten országában az ember még csak embrio, évek sokasága szükségeltetik ahhoz, hogy magának megfelelő fejlett organizmust produkáljon. Hogy ez az organizmus fejlett állapotában milyen lesz, arról még sejtelmünk sincs, valamint arról sincs, hogy a mostani fokozatra fog-e következni egy negyedik s azután a többi, egész a végetlenségig. A keresztyénség erre mutat; az evolúció elmélet igazat szolgáltat nekie.

Mi mindezekről semmit sem tudunk. A kijelentés azonban ezekről beszél s a jelent — a miszteriumok titkainak rejtekhelyeiből, mint egy kikaparva az igazságot — a jövő számára alakítja, Isten országának megfelelő, minél tökéletesebb organizmusok felépítésére irányítja. Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes, ezt az üzenetet mondja. Beszél egyebeket is, sokat, nagyon sokat beszél. Tőle halljuk, hogy az Isten országába való belépésnek feltétele az ujjászületés. Ha valaki ujonnan nem születendik, nem láthatja Istennek országát, mondja Jézus Nikodemusnak (Ján. 3. 3.), ott van különbség téve a testi és lelki ember között. Akik test szerint járnak, a melyek a testéi azokban bölcsek, mondja Pál apostol (Róm. 8. 5.). A társadalmi embert nem osztja fel gazdagokra és szegényekre, uralkodókra és alattvalókra, tudósokra és tudatlanokra, jókra és gonoszokra, nem társadalmi állásukra tekint, hanem a test és lélek szerint való teremtményekre. Állat — pszüchikus — és szellemi — pneumatikus — embert ismer és azt a követelést állítja fel, hogy mindenki új teremtmény legyen.

Azt, amit a kijelentés beszél, csak a szellemi életre ujjászületett ember érti meg, míg a testi ember azt kérdi Nikodemussal, hogyan születhetik az ember ujjá, ha vén? avagy születethetik-e valaki kétszer? A testi ember sokat nem ért, semmit sem ért meg a kijelentés beszédéből. Előtte érthetetlen a hegyi beszéd. Ugyan-ugyan kérdi csodálkozva, miféle boldogság lehet a lelki szegénység, a sirás, az alázatosság, az igazság ehezése és szomjuhozása, az irgalmasság, a szív tisztasága, a békességre igyekvés, még ha Isten fiainak mondatnak is? avagy van-e boldogság abban, ha szidalmaznak, háborgatnak és minden gonosz hazugságot mondanak ellenetek a Jézus Krisztusért. Ha valaki arcul üt — folytatja bölcsekedését a testi ember — nem tartom oda a másik pofámot is, hogy azzal is hasonlót cselekedjék, mint az ujjászületett embertől kívánják, hanem ragaszkodom a törvényhez: szemet szemért, fogat fogért; miféle beszéd az, hogy szeressétek ellenségeiteket; áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, a kik titeket gyűlölnék és imádkozzatok azokért, a kik titeket háborgatnak és kergetnek? Ez érthetetlen! Egyáltalán maga az egész kijelentés érthetetlen! nyugtatja meg magát a világi dolgokban elmerült kultur ember.

Igaza van! neki érthetetlen a hivagató szó; ő — mint Jézus egy példázatban igen jellemzően ismereti — nem jelenhetik meg a világ fiának mennyegzőjén, mert vagy tulkokat vásárol, vagy házasodik, vagy gazdaságát, kereskedését vagy valami más dolgot kell elintéznie, szóval nincs ideje. Jobban tenné, ha mentegetődzés helyett nyíltan bevallaná, hogy a szervesek országánál nem kívánkozik fennebb emelkedni, ő teljesen megvan elégedve a kultur ember állapotával; mert ekkor nyíltságával tiszteletet szerzene magának, a mit már nagyon is kívánatosnak tart. Mert utóvégre is roppant különbség van a vi-

lágból való és újjászületett ember erkölce között. Mind a ketten lehetnek egyformán műveltek, becsületesek, jellemesek, kötelességeiket hiven, lelkiismeretesen teljesítők, úgy, hogy külsőleg teljesen hasonlítanak egymáshoz: de mégis mindenki érzi, hogy a vallásos, isten lelkétől ittasult ember más, mint az, a ki az erkölcsiséget kizárólag a kultúra produktumának tekintvén, csak ehez alkalmazkodik. Nem az erkölcs a vallásnak, nem a humanizmus a keresztyénségnek, isten országának alapja, hanem megfordítva, a vallás ad tartalmat az erkölcsnek és humanizmusnak. A kultúra szó nélkül roppant magas fokra emelkedett, valószínűleg még emelkedni fog, míg eljut az elérhető legmagasabb fokra, mint a szerves élet szükségletei hozzák magukkal; átalakítja az ember környezetét, a társadalmat s ennek befolyása alatt átalakul maga az ember is: de lehull, elenyészik, mint a diónak kemény kérge, ha az élet működni kezd. A régi népeknek is volt kulturájuk; együtt temetkeztek el és a kíváncsiság sirjükből ássa ki azokat, hogy némi fogalmat szerezhessen róluk. Ez a sorsa a mai kulturának is; egy későbbi kor ásóval, kapával vagy talán tökéletesebb eszközökkel fogja kiásni az eltemetett városokat s valószínűleg meggyül a baja egy-egy lokomotív őriással. Ez azonban legfőleg a szervesek birodalmának fejlődési fokát és menetét jelzi; magában véve egy folyton tartó körforgás, melyből saját erején kiemelkedni s egy magasabb régióba jutni képtelen.

Ebből a körforgásból vezeti ki istennek újjá szülő lelke a kultur embert az ő országába, a folytonos fejlődésnek magasabb birodalmába, melynek mi is — legalább meggyőződésünk szerint — munkásai vagyunk s forró imádságban fohászunk: mi atyánk! szenteltesd meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, miképen a mennyben, úgy itt alatt a földön is. Mindnyájan nagytiszteletű egyházkerületi értekezlet és híven tisztelt hallgatóság, személyválogatás nélkül hivatalosak vagyunk a léleknek ereje által istennek országába; hogy választottak-e? attól függ, hogy a hús és a vér, a szív és fő mily mértékben születik újjá az élő szellem hívására; megmarad-e az élő szőlőtökében vagy leszakítja magát róla.

Abban a szilárd meggyőződésben, hogy a tisztelt gyülekezetben nincs senki, a ki az élő szőlőtökével, Jézus Krisztussal szoros életközösségben ne lenne, igénytelen felolvasásom záradékául a következő határozati javaslatot van szerencsém beterjeszteni.

Határozati javaslat.

Miután a természettudomány a természet beszéde a természeti emberhez, a kijelentés az élő szellem beszéde a szellemi emberhez: miután a tudomány az evolució elméletet, a folytonos fejlődés törvényét általános érvényre emelte s az által a folytonos fejlődés magasabb fokának istennek országát, illetőleg ennek gyakorlati megjelenését, a keresztyénséget fogadta el: miután a biogenesis törvényének ereje által, hogy t. i. élő élőtlől, szellem szellemtől származhatik, szükséges igazságnak itéli az embernek és emberiségnek a Krisztusban és Krisztus által lett újjászületésének elméletét:

mondja ki az értekezlet, hogy az emberi nem fejlődését vezető szellemi triumvirátusnak, a theológiának, filozófiának és természettudománynak megfelelőleg szakosztályokat állít fel, melyek az illető tudományágakban elért általános érvényű eredményeket összeszedve, feldolgozva, könnyen átérthető tájékozást nyujtson s ez által tartalommal gazdagítsa egyháztársadalmi munkálkodásunkat.

E végre küldjön ki egy bizottságot, mely a jövő évi egyházi értekezletre ez irányban tervezetet nyujtson be.

Határozati javaslatomat becses pártfogásukba ajánlva, türelmüket megköszönve, szeretetüket, bizalmukat továbbra is kérve, felolvasásomat bevégezem.

(Vége.)

A baptista gyülekezetek hitvallomása.

Hitvallomása és szerkezete a kereszteszt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

(Folytatás.)

11. czikk.

A szentségről.

Hisszük, hogy szentség nélkül senki nem fogja meglátni az Urat (Zsid. 12. 14. I. Pét. 1. 15. 16. I. Thess. 4. 3. 7. [Eféz. 1. 4.]). A bűnösnek, a Krisztus-bani hit által az Isten előtt való megigazulásának következménye s azzal elválhatlanul összefügg (I. Kor. 1. 39. Róm. 6. 2. Ján. 15. 2. [Jak. 2. 17. Máté 7. 17. Gal. 5. 22. Eféz. 2. 10.]).

Abban áll, hogy, miután a bűn uralma az újjászületettnek szívébe megszüntetett (Róm. 6. 14. 22.), Ő most a szentlélek folytonos behatása által (Róm. 8. 14.) minden szorgalmát megfeszíti, hogy a bűnnek, mely még mindig körül fogja, meghaljon (Róm. 7. 21. Róm. 8. 13. Kor. 3. 5—10. Zsid. 12. 1. [Eféz. 4. 22—32. Tit. 2. 11. 12.]), Istenének törvényét teljesítse (Zsid. 8. 10. Róm. 7. 22. Zsolt. 119. 29. 111—113.), s testét és lelkét élő és Istennek tetsző áldozatul hozza (Róm. 12. 1.), mely által Isten dicsőítetik (I. Kor. 6. 20.). Ezen igyekvésében még némely gyengeség és bűn által megejtethetik (Róm. 7. 19. 23. 24. Gal. 5. 17. I. Ján. 1. 8. 9. [I. Ján. 3. 3. Péld. 20. 9. Préd. 7. 21.]), de ezeket nem fogja kimenteni (Zsolt. 51. 5.), sőt inkább mélyen megbánja (II. Kor. 7. 9. Zsolt. 51. 19. [Zsolt. 38. 5—7.]), mert általok kegyelmes Istenét megsérti (Zsolt. 51. 6. Mát. 26. 75.) s vele való békéjét megrontja (Zsolt. 38. 4.). Ily esetben nyugtot nem fog találni, míg fog újból bocsánatot nem nyert (Zsolt. 32. 3—6. Mát. 6. 12.) s a jövőben annál elővigyázóbb leszen (Eféz. 5. 15. 17. Zsolt. 51. 14. 15.).

A szentség lényege szent és gyermekded szeretet Isten és az Ő parancsolatai iránt (II. Kor. 5. 14. I. Kor. 13. 1. 3. 13. I. Kor. 14. 1. [Eféz. 4. 15. II. Thess. 3. 5. I. Ján. 4. 19. 5. 3.]), s e szeretet, mely szívben támasztatik, fentartatik és tápláltatik a Szentlélek által (Róm. 5. 5.), lassanként átalakítja az embert Istennek képmásává (Eféz. 4. 23. 25. II. Kor. 8. 18. Kol. 3. 10.). Azt tartjuk, hogy a szentségnek egész életünkön kell végig vonulnia (II. Kor. 7. 1. [I. Kor. 9. 24—27. I. Tim. 2. 15.]) s hogy a legszentebb élet mellett is mindenkor van szükségünk Istennek megbocsátó kegyelmére a Krisztus vére által. (Zsid. 4. 16. I. Ján. 1. 7. Jak. 2. 10. Dán. 9. 18. [Róm. 3. 27. 28. 4. 4—8. I. Pét. 1. 2.]).

12. czikk.

Az isteni törvényről.

A törvényről általában.

Hisszük, hogy ámbár az újszövetségi kegyelem háztartása alatt élünk, mégis az isteni törvény, a mint már a paradicsomban adatott (Hózs. 6. 7. I. Ján. 2. 7.), a Sinain bővebben megmagyaráztatott (Róm. 13. 9. [Gal. 5. 14.]) s az Úr Jézus által oly világosan kitüntettetett (Mát. 5. 17. Gal. 4. 4. 5. Filipp. 2. 8. Ezs. 42. 21.), nem helyeztetett erőn és határon kívül (Róm. 3. 31. I. Kor. 7. 18. Róm. 7. 25.), hanem mint azelőtt hasznos és alkalmas rendeltetésű (Róm. 7. 12. I. Tim. 1. 8.). Ez azonban háromszoros:

a) Az emberek vad, féktelen szenvedélyeit zabolázza s Isten szentségének és igazságának tekintélyét e földön fentartja (I. Tim. 1. 9. 10.).

b) Vezéreljen a bűnök fölismeréséhez (Róm. 3. 20. Róm. 5. 13. Róm. 7. 7. Róm. 7. 13.) s legyen tanító mester a Krisztusra (Gal. 3. 24.) azáltal, hogy szentsége és sérthetetlensége (Gal. 3. 10. Róm. 2. 23. [Jak. 2. 10.]), nagy terjedelme (Mát. 5. 22. 28. I. Ján. 3. 15.) és lelki értelme által (Róm. 7. 13.) megmutatja a bűnös embernek mily lehetetlen megtartása (Róm. 3. 19. 20. Róm. 8. 3.) s így a kegyelem és bocsánat szükségének érzetét felkölti.

c) Világosítsa meg ez az újjászülettet (Zsolt. 119. 6. Zsolt. 1. 1. 2.), hogy gyönyörködjék az Isten törvényén a belső ember szerint (Róm. 7. 22.), hogy a hejyes útát el ne tévessze (Zsolt. 119. 101. 104. 128.), maga által választott szentségre ne jusson (Kol. 2. 18.) s a fenséges czélt, melyre rendeltetett, hogy Isten képében teljesen megújuljon, szemelött tartsa (I. Ján. 2. 3.); a testnek gyarlósága miatt, mely e földön még mindig körül fogja (Zsid. 12. 1.).

Ami a törvény szertartásos részét illeti, hisszük, hogy az a Krisztus által betöltött (Mát. 5. 17.) s minthogy Ő vele a valóság jelent meg az árnyék helyébe (Zsid. 10. 1. Kol. 2. 17.), ez félretételt (Zsid. 7. 18. 19. Ap. csel. 10. 13—15. Ap. csel. 15. 28. 29. [Eféz. 2. 14. 15.]) s a Jézus áldozatában, melyhez hittl ragaszkodunk, áll a törvény ama részének betöltése (Gal. 4. 1—5. Róm. 10. 4.). Ami azonban a törvény erkölcsi részét illeti, miként az a tiz parancsolatban foglaltatik, hisszük, hogy abban Istennek lényege és akarata örök időkre nyert kifejezést (Mát. 19. 17. 18. Mát. 22. 36—40. Eféz. 6. 1—3. Jak. 2. 8. 11. 12. [I. Ján. 2. 7.]) s előbb fog elmúlni az ég és a föld, mintsem a törvénynek csak egy pontocskája is érvényét veszítené (Mát. 5. 18.).

A szombatról különösen.

Az Isten tiz parancsolatjának mindegyike egyenlő tekintélyű és szentségű és ezt kiváltképen a szombatnapot illető negyedik parancsolatról hisszük (I. Móz. 2. 1—3. Mát. 24. 20. Ezs. 56. 1—7. Ezs. 58. 13. 14.). Ennek tartalmánál fogva (II. Móz. 26. 8. 0.) kötelességünknek tartjuk, hat napon át kitartó szorgalommal s nagy lelkiismeretességgel polgári hivatásunk ügyeiben eljárni, testünk s lelkünk minden tehetségét a világ javára fordítani (II. Thess. 3. 10—12.). Azonban nem kevésbbé kötelez bennünket a parancsolat, a hét napjainak egyikét teljesen az Urnak szentelni s azon minden munkától nyugodni (Apost. csel. 20. 7.), azaz minden tevékenységet, mely kenyérkeresetünkre vonatkozik, feltétlenül beszüntetni, valamint minden egyéb világi munkát, mely nem multhatatlanul szükséges (Mát. 24. 20.), vagy a szeretet által követeltetnék, a Krisztus példája szerint (Mát. 12. 10—12.). Az Urnak napját az első keresztyén gyülekezetek példájára a keresztyének szombatjával kell ünnepelni (Ján. 20. 19. Ján. 20. 26. Luk. 24. 13. 33. 34. 36. Ap. csel. 20. 7. I. Kor. 16. 1. 2. Jel. 1. 10. Zsolt. 118. 22—24.), az Istenismeret és igaz jámborság előmozdítására, a Krisztus tagjainak szívélyes összeköttetése, valamint az Isten országában való munkálódásra. Követeljük, hogy e napon mindenki gyakrabban olvassa a szentírást, hogy a gyermekek abból oktattassanak: s hogy rendesen látogassák az istentiszteletet. E napot Isten becses adományának tartjuk (Márk. 2. 27.), mely egy keresztyén gyülekezet fennállásához okvetlen szükséges.

13. cikk.

A házasságról.

Hiszük, hogy a házasságot Isten szerzette (I. Móz. 2. 24. Zsid. 13. 4. [Eféz. 5. 22—33.]), kölcsönös segítségül férfi és nő között (I. Móz. 2. 18.), az

emberi nem szaporítása (I. Móz. 1. 27. 28.) s a fiatalosság elkerülése végett (I. Kor. 7. 2. I. Kor. 7. 9.), továbbá, hogy egy férfi csak egy asszonyt vehet nőül, az asszony csak egy férfit vehet férjül, míg mindkettő életben vannak (Mát. 19. 4—6. I. Kor. 6. 16.).

Azt tartjuk, hogy keresztyének az Úr nevében egyedül hívőkkel léphetnek házasságra (I. Kor. 7. 39. I. Kor. 9. 5. 6. I. Móz. 6. 1—3. Józ. 23. 12. 13. I. Királyok k. 11. 1—8. Ezsd. 9. és 10. r. Neh. 13. 13—28.).

Mint isteni és polgári intézmény, a házasságnak mindkét részről kell megerősítenie. Az utóbbi az ország törvényei szerint (Mát. 1. 18. [Mát. 25. 1—10.] Ján. ev. 2. 2. Mát. 22. 2—22.), az előbbi az Úr gyülekezetében az Isten ígéje és ima által történik (Kol. 3. 17. I. Tim. 4. 3. 4—5.).

Az elválást, ha az Isten ígéjével össze nem egyeztethető okokból történik, valamint az elváltaknak újbóli házasságra lépését tilosnak tartjuk (Mát. 19. 6—8. I. Kor. 7. 10. 11.). Azonban házasságtörés eseteiben (Mát. 19. 9.) s roszakaratu elhagyásnál (I. Kor. 7. 12. 13. 15.) hisszük, hogy az ártatlan félnek elválása s újbóli házassága Isten ígéje szerint megengedhető. Az elválásnál, valamint a házasságnál a polgári törvény határozmányai megtartandók. (I. Pét. 2. 13.).

14. cikk.

A polgári rendről.

Hiszük, hogy a hatóságok Istentől rendeltettek (Róm. 13. 1. 2.) s hogy hatalommal ruházta fel őket az igazak megvédése s a gonosztevők megbüntetése végett (Róm. 13. 3. 4. [V. Móz. 16. 18.]). Kötelességünknek tartjuk minden törvényeiknek feltétlenül engedelmessé válni (Róm. 13. 5—7. Tit. 3. 1. I. Pét. 2. 13. 14. 17.), ha azok keresztyén hitünk kötelességeinek szabad teljesítését nem akadályozzák (Mát. 22. 21. Ap. csel. 4. 19. 20. Ap. csel. 5. 29. 42.) és békés és csöndes élet által minden jámborságban, nehéz feladatokat megkönnyíteni. Továbbá Isten parancsa által kötelezve tartjuk magunkat a hatóságért imádkozni (I. Tim. 2. 1—3.), hogy az Ő akarata szerint s az Ő kegyelmes védelme alatt a reá bizott hatalmat úgy kezelje, hogy ezáltal béke és igazság megővassanak.

Azt tartjuk, hogy az esküvel való visszaélés a keresztyéneknek tilos (Mát. 5. 34—37. Jak. 5. 12.), de hogy az eskü — ugyanis Istennek az igazság tanujával tiszteletteljes ünnepélyes hívása — jogosan követelve és letéve, csak egy rendkívüli alakú ima (Róm. 1. 9. II. Kor. 1. 23. Gal. 1. 20. Filip. 1. 8. I. Thess. 5. 27. Jel. 10. 5. 6. Zsid. 6. 13. 16—18. [Zsid. 7. 20. 21. 28.] I. Móz. 24. 3. 9. Ezsd. 10. 5. V. Móz. 6. 13. [10. 20.] Ezs. 65. 16. 17. [12. 15. 26.]).

Hiszük, hogy a hatóság, mely az Újszövetség alatt sem hordja hiába a kardot, jogosult és köteles Isten törvénye szerint halállal büntetni (Mát. 26. 52. I. Móz. 9. 6.) és reá bizott alattvalói védelmére az ország ellenségei ellen a fegyvert használni, miért is kötelességünknek tartjuk, ha a hatóság által erre szólítottunk, hadi szolgálatot teljesíteni (Luk. 3. 14. Ap. csel. 10. 1—3. Ap. csel. 23. 12—24. [Mát. 8. 5—13.]).

Hitünk által nem tartjuk magunkat megakadályozva hatósági hivatal viselésében (Luk. 3. 12. 13. Róm. 16. 23. Filip. 4. 22. [Ap. csel. 13. 7. 12. 16. 34—36.]).

(Vége köv.)

Zsinati ülések.

Nov. 24. 25. 27.

(Folytatás.)

9. §-nál az előadó az egyházi törvények érvényességét az egyházkerületi kihirdetéstől kívánta függővé tenni, amit *Révész K.* helytelenített, mert így esetleg az egyházkerületek tetszése vagy nem tetszése lehetne a döntő. A zsinat *Révésznek* adott igazat.

A 10. §. előtt álló szám- és címjelzések közül *Radácsi Gy.* töröltetni kérte „Az egyházközség, mint hatóság“ kifejezést, ami az 1903-dik évi szövegezésből maradt meg, de az egyházmegyénél s kerületnél nincs keresztül vive. A törlést a zsinat elfogadta.

A 10. §-nál, amely az egyházközségek fajait sorolja fel, az előadónak volt indítványa. Sokalta egy lelkész gondja alá az 5000 lelket, és 3—4000 lélek után külön egyházközséget kívánna szerveztetni a nagy egyházközségekben, ahol — szerinte — sok baj mutatkozik. A törvénytervezet parochialis köröket kíván csak az ilyen helyeken, de fentartja az egységes egyházkormányzást. Az egész §-t a bizottsághoz kérte utasíttatni. A debreczeni és hódmezővásárhelyi egyházközségek életéből vett példákkal erősítette elméletét. Vele szemben *Hegeüs S.* a budapesti állapotokból indulva ki, rendkívüli nehézségekbe ütközönek állította a külön egyházközségekké szervezkedést, a város feldarabolását. Az előadó célzatát nemeseznek, egyházépítőnek ismerte el, de kivihetetlennek igazolta s kívánta a szöveg fentartását.

Baky István az eredeti szöveg mellett emelt szót, állítja, hogy anyagilag lehetetlen minden 3000 lélek után egyházközséget alkotni, lelkészi stb. hivatalokkal.

Gr. Tisza István szintén a szöveget védelmezte, mert téves felfogás az, hogy 8—10,000 lelket is képes egy lelképásztor gondozni és sikerrel legeltetni. A parochialis körök megvalósíthatók s legalább elérhető ezekkel az, hogy 40—50,000 lelket számláló egyházközségek nem maradnak egyetlen gondozó nélkül. Valaki igazán pásztor lesz bizonyos híveknek s ezek igazán nyájaiává lesznek bizonyos pásztoroknak.

Kiss Albert Debreczen oltalmára kelt, ahol a róm. kath. egyházhívek szaporodása nem a lelki gondozás hiányának következménye, hanem a változott viszonyoké, a temérdek bevándorlott, a sok új hivatalnok változtatta meg ott a lelkek számárányát. Debreczen már régebben akarta a parochialis köröket, de nem voltak felállíthatók. A külön egyházközségekbe szervezkedést rendkívüli sok baj forrásának, sőt lehetlenségnek tartja, p. o. egy Debreczenre nézve stb. Ott óriási erő van az egységben, főként kifelé, amit gyöngíteni nem szabad. Érdekes összehasonlításokat tett Budapest és Debreczen között és maradt ő is a szöveg mellett.

Gr. Dégenfeld József helyreigazításképpen említi fel, hogy Debreczenben a parochialis körök szervezése azon mult el, hogy voltaképpen Debreczen külön egyházmegye kívánt lenni, ami nem volt megengedhető.

Marjai Péter a lelképásztori gondviselésről szolt, mint nehéz, de szép feladatról s az itt-ott mutatkozó bajokat nem holmi modern cura pastoralis hiányának gondolja, hanem a változott életviszonyoknak, nézeteknek stb. s annak, hogy kiváló ifjak nem igen mennek a theologiai pályára. Az eredeti szöveget fogadja el ő is.

Buza János az eredeti szöveg lényegének fentartásával világosabb és mégis tömörebb szöveget ajánlott a betérjesztett helyett, mégis szavazásra kerülve a sor, a szöveg e pontja változatlanul megmaradt.

A társ egyházak meghatározása ellen nem támadt ellenvélemény. A missiói egyházközségek fogalmát *Czínke István* a több községgel kívánta egybekötöni, vagyis egy egyházközséget nem tart missiói egyházközségnek. Az legyen anyaegyházközséggé, kongrua-segélylyel.

Bartók Gy. példákra hivatkozva, az ellenkezőt vitatta, mert némelyhelyt roppant messzeségre esnek egymástól az egyházközségek s kéri az eredeti szöveg meghagyását. Így is történt.

A §. e) pontjánál, a fiók-egyházközségeknél ugy kívánta módosítani a szöveget *Kérészy Barna*, hogy azok az egyházközséggel együtt alkossanak egy presbyteriumot, de a zsinat ismét a *Bartók Gy.* által fel-említett esetekre való tekintettel, ezt mellőzte.

A társ- vagy leány-egyházközségekről *Buza J.* az eredeti szövegtől eltérőleg kimondatni kérte, hogy azok, „ha a lélekszám vagy más egyházi fontos érdek kívánatosá teszi, anyaegyházközséggé szervez-kedhetnek“ A zsinat ezt sem fogadta el, hanem maradt a szöveg mellett.

A 11. és 12. § okat vita nélkül fogadta el a zsinat. A 13. §-nál az előadóval szemben *Révész K.* és *Bartók Gy.* védelmezték a törvénytervezetet. Az egyházközségek beosztásáról s egymáshoz való jogviszonyáról szólnak e §-ok s *Révész K.* állította, hogy az ág. ev. testvéreinkkel kötött nagy-geresdi egység rövid életre számíthat.

A 14. §-nál „Az egyházközség hatásköre“ című részletnél, amely 10 alpontot ölel magába, Nagy Dezső, *Bartók Gy.*, *Buza J.*, *Berey József*, *György Endre*, *Dáni Gábor*, *Mészáros Illés*, s *Baksa Lajos* előadó, *Révész Kálmán*, *Fekete Márton* s *Koncz Imre* szó-lal-tak fel s *Buza Jánosnak* a c) ponthoz adott módosítványa, (amely szerint a gyermekek neveltetése nem az egyházközség hatáskörébe tartozik, hanem a szülőkébe s az iskola felállítása az egyházközség stb. feladata) s *Révész K.*-nak az i) ponthoz adott indítványa (a temető használatá feletti rendelkezés törlése) elfogadtatott. A k) pontról, amely a szavazati jogról rendelkezik s a nagyobb egyházközségek több szavazatát állapítja meg, *Koncz Imre* a nagyobb egyházközségek több joga ellen emelt szót.

November 25-én gr. Dégenfeld József vette elő-ször pártfogásába a nagyobb egyházközségek több szavazatát. Ez az első budapesti zsinat alkotása és bevált. Az egyházkerületeken, sőt a konventen is nagyobb számmal vannak a nagyobb egyházmegyék és kerületek képviselve; tisztán a lelkészek száma döntő nem lehet a szavazatok számára nézve. A nagyobb egyházközségek nagyobb közterhet is viselnek, különösen tanintézetek fentartása által, amelyekre nézve nem áll az, mintha azokat az állam tartaná fenn, tehát azt illetné az utánok eső szavazati jog is. Kívánja a szöveg fentartását.

Kiss József az érvényben levő egyházi törvény-könyvünkben a „feltétlenül“ szót kívánja ide vissza-venni, hogy minden egyházközségnek annyi szava-zata legyen, a hány lelkészi állást tart fenn; tehát ha 10-et, legyen 10 szavazata; az egyházközség helyett az anya- és társ-egyházközség szavakat kéri felvétetni.

Domby Lajos a *Dégenfeld gr.* értelmében a nagy egyházközségek nagyobb jogát vitatta. *Dáni Gábor* a *Koncz* álláspontját támogatja s különösen azért szol a kis egyházközségek mellett, mert azok több-nyire megtartották felekezeti népiskolájukat, míg a nagyobbak szabadulni igyekeznek attól, annak ter-hei miatt.

Buza János kívánja, hogy az olyan egyházköz-ségeknél is szaporíttassék a szavazatuk, amelyek felsőbb leányiskolát, jogakadémiát vagy reáliskolát tartanak fenn. Ezekről az intézetekről a §. nem szol.

Antal Gábor a szöveg fentartását javalta, miután

Dunántul az ott levő egy pár nagyobb egyházközség szavazata semmi nyughatatlanságot sem okozott. A „feltétlenül” szót másként értelmezi, mint Kiss József.

Bartók György szintén nem barátja annak, hogy tiz szavazatért egész törvénykönyvünket felforgassuk s intézményeinket cseréljessük. Erdélyben a nagyobb egyházközségek több szavazata egészen természetesen tünt fel kezdettől fogva s ott az egyházi élet tevékenységében is nagyobb rész jut a nagy egyházközségeknek, mint a kicsinyeknek. Elismeri, hogy sok kis egyházközség buzgóbb, áldozatkészebb a nagyoknál és aránylag jóval nagyobb terhet hordoz; de ha már az adókievetés alapjául a lélekszámot fogadjuk el, akkor a jogokat is méltányos erre alapítani. Esményileg minden egyházközség egyenlő, de a valóságban nem, mert akkor terhet is egyenlőt kellene viselnie közalpnál és egyebütt; de ez meg keresztényellenes, ha presbyteri jellegű is. Amint fejlődik az egyházközség a lélekszámban, úgy szaporodjanak annak lelkeszei is és a jogai is; ahány lelkesze van, annyi egyházközség minden egyházközség s legyen a szavazata is ugyanannyi. A szöveget a Kiss József magyarázatával fogadja el.

Meczner Béla felemlíti, hogy már 14 évvel ezelőtt is hozzászólt ehhez a kérdéshez a zsinaton. Ő képviselte akkor a Koncz-féle nézetet. De ma nem szólt volna e tárgyhoz, ha azt nem látná, hogy egyházunkat teljesen a lélekszám alapján akarják tovább fejleszteni; így p. o. az előadó is, aki a zsinati képviselők számát is a kerületek lélekszámára akarja alapítani. Helyreigazítja *Antal* Gábort, aki bizonyos compromissumról is szólt az első pesti zsinatról való visszaemlékezésében. Ez a compromissum azok közt támadt, akik megsokalták az 1891-iki törvénytervezetnek azt a pontját, a mely 12 szavazatot kívánt a nagy egyházközségeknek biztosítani. Hivatkozik arra, hogy 14 évvel ezelőtt is sokkal megterheltebbeknek vallotta a kis egyházközségeket, mint a nagyokat s azok a kicsinyek ma is csak úgy vannak és nem érdemlik meg az elnyomatást. Koncz indítványát pártolta.

Czinke István tisztáztni kívánt egy öt közlő kérdést. A §-ban minden teljes főgimnázium után 2 szavazat illeti meg a fentartó egyházközséget. A rimaszombati főgimnázium egyesült prot. iskola félig a kálvinistáké, félig a lutheránusoké. Illet-e a rimaszombati ref. egyházközséget a főgimnázium után 2 szavazat?

Tisza István gróf pártfogolta a §-t és kívánta elosztatni a Meczner Béla aggodalmait. Zsinatpresbyteri alkotmányunk természetéből foly az, hogy sem kizárólag az egyházak számát, sem kizárólag a képviseleti rendszer kívánalmát, vagyis az egyházak népességét nem vesszük tekintetbe, hanem a kettőt méltányosan egyeztetjük. A félelemre nincs ok, mert ime a konvent a törvénytervezetben nem akar több jogot biztosítani a nagyobb egyházközségeknek, mint eddig biztosított. Kerüljük hát a meghasonlást okozható kérdések feszegetését s ne vizsgáljuk azt, hogy ki emel több vagy kevesebb terhet, mert az ő adóügyi tanulmányai arra a meggyőződésre vezették őt, hogy némely nagy egyházközség is óriási terheket utal. Egy kis egyházmegye a maga öt-hatezer lakosával utoljára sem majorizálhatja a 30—40 ezer emberből állót. A §-t, mint a miben a legtisztességesebb méltányosság rejlik, elfogadja.

Meczner Béla viszonzválasza után *Soltész* János az ő eszeressége alatt levő kis egyházközségekre hivatkozva, kijelenti, hogy az elfolyt 12 év alatt azokon semmi nagy sérelem nem esett s ez az elnyomatás, amelytől korábban ő is félt, nem következett be s azért ő is a szövegre szavaz.

Tüdös István, mint a tiszáninneri ref. egyházkerület legnagyobb egyházközségének, t. i. a miskol-

czinak egyik lelkesze kívánta szavazatát indokolni. „Bár egyháznak 8 szavazata volt az érvényben levő törvény szerint s ennyi lenne, ha a mostani javaslat törvényre emelkednék, mégis azt az elvet vallja, hogy a Koncz Imre indítványa felel meg a zsinatpresbyteri elvnek. És mert a tiszáninneri egyházkerület is így vélekedik, a Koncz Imre javaslatára adja szavazatát.”

Az indítványnak s az előadó felszólalása után szavazattal dőlt a törvénytervezet egyik legkényesebb pontjának sorsa. Győzött a szövegvédelmezők fel-fogása.

A § 1) pontjának a tervezet szervezete szem-pontjából voltak bizonyos pótlásai, vagyis a fennálló törvénykönyvből, ennek 17. §-ából kívánta a 2. és 3. pontokat felvételni, amelyek a templomok használata felett való örököséről stb. és a vasárnap és ünnepnapok megtartásáról rendelkeznek. Nagy Dezső dr., *Bartók* Gy., *Tisza* István gr. vitatták az előadó javaslatát. Nagy Dezső feleslegesnek, a többiek az előzmények, a tervezet meghatározott rendszere miatt nélkülözhetetlennek ismerték el s az utóbbiaké lett a többség.

A 15. §. szintén hosszú, de tartalmas vitát kellett. Az egyházközség hatásköréről szól ez is és pedig nagy kérdésekre nézve, mint p. o. parochialis körök szervezése, ingatlan eladása, vásárlása, kölcsönfelvétel stb. Különösen a kölcsönfelvétel okozott erősebb összetűzést (d. pont). Nagy Dezső, *Bartók* György, *Baksa* Lajos, *Segesdy* Ferencz, *Molnár* Béla, *Domahidy* Elemér, *Tisza* István gr., *Padrah* Sándor, *Fejes* István vettek részt a vitában. amelynek az lett a *Tisza* gr. által javasolt vége, hogy a felmerült indítványokkal együtt az alkotmányi bizottsághoz tétetik azzal az utasítással, hogy a halaszthatatlan kölcsönök felvételére nézve a presbyterium joga az egyházmegye elnökségének jóváhagyása által korlátoztassék.

A g) pontnál *Fejes* István kívánta, hogy az emlékszerű egyházi tárgyak elidegenítése, templomok stb. lerontása ne a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak jelentessék be a dolog megtörténte előtt, hanem önmaguknak. *Domby* Lajos, *Bartók* György hozzászólása után a zsinat így határozott.

A 16. §. elébe *Berey* József egy külön pont beillesztését javasolta, a mely a kisajátításoknál a halasztást nem tűrő esetekben a püspöki engedélyt is elegendőnek tartja. *H. Kiss* Kálmán felelősséget sürget arra az esetre, ha a presbyterium által megállapított költségvetés fedezetére szükséges összeget a közgyűlés megtagadná s ebből az egyházközségnek kára volna, a mint már történtek is effélék N.-Kőrösön. *Domby* Lajos, *Adám* András s az előadó szöveget az indítványokhoz, a melyeket a zsinat mellőzött.

A 16. §-nál *Czike* Lajos szólalt fel először. Itt van először szó az egyházközségi választó és az egyházközségi közgyűlésről. Itt kellett dönteni már afelett, legyen-e mindkettő s miként, vagy csak maradjon egy? Indítványozta, hogy a 16—48. §§-okkal utasítsa a zsinat az egyházközségi bizottsághoz. A vita nem volt befejezhető s folytatása a következő hétfői ülésre maradt.

November 27-én *Czike* Lajos azon indítványa felett indult meg a vita, hogy a Törvényjavaslat 16—48. §-ai, melyek az egyházközségi választó gyűlésről, közgyűlésről és a presbyteriumról szólnak, tétessenek vissza az alkotmányügyi bizottsághoz megfelelő átdolgozás végett. A vitát *Kérészy* Barna nyitotta meg. *Kérészy* a választói névjegyzék kérdését csekélyebb jelentőségűnek látja, ellenben sikra szállt a javaslat ama gondolata ellen, hogy külön választó gyűlés és külön közgyűlés szerveztessék az egyházközségekben s még inkább az ellen, hogy egyházközségi közgyűlés csak ott szerveztessék, a hol azt az egyház-

kerület megengedi. Ezt az utóbbit Kérészi, jogsztárnak tekinti az egyháztaggokkal szemben. Épügy nem tartja szerencsésnek a népesebb egyházakban képviseleti alapon szervezendő közgyűlés gondolatát sem, mert a cél, t. i. az oda nem illő elemeknek kiszorítását a közgyűlésből ezáltal aligha lehet biztosítani. A képviseleti szervezésnél könnyen lehet, hogy épen a békés, egyházas elemek nem jutnak be a közgyűlésbe s így épen csakugyan az egyháziatlan elem kerekedik felül. Kérészy azért annak a kimondását kéri, hogy külön választó gyűlés és közgyűlés ne szerveztessék, csak közgyűlés, ennek azonban minden egyháztagg tagja lehessen. E végből a javaslat 16—28. §§-ait kérte a bizottsághoz visszautasítani.

Az indítvány felett élénk és tartalmas vita indult meg. Legelsőben gr. *Dégenfeld* József szolt a javaslat eredeti szövege mellett. A választói névjegyzéknek évenkénti előre elkészítését ő üdvös újításnak veszi, a képviseleti alapon szervezendő közgyűlést pedig nem tartja új gondolatnak, miután Tiszántúl már az eddigi törvényünk alapján is így alakították a népesebb egyházak közgyűléseit. Dányi Gábor, Bartalus István és Molnár Béla szólaltak fel aztán a Czike javaslata mellett, Baksa Lajos előadó, Dombi Lajos, Mezei Albert, Fekete Márton pedig a bizottsághoz utasítás ellen s kívánták a felvetett kérdések azonnal leendő eldöntését és a részletes tárgyalást. Azonban Hegedüs Sándor felszólalásával a vita a Kérészy Barna javaslata értelmében dőlt el. Hegedüs ugyanis szintén elítélve a külön „választó közgyűlés“ gondolatát, egyenesen azt indítványozta, hogy a 16. §. a) pontja hagyassék ki s a választói jog és eljárás szabályozása és az egyházközségi közgyűlés szabatos szövegezése végett a javaslat d) és e) pontjai (16—27. §§.) a bizottsághoz utasítsanak.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Uj könyvek. *Zwingli Ulrik* Commentarius, vagyis az igaz és a hamis vallás magyarázata. Fordították dr. Tüdős István és dr. Pruzsinszky Pál. Átnézte Szóts Farkas. Budapest, 1905. A M. Prot. Irod. Társulat kiadványai tudományos sorozatának XVIII. kötete. Ára 4 korona.

Magyar Evang. Egyháztört. Emlékek. A tótprónai és blatniczai Prónay nemzetség acai levéltárából és könyvtárából kiadja br. Prónay Dezső. Sajtó alá rendezte Stropm László. Budapest, 1905. Ára 8 kor.

Debreczeni lelkészi tár III. köt. Szerkeszti S. Szabó József. Debreczen, 1905. Hegedüs és Sándor könyvkereskedése.

Lévay Lajos. Egyházi beszédek. IV. köt. Kiadja Hegedüs és Sándor Debreczen, 1905. Ára 6 kor.

Könyves Tóth Kálmán. A hit temploma (Egyházi beszédek) II. kötet. Kiadja Kókai Lajos. Budapest, 1905. Ára 3 kor.

S. Kiss Károly. Bibliái képek. V. köt. Rövid s népszerű bibliamagyarázatok, temetési s egyéb szerartási beszédek. Kókai Lajos kiad. Budapest, 1905. Ára 5 kor.

Kenessey Béla. Női jellemképek. Budapest, 1905. A M. Prot. Irod. Társulat Házi Kincstárának V. köt. Ára?

Raffay Sándor. Jézus példázatai. Budapest, 1905. A M. Prot. Irod. Társulat „Házi kincstárának“ VI. kötete. Ára?

Koncz József. Adatok a bözödi ev. ref. egyház-

község történetéhez. (Ezt megelőzi a hitújítás kezdete, terjedése és a tulhajtott újítás következménye: a szombatosság vázlatja 1867-ig.) M.-Vásárhely, 1905. Bővebb ismertetésükre más alkalommal visszatérünk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ferencz József, az unitáriusok ősz püspöke a napokban ünnepelte papságának 50 éves jubileumát, mely alkalommal egyháza és az unitárius theologia ifjusága szép ünnepély keretében méltatta az ősz egyházfő érdemeit s fejezte ki jókívánatait. Az Urnak kegyelme maradjon továbbra is az ősz főpásztoron.

Áz 1848. XX. t.-cz. a zsinaton. A zsinat. decz. 2-diki ülésében a lelkészi fizetés 2400 koronás minimumának megállapításánál Antal Gábor dunántúli püspök az 1848: XX. végrehajtására hivatkozó szöveghez azt a bővítést indítványozta, hogy a 2400 kor. minimum egyes egyházaknál esetleg más forrásból is biztosítható legyen. Ebből a „Magyarország“ cz. napilap azt olvasta ki, hogy Antal Gábor és a javaslatát elfogadott zsinat feladta a 48: XX. végrehajtásának követelését. Ez a ferdítés alkalmat adott arra, hogy a decz. 4-iki ülésen napirend előtt nyilatkozzék a 48: XX. végrehajtása kérdésében mind Antal Gábor, mind báró Bánffy Dezső. A nyilatkozatok, különösen báró Bánffy Dezsőé, rendkívül fontosak, mert alkalmasak arra, hogy a helyzetet tisztázzák és az ügy körül támadt homályt eloszlassák. Antal Gábor kijelentette, hogy indítványa egyáltalában nem kívánta érinteni a 48: XX. végrehajtása kérdését s nem alterálja azt az álláspontot, a melyet a ref. egyház a kormányhoz felterjesztett közös bizottsági memorandumban elfoglalt. Báró Bánffy Dezső pedig a következő nyilatkozatot tette: „Teljesen egyet értek a felszólaló főt. és mélt. püspök ural és teljesen egyetért az elnökség, és azt gondolom, az egész zsinat is abban, hogy a 48: XX. végrehajtást mi igenis követeljük és annak szellemében fentartjuk azt a jogot, hogy az állam a mi igényeinket anyagiakban a törvény 3. §-ára tekintettel, valamint a törvény 2. szakaszára hivatkozva a teljes viszonyosság és egyenlőség tekintetében kielégítse. (Élénk helyeslés.)... A zsinat, mint a ref. egyháznak legfőbb törvényhozó testülete, megy a maga útján öntudatosan; érvényesíteni igyekszik a maga jogait, azokból nem enged; politikai czelokra magát és a ref. egyházat kihasználtni nem engedi. (Élénk éljenzés és helyeslés.) Azt gondolom, hogy ugy a főt. püspök ur felszólalása, valamint az én kijelentésem és a mind a kettőnk által elmondottak egyhangu helyeslése elég felelet arra, ami részben itt, részben másutt, részben azon lapban, részben más lapban ellenünk személyenként vagy egyházunk ellen iratott; elég arra, hogy kifejezésre juttassuk azt, hogy nem adjuk bérbe meggyőződésünket; nem adjuk bérbe politikai támogatás céljából az egyház érdekeit és nem azért követelünk az államtól támogatást, hogy azért szolgálatot tegyünk, hanem azért követelünk, mert a törvény értelmében zshoz jogunk van. (Élénk helyeslés.)“

Vallásos estélyek Kolozsvárt. Az adventi időszak beálltával Kolozsvárt ismét megkezdődtek a vallásos tárgyú előadások. E hó 10-én a theologia disztermében dr. *Kecskeméthy* István theol. tanár tartott az első kereszténynek socialis munkásságával gazdagon építő előadást és *Puskás* Kálmán theologus szavalt. — *A monostori kerületben* Balázs K. József városi árvaházi igazgató sziveségéből az árvaház növendékei énekelték a „Menyben lakó én istenem“ czimű éneket. Majd *Fosztó* Dénes helyettes lelkész tartott „Jézus személye az evangéliumokban“ cz. alatt egy igen tartalmas s mély vallásosságtól áthatott felolvasást a szép számban összegyűlt híveknek. Utána *Dávid* István árvaházi növendék szavalt igen ügyesen s az estélyt az árvaház énekkara zárta be a Himnusszal. E helyen nem mulasztjuk el felemlíteni *Szilágyi* Endre polg. isk. tanár nevét, ki igazán odaadó buzgósággal, nemes önzetlenséggel tanítja az árvaházi növendékeket szebbnél szebb vallásos énekekre. S itt tartjuk helyénvalónak felemlíteni azt is, hogy Monostoron minden vasárnap a rendes istentisztelet előtt a lelkész *gyermekistentiszteletet* végez, a minek építő hatása buzdító például szolgálhat más egyházközségeinknek is. — *A hidelvei ev. ref. egyház* délután tartott vallásos estélyt a

Rudolf-uti ev. ref. iskolában. A nagyszámban egybegyűlt hívek lelkes óvációban részesítették az egyház új lelkipásztorát, Benedek Árpádot, ki az ev. ref. énekkar által előadott megnyitó ének után lelkes szavakkal üdvözölve az egybegyűlteket, igen szép tanulságokban gazdag felolvasást tartott „Jézusért” czimen. Utána Benedek Márton ref. theologus szavalt el egy szép vallásos költeményt. Az estélyt a Himnusz zárta be.

Theologiai Fakultásunk Ifjusági Ének- és Zene-egylete szépen sikerült hangversenyt rendezett e hó 9-én az intézet disztermében. A gazdagon összeállított műsor első pontjaként a honvédenekar játszotta el a „Bevonulási indulót” a Dalibor dalműből, mely után a protestáns vegyeskar énekelte Borsay Samu Népdalegyvelegét. A nemrégiben újjászervezett dalkar minden tekintetben megfelelt a szerepléséhez fűzött reményeknek; további szereplése folyamán is bizonyítékát adta életképességének, amiért egyrészt a vezető Borsay Samut, másrészt a tagok buzgóságát, nemes ambícióját illeti dicséret. Alig hangzott el a vegyeskar éneke, Kovács András tanárjelölt lépett az emelvényre s megkapó egyszerűséggel, de annál nagyobb közvetlenséggel adta elő Temérdek: A szökevény cz. költeményét. Még a mély tanulmányra valló szavaltat hatása alatt állottunk, mikor dr. Forrai András czellojátéka csendült fel, ki is Klengel: Andante cz. darabjának művészi reprodukálásával gazdagította az estély műsorát. Utána Gidófalvy István kir. közjegyző lépett a felolvasó asztalhoz s „Hogy lettem én szocialista” cz. buzditó felolvasásában főképp az ifju Thimoteusokat hívta fel az igazi szocializmus gyakorlására, mely embertársaink, de főképpen a bizony sok esetben elnyomott nép érdekeinek szívenhordozásában találja igazi alakját. Aszívhez szóló, meleghangu felolvasást zajos tapsviharral honorálta a hallgatóság s magunk is reméljük, hogy hatása maradandó lesz és meg fogja hozni gyümölcseit ifju theologusaink lelkében. Ezután következett az egész műsornak talán legkiemelkedőbb pontja, dr. Szöllösy: Petőfi „Hunyadi László” balladáját adta elő a vegyeskar. A hatalmas zenedarab, melynek minden kis részlete rávall a szerző nagy talentumára, valóságos extazisba hozta a hallgatóságot s a szerzőt, a ki szerényen vonult meg a terem egyik hátsó szögletében, szép palmaággal ajándékozta meg az ifjuság. — Kholen Albina képezdei növendék jól sikerült szavaltata végeztével, a gyengélkedő Girsik Gyula helyett, a honvédenekar játszott el egy csinos darabot, utána pedig Gebédi Lajos jóízű humoros szavaltata hozta derűltébe a közönséget. Végezetül Erkel Takarodóját énekelte a theologiai férfikar, a honvédenekar kíséretével. A hangversenyen diszes és előkelő közönség vett részt, mely a fakultás disztermét csaknem zúfolásig megtöltötte. A hangversenyen szerepelt először az újjászervezett protestáns vegyeskar, mely minden tekintetben lényesen állotta ki a próbát s reményünk van, hogy feladatát, templomi éneklésünk újjáteremtését és erőteljesebbé tételét, amire bizony különösen manapság, mikor istentiszteletünk egyik leglényegesebb eleme, a gyülekezeti ének annyit veszített régi erejéből, sikerrel fogja végrehajtani. Az egész hangverseny sikeréért, a tagok buzgóságán kívül Borsay Samu karmestert és Régeni István IV. theolt. a Zene-egylet agilis elnökét illeti dicséret.

A kolozsvári „Bethlen Gábor Kör” legutóbbi közgyűlésén Tókécs Ernő ref. theol. tartott magvas felolvasást az Evangelium és socializmus viszonyáról. A folyó ügyek tárgyalása során felmerült a szeretetvendégségek ügye, melyre vonatkozólag a közgyűlés egy előkészítő bizottság kiküldését tartotta czélszerűnek. A bizottság működését meg is kezdte s a mint halljuk, az első szeretetvendégséget igen csinosan összeállított tárgysorozattal e hó 17-én fogják megtartani a theologiai fakultáson. Végül a vidéken rendezendő estélyek ügyében a közgyűlés akként határozott, hogy Désen fog az idén programmos táncestélyt tartani, előreláthatólag február 10-én.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Budapesten, f. évi decz. hó 9-én, d. u. 5 órakor a ref. főgimnázium könyvtártermében választmányi ülést tartott. Tárgyak voltak: 1. Az 1906. évi kiadványok: a) Protestáns Szemle 18. évfolyama; b) Tudományos sorozat 19-ik kötete; c) Egyháztörténeti Adattár 5-ik kötete; d) Házi Kincstár 7-ik kötete; e) Koszoru 121—130-ik füzet. — 2. Az országos református tanáregyesület beadványai: a)

Iskolatörténeti Adattár ügyében; b) Vallásos ifjusági lap indítása tárgyában. — 3. Budai János folyamodványa vallásos ifjusági lap támogatása végett. — 4. Jelentés a folyó ügyekről. — 5. Indítványok.

Az ev. ref. Szeretetház karácsonyfa ünnepéye a jövő hét elején lesz megtartva csinos műsorral. Annak idején részletesebben fogunk megemlékezni az ünnepély lefolyásáról, addig is azonban olvasóink figyelmét felhívjuk a Szeretetház árvái karácsonyfájára való szíves adakozásra.

Protestáns szellemű ifjusági lap megindítása érdekében tett előterjesztést az országos ref. tanáregyesület választmánya a Magyar Prot. Irodalmi Társasághoz. Az előterjesztés mindenestre megérdemli, hogy gondolkozunk felette. Hiszen egy jól szervezett protestáns szellemű ifjusági lapnak ugyancsak hiányát érezzük.

Szabad Lyceum. A Bethlen-kollegiumban ismét kezdetét vette a nagyközönség érdekeit szolgáló hivatott ismeretterjesztő előadások sorozata, melyek hasznát és jelentőségét bővebben fejtegetnünk felesleges. Legutóbb *Vinkler* Albert dr. városi főorvos tartott a kollégium termesztrajzi tantermében a vízvezetékéről tanulságos előadást, legközelebb pedig *Csaplár* Aladár koll. h. tanár fog egy pár vegytani kérdést ismertetni kísérletek bemutatásával. Az egész intézmény a Bethlen-kollegium tanári karának nemes hivatásérzetéről tesz tanubizonyságot.

GYÁSZROVAT.

Szöts Sándor dévai ev. ref. lelkész, élete 53-ik évében f. hó 5-én elhunyt. A megboldogultban Szöts Farkas budapesti theol. tanár öccsét gyászolja. Szöts Sándor theol. tanulmányait a budapesti theológián végezte s az utrechti egyetemen folytatta. A dévai gyülekezet 1878-ban választotta meg lelkészül, hol azóta törhetetlen buzgósággal végezte kötelességét, amíg az Úr magához nem szólította. Élete legnagyobb céljának megvalósítását, gyülekezete templomának restaurálását, melyre maga évek hosszú során át végzett munkával tekintélyes összeget gyűjtött, nem érthette meg. Nyugodjék csendesen.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5056—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszt. esperesi hivatalának.

Az egyházmegyei közpénztárak 1906. évi költségelőirányzatai jóváhagyás végett igazgatótanácsunkhoz még nov. hó 15-ig felterjesztendőek voltak. Minthogy azonban ez ideig csupán a széki és küllői egyházmegyék részéről terjesztettek fel s ez utóbbi részéről is csak egy példányban, felkérjük a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy a *szóban forgó költségelőirányzatokat 2 példányban legkésőbb 8 nap alatt felterjeszteni sziveskedjenek.*

Kolozsvárt, 1905. december hó 8.

Dr. Vályi Gábor,
elnök h.

Maksay János,
számvevő.

Sz. 5520—1905.

KÖRLEVÉL.

Pálmay József székelyudvarhelyi lakos, „a székely vármegyék nemes családjainak” szerkesztője, közérdekű és nemzeti szempontból fontos munkálkodása közben gyakran keresi fel tiszteletes lelkészeinket, egyes anyakönyvi kivonatok avagy anyakönyvi kijegyzések megküldése, illetve eszközzése végett.

Minthogy fordultak elő, szórványosan bár, olyan esetek is, hogy lelkészeink az ilyen irányu megkeresésekre választ sem adtak, fölkérjük összes anyakönyvvezető lelkészeinket, hogy Pálmay József ur megkereséseit jövőre figyelemben részesíteni és gondosan elintézni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. decz. hó 5-én.

Vályi Gábor,
elnök h.

Kádár János,
titkár.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Karácsony.

Új ég és új föld.

Mert imé én teremtek új egeket és új földet; és az előbbieket ingyen sem említtetnek és az embereknek ezekbe sem jutnak. (Ezsaiás 65, 17.)

Beteljesedett hát a szent vágyódás, valósult az édes remény, megdicsőült az éltető hit...! Mert ezek diadala karácsony. Izraelt, mint országot és népet az őrizte, az tartotta, erősítette meg, hogy *eljön a Szabadító, a ki hoz új eget és új földet.* Hatalmas népekkel való harcaiban, külső elnyomatás és belső meghasonlások közt ez tartja fenn. S a lelki harcok közepette is, mikor túrára kél a hit és a hitetlenség, a vakhit és képmutatás, mikor felvetődik a kérdés: Garisim hegyén-e vagy Jeruzsálemben, lélekben-e vagy áldozatokban kell imádni Istent? a küzdelmek zaját mindig csak ez a vallástétel esillapítja le: „Tudom, hogy a Messiás eljön .. és mindezekre megtanít minket.“

Ime, ma e vágyak és remények valóságát hirdeti az égi seregek kardala, az örömhír: „*Megszületett a Megtartó*...“ Az ég és föld viszhangozzák az örömenet... A pásztorok pedig „nagy sietséggel menének el és megtalálák — a kis gyermeket, ki a jászolban fekszik vala.“

Oh, ennek a jászolban fekvő kis gyermeknek tekintetében olyan csodás erő van, hogy attól *megújul az ég és a föld.* A mint fölveti tekintetét, megnyílik az ég és szó hangzik alá: „Ez az én szerelmes *Fiám*.“ Aztán a földön árad valami titokzatos, édes melegség, midőn emberi ajkáról rebben el Isten felé az édes szó: „*Atyám!*“

I.

Új ég! — Nem a mindenség dicső templomának boltozata lett erősebb, tündöklőbb. Az egek addig is hirdették Isten dicsőségét... Nem is az ég ura lett új tulajdonokkal gazdagabb. Hisz' ő azelőtt is felhozta a maga napját mind a jókra, mind a gonoszokra... A hit világában, az emberiség lelki életére hozott, a ma született Idvezítő új eget e szóban: „*atyám*.“

Az ó világ tévelygő népei az ég dörgésében hallották, villámában látták isteneiket? Sőt a kijelentést vett választott nép is, a bosszuálló isten trónusának nézte az eget, kinek „kezébe esni rettenetes.“ Emelhette-e ezen égre az erőtlén ember bizalommal tekintetét? — Bizony kietlen volt ez az ég. Ezért a sóvárgás a szivekben; „*új eget várunk!*“

De ime a jászol bölcső felett hangzó szó édes derűvel árasztja el a menny boltozatát. A sötét borulat helyét átmutató világosság váltja fel; a rettentés helyett vigasz hangzik... Halld ember: Isten nevezi fiának Mária gyermekét. Ne rettegj hát; neked sem üldözöd, hanem szerető édes atyád az Isten.

Ez a karácsony evangéliuma, hogy Isten, ma született Fiában, atyjává lett az emberiségnek. Édes atya, ki nem

a bosszuállásban, hanem a szeretetben találja kedvét. Ragadjátok meg hát bizalommal az eget megújító hitet: hogy az erős Isten a mi atyánk, a ki kegyelmével fedezi el gyarlóságunkat, megbocsátásával törli el bűnösségünket.

Vagy tán gyarlóságokat érzetében féltek ajkatokra venni a szót, melyben megújul az ég? Ime, épen azért jött emberi formában hozzánk az Ur, hogy megtanítson minképp lehetünk méltók, hogy vele atyánknak nevezhessük az Istent. Ne félj, ne kételkedj saját egednek megújulásában is! E gyermek szivtisztasága, szelidsége és alázatossága, hűsége és engedelmissége megszerzi néked azt. Ha elmondhatod, hogy „a Krisztus él bennem“: akkor *önként* tör fel szivedből a bizalmas szó: „*atyám!*“ és látni fogod a felderült új eget magad felett.

II.

Új éggel új föld jár. A földet is megújította az, ki megértette az emberiséggel, hogy „Egy az Isten és mindeneknek *atyja*.“ Ismét ez a szó. Ez változtatja meg a föld képét is. Az örökkévaló Isten ma született fiában gyermekévé fogadott minden embert. Ő *mindnyájunknak atyánk*; tehát mi *mindnyájan testvérek vagyunk*. Oh, nem kell-e ebben a hitben megújulnia a földnek?! És mily magasztos ez a megújulás! A tavasz búbajos ébredése, a reggeli napsugár szétáradása, avagy a szellemi életnek nagy átalakulásai, mind csak halvány mécsfellobbanás a nap fénytengeréhez képest. Nem megváltozott, de újjá lett a föld ez egynevű szó hatalmától: *atyám*. Mi volt a föld, melyen azé volt az igazság, a kié az erő? a melyen még az előhaladás is csak válaszfalakat emelt?! A művelt római és görög döllyösen nevezte vadnak, barbárnak az idegent; s Izrael népe elbizakodottan „*goj*“nak, szemétnak mondta a körülmetéletlent és istenországából kizártnak, elvetett nyomorultnak ítélte mindenkit, a ki nem a választott néphez tartozék. Mily sivár volt e szeretetlenségben ez a föld!... De a mikor „az ember fiának“ ajkáról elhangzott az ég felé a bizalmas szó: „*Atyám*“, ugyanakkor az, emberek közt is megzendült a másik: „*testvérem!*“ És a parancsolatból kitörült a „*gyülöljed ellenségedet*“, s helyét elfoglalta: „*áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak!*“ Nem új világ, nem „*új föld*“ ez?!

Oh bizony az új égről mosolygó nap sugaritól újnak kell lenni a földnek, nem szabad egy szívnek is vigasz nélkül epedni, egy könnynek is letörületlenül égetni a szenvedő arcot...

Vagy nem valósulnak meg ezek? Az új ég és föld után ma is csak sóhajtozunk. A békesség, a jóakarát csak jámbor óhajítás még mindig.

Pedig a karácsony kétségtelenül meghozta az új eget és új földet... A kegyelem napja süt, ha az emberiség nagy része behunytt szemmel jár is... Oh, hadd legyen azért a mi mostani karácsonyunk nem csupán a kegyes *visszaemlékezésnek*, hanem a *felserkenésnek* ünnepe, mely a szeretet megvalósulásában hozzon új eget és új földet nekünk! Ámen.

Pásztor.

Zsinati beszámoló.

A magyarországi református egyház (ez lesz jövőre hivatalos neve) második budapesti országos zsinata e hó 13-án befejezte, több mint három heti tanácskozás után, harmadik ülészetét s vele érdemleges tárgyalásait. Az egyházi törvények javaslata letárgyalva s az alkotmányi rész kivételével, harmadik olvasásban is elfogadva van.

A mult ülészetek tárgyalásairól lapunk terjedelméhez mért részletes tudósításokat adtunk. A most bevégzett ülészetéről is megkezdjük ezt. Azonban, miután főleg ezen ülészet tárgyalásai olyanok voltak, a melyekről, ha érdemleges részletes tudósítást akarunk adni, több hónapon keresztül kellene e tudósítást nyújtanunk: beszüntetjük azt s a helyett „Zsinati beszámolót“ adunk, mely a fontosabb elvi kérdésekre fog kiterjeszkedni s összefüggőbb és áttekinthetőbb képet fog adni a zsinat tárgyalásairól. A történelemmel szemben, azt hisszük, nem fogunk ezzel mulasztást elkövetni. A zsinat történelmi megítélésének első forrása ugyanis nem lehet más, mint a tárgyalásokról gyorsirói feljegyzések alapján készült „Zsinati napló“, a mely a történelembuvárnak egyházmegyék és kollégiumok levél- és könyvtáraiban mindig rendelkezésre fog állani. A napi hiradás szükségéit pedig terjedelmesebben kielégítették némely politikai napilapok, főleg a „Magyar Szó“ és „Pesti Hir-
lap“, mint a hogy azt, a mi egyházi napilapjaink tehették, s nagyjában eléggé megbízhatóan. S mert manapság már ott tartunk, hogy napilapok nélkül alig van egyetlen parokhiánk is, a napi részletes hiradás kötelezettsége alól feloldva érezhetjük e tárgyalásokra nézve magunkat.

Annál inkább kötelezve érezzük azonban magunkat arra nézve, hogy a „Zsinati napló“ és saját személyes tapasztalataink alapján megrajzoljuk a zsinatnak és munkálkodásának egységes képét, a melyből olvasóink is jobban megítélhetik a zsinati munkásság jelentőségét és irányát.

Hasonló tendenciával kezdtük volt meg lapunk mult évi folyamában „Zsinati megfigyelések“ cz. alatt refleksióinkat (48. 49. 50. sz.) s ily vonatkozású volt jelen évfolyamunk 17. számának vezércikke. Fájdalom, az írónak sok irányu elfoglaltsága s a gyors egymásutánban felmerült, egyházkerületi, konventi s más napi kérdések tárgyalásai megakadályozták, hogy kedvünk szerint folytathattuk volna, most csak a befejezést adván a harmadik ülészetéről.

Igy most már új terv szerint kell végeznünk, a mit akkor megkezdettünk volt. Mindenesetre nem fog a dolog hátrányára válni az, hogy most tekintünk át az egészen, mikor már a tárgyalások végéhez értünk, mert hi-

szen sok későbbi dolog világosságát használhatjuk fel némely előbbieknél homályának felde-
ritésére.

A miket „megfigyeléseink“-ben megirtunk, így is megtartják értéküket az általános tájékozásra nézve, sőt itt is utalunk azokra, miután ezekre a későbbiekben is nem egyszer hivatkoznunk kell.

Beszámolóink menetében nagyjában követni fogjuk a zsinat tárgyalásainak menetét s ettől csak annyiban fogunk eltérni, a mennyiben a helyesebb csoportosítás a rövidegnek és egységnek előnyére szolgál.

A zsinat három ülészete alatt a törvénytervezet részei a következő egymásutánban kerültek tárgyalásra

- I. 1. Egyházi adózás.
2. Országos közalap.
- II. 1. Egyházi törvénykezés.
2. Köznevelés és közoktatási szervezet.
3. Lelkészek és alkalmazásaik.
- III. 1. Egyházalkotmány és kormányzat.
2. Lelkeszi kegyeleti idő.
3. Más konventi előterjesztések.

A figyelmes szemlélőnek bizonyára, azonnal feltűnik, hogy miért a törvénytervezetnek e czik-czakkos rendszertelen tárgyalása, mikor minden egységes törvénytervezet organikus egészet kell hogy alkosson, melynek tárgyalása csak természetes egymásutánban történhetik legoekonomikusabban. s az ettől való eltérés csak folytonos zavaroknak és konfuzióknak lehet forrásává?

Hát ezt a zsinat tagjai közül is a legtöbben igen jól érezték s az egyházi adózás és közalap soron kívüli tárgyalását kivéve, a többinek rendszertelen egymásutánját nem is igen tudná igazolni más, mint az elnökség, s ez is aligha egyébbel, mint azzal, hogy az előre kitervelt ülészetek tartamának ez felelt meg leginkább. Igaz, hogy az idővel való gazdálkodás e terve nem egyszer ütött ki balul s csapott át épen az ellenkezőbe.

A tárgyalásoknak az egyházi adózás kérdésével való kezdésének meg volt a maga alapos indoka az akkori országos politikai viszonyokban. A nagy felfordulás előszelei már alaposan fujdogáltak a zsinat összeülése idején s a zsinat tagjaiban általános óhajlás volt, hogy vajha földél alá lehetne juttatni ezt a nagyfontosságú kérdést, mely az állami dotáció kérdésével való kapcsolata révén országos állami törvényhozást is igényel vala, mielőtt kitor a vihar s az ár a félben levő dolgokat elsöpri. E törekvés méltánylásától még az akkori ellenzéki tagokat sem volt képes eltéríteni az a csendesen hintegedett suppositio sem, hogy a szorongatott kormány azzal is szilárdítani igyekszik pozícióját az ország protestáns közvéleménye előtt, hogy ezt a

reájuk nézve oly fontos kérdést gyorsan országos törvényhozásra érleli.

A zsinati törvényhozás tehát munkásságát az egyházi adózással kezdte s habár tárgyalása a második ülészakra is átnyult, a mikor már az országos politikai élet fenekestől felfordulva, reménytelenül hányatott: azért mégis az eredeti tervek és irányelvek alapján alkotott meg, önkénytelenül is abba a helyzetbe juttatva zsinati törvényhozásunkat, hogy most elmondhatja, miszerint minden kormánybefolyástól menten, egyedül saját elvei és szükségsei szerint alkotta meg e törvényét; egyelőre — fájdalom — csak a törvénykönyv számára. Az élet számára mikor lesz belőle érett gyümölcs — ki tudná azt most megmondani?!

De legalább egyházunk e törvényalkotás által lekötötte magát arra nézve, hogy e tekintetben kevesebbel semmiféle kormány részéről meg nem elégedhetik. E teljesen szabadkéz különben jótékony hatást gyakorolt a lelkesíti fizetések minimuma kérdésének tárgyalásánál is, a miről azonban később, a maga helyén lesz szó.

(Folyt. köv.)

A baptista gyülekezetek hitvallomása.

Hitvallomása és szerkezete a kereszttelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

(Folytatás és vége.)

15. cikk.

Az Úr visszajöveteléről, a halottak feltámadásáról és az utolsó ítéletről.

Hisszük, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus visszajövend (Ap. csel. 1, 10. 11. 12. Zak. 14, 4. 5. I. Kor. 11, 26. [Jel. 1, 8. 3, 11. 22. 7. 20.]) hatalomban és dicsőségben (Mát. 16, 27. Mát. 25, 31. II. Thess. 1, 7. Zsolt. 24, 7. 8.). Megjelenése napját a megváltás műve koronájának tartjuk (I. Kor. 1, 7. 8. Filip. 3, 20. Jak. 5, 7. 8. Zsid. 9, 28. I. Ján. 2, 28. Tit. 2, 13. I. Pét. 1, 7—9. I. Pét. 5, 4. [Filip. 2, 16. I. Thess. 1, 10. 2, 19. II. Pét. 3, 12. 13.]), mert az napon mindenek szemei látni fogják annak igazságát és csodálatos nagyságát (Jel. 1, 7. Mát. 24, 30. Mát. 25, 31. 32. Philippi 2, 9—11. Róm. 14, 10. 11.); a dicsőség királyát koronázva látandják (Jel. 11, 15. 17. Ezs. 24, 23. [Zak. 14, 9.]), s vele menyasszonyát az anyaszentegyházat (Luk. 21, 27. 28. II. Thess. 1, 10, Kol. 3, 3. 4. Jel. 19, 6—9. [Ján. 17, 24. Jel. 21, 9—27.]); mert kik a Krisztusbsn elaludtak, testileg feltámadni fognak (I. Thess 4, 15—16. Róm. 8, 23. I. Kor. 15, 16—20. 23. Jób. 19, 25—27. [Ján. 6, 40. 54. Róm. 4, 17. II. Kor. 4, 14. Ezs. 26, 19. Hózs. 13, 14.]) rothadatlan dicsőségben (I. Kor. 15, 42. 53. Filip. 3, 21. [I. Kor. 15, 12—57.]), s látni fogják milyen Ő s hozzá hasonlítani s vele uralkodni fognak (I. Ján. 3, 2. Zsolt. 17, 15. Jel. 20. 4. Jel. 22, 5. Jel. 5. 10.).

Hisszük az istentelenek feltámadását is (Ján. ev. 5, 29. [Ap. cs. 24, 15. Dán. 12, 2.]) és a végítéletet (Ap. cs. 17, 30. 31. [Jud. 14, 15. Jel. 20, 11—13.]), hogy minden emberek nyilvánvalókká legyenek Krisztus ítélőszéke előtt, hogy jutalmat vegyenek, aszerint, mint testi életökben cselekedtek (II. Kor. 5, 10.

[Róm. 2, 6. 14. 10. 12. Gal. 6, 7. Jel. 20, 11—13.]). Miképen az Isten Fia egyedül azoknak, kik Őt hitben szolgálták és követték, adja az örök üdvösséget (Márk. 25, 34. [Róm. 9, 23. Jel. 14, 13.]), úgy az istentelenek felett az örök kárhozat ítéletét fogja kimondani (Mát. 25, 41. [Róm. 2, 5. 9. 22. I. Thess. 1, 10. II. Pét. 2, 9. Jel. 6, 16. 17. 20. 15.]).

Ragaszkodunk a szentírás határozott és világos kijelentéseihez, melyek az embernek ez élet után való üdvösségét vagy kárhozatát megváltoztatatlannak mondják, s hisszük, hogy mindkét állapot örök tartamú (Mát. 25, 46. Mát. 3, 12. Mát. 25, 10—12. Márk. 9, 43—48. Luk. 13, 25—28. II. Thess. 1, 7—9. Jud. 7, 13. Jel. 14, 11. Jel. 20, 10. 15. [Péld. 1, 24—32.]), tehát az egyikből a másikba nem létezik átmenet, s a halál után megmentés nem lehetséges (Luk. 16, 24—26. Zsid. 9, 27.).

Emlékünkben tartjuk Urunk szavát: „Ime eljövök csakhamar!” s a lélekkel s a menyasszonnyal, kinek lényeges tagjául tartjuk magunkat, mondjuk: „Amen. Ugy van, jövel Uram Jézus!”

Függelék.

1. Hisszük, hogy az emberi lélek a test halála után is tovább él. (Luk. 16. r. 19—31. v.; Korintus II. lev. 5. r. 1; 6, 8—10. v.; János ev. 14. r. 3. v.; Thessalónika 1. lev. 4. r. 13—17. v.)

2. Üdvözülni egyedül Isten ingyen kegyelméből, az Ur Jézusban való élő hit által fogunk, tehát nem a jó cselekedetek és nem saját érdemünk által jutunk a mennyei örökélethez. (Pál Efez. lev. 2. r. 8—9. v.)

3. Hitünket jó cselekedetek által kell bebizonyítani ép úgy, mint gyümölcse által a fának azt, hogy beoltott nemes és jó fa. (Luk. ev. 6. r. 43—46. v. Jakab lev. 2. r. 17. 20. 22. 24. 26. v.)

4. Aki jót tudna cselekedni és nem cselekszi azt, az olyan ember bűnös, hitelennél is alább való. (Jak. lev. 4. r. 17. v.)

5. A bűn pozitív és negatív uton származhatik, azaz elkövetni gonosz dolgot vagy elmulasztani jó dolgot: egyaránt bűn. Bűn lopni, de bűn nem segíteni ott, ahol kell. Bűn mást rossz útra csábítani, de bűn mást jó útra nem segíteni.

6. Minden cselekedetnek a szeretetből kell kiindulni, tehát csak azok a jó cselekedetek, melyek forrása a szeretet. (János ev. 14. r. 15. v.; Ján. I. lev. 2, 5.)

7. Gonosz eszközöket jó cél elérésére felhasználni bűn. A cél nem szentesíti az eszközt.

8. Keresztyéni szombat vagy az úrnapja alatt a vasárnapot értjük.

9. Megkeresztelve csak oly egyén lehet, aki az Ur Jézusban, mint Istennek egyetlen szülött fiában, valóban hisz, hitét cselekedeteivel bebizonyítja, azt nyíltan megvallja, bűneit megbánja és önkényt, minden rábeszélés és érdek nélkül, a keresztséget kérelmezi. (Ap. csel. 8, 36. 37.)

10. Csakis a teljes vizalámerítést tartjuk külsőleg helyes keresztelési módnak, mely mindenkin csak egyszer hajtatik végre. Miután az Ur Jézus is bemerítettett (a Jordánba), helyes és szép dolognak tartjuk, hogy minden keresztyén ember kövesse Mestere példáját. (Máté ev. 3, 16.)

11. A keresztelést újjászületésnek kell megelőznie. Mindenkinek először az élő víztől, mely az Istennek ígéje és a Szentlélektől újjá kell születnie. Ezen újjászületés az illető egyén megváltozott életmódjából tűnik ki; tehát gyakorlatilag szemléltető, nem pedig elméleti tudomány. A káromló imádkozóvá, a fősvény adakozóvá válik stb. A keresztség az újjászületésnek fürdője; előbb kell tehát megszületni, hogy fürösztető legyen. (Máté ev. 3. 6—8.)

12. Akiben élő hit nincs, annak a felekezethez való tartozása mítsem használ.

13. Minden ember, akinek szívében az Úr Jézus Krisztus él, tagja az ő testének és örököse a mennyországban, bárki is legyen az és ha a baptista gyülekezethez nem is tartozik.

14. Mindenben fő a Krisztus és ebben mindenemü elnevezésü keresztyének egynek kell lenni, ha a lényegtelen és az üdvösségre nem tartozó dolgokban némi eltérések vannak is.

Krisztuson kívül nincs közvetítő Isten és ember közt (Pál. I. lev. Timót. 2. r. 5. v.); azért a szentek érdemére való hivatkozás hitünkkel meg nem egyezik; a szentek és angyalok közbenjárásáért való könyörgést pedig Krisztus megkisebbitésének és szentírás ellenesnek tartjuk. (Pál. I. Koloss. 2. r. 18. v.; János jel. 19. r. 10. v.)

15. Imában leborulni egyedül a Mindenható Isten előtt kell és szabad. (János jel. 22. r. 9. v.)

16. Minden keresztyén egyszersmind Istennek papja, Krisztus főpapsága alatt. (Péter lev. 2. r. 9. v.)

17. Krisztus az ő teste által véget vetett minden külső áldozatnak. Áldozni kell azonban hittel, szeretettel és igazsággal a szívnek oltárán. (Pál kolossé. lev. 2. r. 14. 15. v.)

18. Istent, mint mindenütt jelenlevőt imádni lehet bármily helyen, de mindenkor lélekben és igazságban. (Máté 28. r. 20. v.; 18. r. 20.; János ev. 4. r. 23. v.)

19. Minden étel arra való, hogy azzal a hívek hálaadással éljenek (Pál Timotemhez irt I. lev. 4. r. 4. és 5. v.), azért nincs különbség bőjti és nem bőjti étel közt.

20. Az önmegtartóztatás és bőjt nagyon helyes és hasznos cselekedet, de csak a Máté evangyéliumának 6-ik és Esaiás próféta könyvének 58-ik részében élénk állított módnak szem előtt tartásával.

21. Legfőbb ünnepnapunk a vasárnap, de ezen kívül helyes megünnepelni a nagypéntek, husvét, pünkösd másodnapját és a karácsonyt, csakhogy ez utóbbiakra nézve a hívők lelkiismerete korlátok közé nem szorítható. (Pál kolossé lev. 2. r. 16. 17. v.)

22. Egyik fő kötelességünk a gyermekek nevelése és tanítása, kiket még zsenge korukban az Úr Jézushoz kell vezetnünk. (Máté 19. r. 13. 14. v.)

23. Véleményünk az, hogy a kis gyermekek, kik még bünt el nem követhettek, ha meghalnak, az örök üdvösségnek részesei lehetnek, akár keresztyén, akár nem keresztyén szülőktől származtak légyen, mint-hogy az Úr Jézus az összes emberiségért áldozta fel magát és Ádám bűnéért teljesen eleget tett.

Nyílt levél dr. Sebess Dénes gondnok urnak.

Kedves Világi Paptárs!

Tudományosan és népszerűen (minek együtt is kellene járni) olvasott fel a marosi ev. ref. egyházmegyei értekezlet közgyűlésén. Szereti a szociális-tákat. Szeretné megadni igazaikat. Sajnálja, hogy a gyűlölet alapján szervezkednek, mert így legfeljebb lerombolhatják a mostani társadalmat, de újjá nem alakíthatják, mivel azt csak a krisztusi szeretet alapján lehet újra építeni, Krisztus tudományán, mely oly tiszta, örök forrása ennek a szeretetnek, mit semmiféle politika elmagyarázni nem tud. Találónan hozza fel Madách „Ember tragédiá”-ja azon képét, mikor ott újjá alakítják a világ gépezetét, mert a régít nem találják jónak, de az új gépezet nem jár: s akkor jönnek rá, hogy egy csavart, a szeretetet kifejejtették belőle. Így járnának a szociális-tá is az ő újjaalakításokkal.

Ezelőtt három évvel társalogtam önnel pár percig. Emlékszem a népről kérdezősködött... mond-

ván, hogy a nép nem bizik a nadrágos emberben. Én a biblia-olvasást ajánltam arra, hogy felvilágosítsuk a népet, de először nekünk is szükségünk van a biblia-olvasásra, hogy felvilágosodjunk. Erre elkedvetlenedett, félig-meddig haragos tekintetet vetett a szobába, hogy a biblia-olvasás nem való most, az valami gyűlöletes, sötét maradiságot kényszerítő könyv. Nekem ez fájt azóta s most inkább, mert látom, hogy az ön lelke rokon a biblia lelkével, s az igaztalan előítélet a biblia-olvasásról, attól tartja vissza, miben lelke igazi tápláléka lenne, az Isten méz-édes beszédétől. Tudom, hogy sokan vannak így: nem olvassák a bibliát, mert gyűlöletes, sötét maradiságot tartalmazó könyvnek tartják, mi a pápista középkort idézné vissza, pedig akkor éppen nem volt szabad olvasni a bibliát, titították. Sok református szereti, mi családi, iskolai nevelése által beszívargott lelkébe a bibliából s a bibliát mégsem szereti bal előítélet miatt. A biblia pedig éppen az az édes lelki táplálék, mit az ő lelke is szomjuhozik. Az ó-testamentom Jézusról való profétálás, az új-testamentom egészen Jézus. Isten és ember szeretet forrása. A Jézus megváltásának s ezáltal lelkünk szabadságának, bűnünk bocsánatának szabadság levele: a legüsztebb, a legujabb, legkedvesebb tápláléka lelkünknek, mit érdemes *naponként* olvasni. Nem maradiakká, sötét alakokká alakít, hanem Isten és embert szerető boldog lényekké. S ami éppen az ön felolvasásából jut eszembe: a biblia a vallásnak minden papuralmat nélkülöző tiszta forrása, mely legkönnyebben kölmeledhetik a megtévesztett szociálistákhoz, kik éppen a papuralom ellen heveskednek, Jézust pedig első szociálistának hirdetik.

Még csak annyit bátorkodom megjegyezni, hogy felolvasásával szolgált Istennek, saját lelkének, a ref. egyháznak, de ne hadja félbe ezen munkát, mert ez nem áll ellentétben a magyar képviselőséggel. Nem felekezetieskedés ez. A réppárt a róm. kath. felekezet hatalmáért küzd s csak eszköz neki Jézus tudománya. Ön küzdjön Jézus tiszta tudományáért, ezzel használ a nemzetnek, arról aztán nem tehet, hogy ezzel a református egyháznak is szolgál, mert az már ezen egyház kincse, hogy ki Jézusnak és a nemzetnek szolgál az neki is szolgál.

Magyari Árpád,
kakasdi ref. lelkész.

EGYHÁZI ÉLET.

A kalotaszegi egyházmegyei értekezlet közgyűlése.

Kalotaszeg magyar kálvinista népének legerősebb várában, a népes bánffyhungyadi reform. gyülekezet körében tartotta meg e. m. értekezletünk nov. 16-án, ez évben második összejövetelét. Daczára a már szinte hónapok óta tartó, a közlekedés, utazás szempontjából tekintve alkalmatlan, esős, nedves, ködös, egészségtelen időjárásnak, sokan jelentünk meg feladatunk végzésére. Ott voltak vezéreink a kötelesség pontos teljesítésében, a munka hűséges végzésében: Deési Gyula esp. afia, nagys. Gyarmathy Zs. emi főgondnok, nagys. Lészay F. e. m. gondnok és legbuzgóbb világi papunk, továbbá lelkészek, tanítók, meg világi ért. tagok közül feles számmal. Szeretem remélni és hinni, hogy nem az érdeklődés hiánya, hanem az egyházi terület geográfiai fekvése akadályozta meg lelkésztársaink nagyobb részét a megjelenésben. Annál kellemesebben lepott meg a bánffyhungyadi magyarság, nép és intelligencia tömeges részvétele — daczára, hogy hétköznap volt — szives vendégszeretete.

A gyűlésnek két része volt. Első része a tem-

plomban folyt le a nagy közönség előtt. 9^{1/2} órakor megkondult a harangok szava és hívott Isten házába, hogy ott keressük lelkeinknek nem e világ szerint való békességét. Bánffyhunyadi a közeli falvakból is jöttek be néhányan — buzgó templomjáró ref. népe zsufolásig megtöltötte az ódon, nagy templomot. A mint a „Te benned biztunk eleitől fogva“ fenséges dallama beveződött, Deési Gy. ért. egyh. elnök, esperes a fia szép, buzgó imádságban Istentől áldást kért munkánkra. Ima után a „Szózat“ zendült meg präzise, erőteljesen a b.-hunyadi ifj. népénekkar előadásában. Majd Bitay m.-n.-kapusi fiatal lelkész lépett a szószékre, hogy hirdesse Isten igéjét rokonszenves, megnyerő hangon, szónoki hévvel. Alkalmi beszédének alapipéjét Neh. III. 28. v.-ből vette: „Építének a papok, kiki az ő háza ellenébe.“ Vezérgondolata maga a textus volt. Beteg társadalmunk egyedüli orvosszere, ha, mint hajdan Izrael papjai, kiki épít az ő házában ellenébe, egyéni, családi, társas életéből eltakarítja az önzést, közönyt, szeretetlenséget által rommá vált lelki élet maradványait és felépíti a Krisztusban újjászületett, új ember lelki épületét, melynek fundamentuma a szeretet és fentartó oszlopa Isten országának és annak igazságosságának keresése. A királyi papság, szent nép, magasztos elve azonban nemcsak minket, Isten hivatásos szolgáit, de minden keresztyén embert kötelez erre az életmunkára. A beszédben meg volt a fő kellék, az evangélium tisztán hirdettetett benne. Szívesen, érdeklél hallgattuk végig. Szónok rövid imája után újból a népénekkar énekelt és pedig ezuttal a magyar nép imádságos énekét: „Isten áldd meg a magyart“ énekelte szépen, szabatosan.

Istentisztelet végeztével nagys. Gyarmathy Zs. vil. elnök rövid, lekes beszédben az értekezletet üdvözli, a gyűlést megnyitja és első sorban Bölöni László b.-hunyadi ügyvédet, egyházmegyénk régi, buzgó világi tagját és munkását, felolvasása megtartására kéri fel. Es megjelent a szószéken egy világi pap, hogy építsen az ő háza ellenében, küzdelmes múlt tanúságaiból erősítse kálvinista öntudatunkat. Rendkívül érdekes s egyben értékes történeti kutatásokon alapuló adatokat ismertetett Kalotaszeg reformációjának első századából. Bevezetésül megemlíti, hogy jelen gyűlésünk színhelye, a bánffyhunyadi ref. templom 1483-ban épült; ez az évszám most is olvasható a templom egyik déli külső kőtámaszán. Adatokkal bizonyítja azután, hogy nemcsak Bánffyhunyadi, de az egész Kalotaszeg magyar népe is, kezdetben a kolozsvári első unitárius püspök, a hatalmas Dávid Ferenc befolyása alatt, unitárius lett és csak a 16-ik század végén terjedt el a protestantizmus kálvini alakja. 1615-ben választják az első református esperest. Ez időpont egyházmegyénk történetének a kezdete. Felemlíti, hogy bár a férfiaknak sokat kellett katonáskodniuk a nép vallásos és családi élete csendes, békességes volt. De már Apaffy fejedelemisége alatt Kalotaszeg volt Erdély legexponáltabb vidéke; kurucok és labancok, törökök és németek egymásután s egyaránt sarcozták, dúlták, pusztították. Előadását a nagyalmási vár urának, gr. Csákynek egy államcsinyével végzi, mely ha sikerül, végzetes lett volna nemcsak Kalotaszeg, de egész Erdély ref. anyaszentegyházára nézve. Bethlen Gábor halála hírére a kath. erdélyi főurak, élükön Brandenburi Katalin kegyeltjével, gr. Csákyval — összeszedve 2500 fegyveres embert — Gyulafehérvárra vonulnak, hogy ott a nagy fejedelem temetése napján Csákyt fejedelemmé választva, végét vessék a gyűlölt Bethlenek uralmának, de végét a protestantizmusnak is. Am a terv egy pár prot. főúr fülébe jutott. Csáky megijedt, fegyvereseit szétosztatta s ő maga két emberével lopva menekült vissza Nagymásra. Nem krisztusi szeretet, de a protestánsok

iránti gyűlölet volt az egész államcsiny vezérrugója: azért nem engedte Isten, hogy sikerüljön.

A mindvégig érdekes, történeti adatokkal teljes, hazafias és kálvinista szellemű előadásért, világi elnök úgy a nagyközönség, mint az értekezlet nevében hálás köszönetét fejezte ki buzgó ért. tagtársunknak.

Éreztük mindnyájan, hogy a multakban fejünk felett elzúgott viharok ismerete nagy erősségünk lehet a jelen vészeivel szemben is.

Nagy Károly theol. tanár ur kért aztán szót. Nagyérdékű fejtegetéseit a megelőző felolvasás egy tényéhez és a hallott egyházi beszédhez fűzte. Meggyőzően fejtette ki, hogy nem esetleges dolog volt Kalotaszeg kezdetben unitárius népének reformátussá válása. Mert nem a nagy ember Jézusban — mint az unitárius egyház véli, — hanem a Krisztus Jézusban, az Isten fiában való hit az egyéneket úgy, mint népeket, egész társadalmat megváltó, fentartó, idvezítő erő. Ezt pedig a világ keresztyénségében a Kálvinismus domborította ki a leghatalmasabban. Igehirdetésünk tárgya tehát korunkban is, mint mindörökké, Jézus Krisztus tiszta tudománya, Isten bűnöket megváltó, újjászülő, megtartó kegyelméről, szeretetéről szóló örömmizenet, evangélium kell, hogy legyen. Csak így tudunk sikerrel megküzdeni egyfelől a betűhöz ragaszkodó sectákkal, — melyeknek egyike, a baptista csak most nyerte meg az államtól szabad vallásgyakorlatát — másfelől pedig korunk pusztító hatású, egyházellenes áramlataival. Egyénenkénti megújulás, újjászületés a Jézusban és Jézus által, kiki ha *belső, erős lelki küzdelmek* között épít az ő háza ellenében: ujitja meg Jézus szellemében az egész társadalmat.

A több mint háromnegyed óráig tartó, munkára, harczra buzdító, sok részben tájékoztató fejtegetésért világi elnök nagy. Tanár urnak az egész gyülekezet nevében köszönetként kijelentette, hogy tanulságos előadását meg se tudja eléggé köszönni, hanem csak azt kívánja, hogy a jó Isten még soká tartsa meg a tanár urat magyar kálvinista anyaszentegyházunk egyik fáradhatatlan buzgalmu vezérmunkásának. Ezzel az értekezlet első részét, a templomban tartott diszgyűlést berekesztette, kijelentve, hogy az értekezlet második része, a tárgyaló zárt gyűlés a kasszinó helyiségeiben lesz folytatólag megtartva.

A tárgyaló gyűlést öreg korának daczára fáradhatatlanul kitartó világi elnökünk megnyitva, először is Csűrös József lelkész a fiaát, egyházi ért. titkárt hívja fel titkári jelentésének megtevésére.

Titkár bevezetésül megemlíti, hogy egyházmegyénk területén néhány év óta korunk megváltozott viszonyainak megfelelő új eszközökkel majd minden egyházközségben megindult, illetve folyik az evangéliumi szellemű egyháztársadalmi akció. Aggasztó jelenség, hogy népünk olvasási vágyának rohamos erősödésével nem tart lépést vallásos lapjaink elterjedése, olvasása. Inkább politikai lapokat, krajczáros ujságot olvasnak. Igaz ennek oka részben válságos, zavaros politikai viszonyainkban rejlik. De egyet nekünk, papoknak és általában minden evangéliumi alapon álló keresztyénnek feledni nem szabad és ez az, hogy csak Istentől függő nép élhet független nemzeti létet. Vezessük népünket először Istenhez és akkor majd meglogja találni a politikai függetlenség Kánaánjába vezető utat. Legyünk Istennek szolgálói s akkor nem leszünk emberek szolgálói! Jelentését azzal végzi be, hogy mindenkinek szent kötelessége osztályok, érdekek önző harczától forrongó korszáunkban minden téren Jézus szellemének, a krisztusi szeretetnek világosságát terjeszteni. A titkári jelentés után a tárgyaló gyűlés főpontja:

Nagy Károly theol. tanár ur szabad előadása következett. Majd egy óráig tartó fejtegetése a gya-

korlati igehirdetés vezérelveit tárgyalta. Kijelenti, hogy igehirdetésünk ne morális, hanem dogmatikus alapon nyugvó legyen, mi úgy értendő, hogy ne a régi hitcziik formulákat vigyük a kathedrába, — ez megengedhetetlen és korunkban hatástalan, hanem a dogmák tartalmát tevő örök keresztyén igazságokat. Kijelenti, hogy predikáció irodalmunk új mederbe terelésére óhajtandó volna ilyen dogmatikus, evangéliumi szellemtől áthatott beszédek, vázlatok írása, e célból megkeresendők az összes egyházmegyei értekezletek. Kiadására szívesen felajánlja a Prot. Lap hasábjait. Az értekezlet hálás köszönettel fogadva előadó mélyen járó, szakszerű fejtegetéseit, egyszerűsmind Paulay V. gyermónostori lelkész indítványára felkérte, hogy eszmecsere folytathatása végett közölje, miket itt elmondott, lapjában, mit előadó tanár ur szíves is volt megígérni.

Az értekezlet még egy pár indítványt, jelentést tárgyalt és aztán véget ért. Ha volt sikere, áldásos hatása, érette Istené legyen a hála. A külső szervezés érdemének oroslánrésze a bánffyahunyadiak őshaju, ifju lelkü pásztorát, köztisztelet és közszeretettől körülvelt Ignác Károly bátyánkat és egyházmegyénk fáradhatatlanul agitáló, diplomatikus főjegyzőjét, egyházi értekezletünk ügyvezető elnökét illeti; a szellem, a lélek, mi egész értekezletünket áthatotta, Krisztus szelleme, a szeretetnek lelke volt. Egyetemes benyomásunk pedig: mintha ébrednénk, mintha mind többen vetnék kezüket az aratásra készen álló gabona letakarítására. De sok is van! Annál jobban látjuk, minél erősebben fogunk a munkához! Am, miért félnénk, miért haboznánk, hiszen minél többet fáradsunk Isten országa ügyében, annál többet is nyerünk a munkához szükséges isteni erőkből, a szent lélek ajándékaiból!

Csűrös József,
n.-almási ev. ref. lelkész.

A szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete.

E hó 13-án tartotta meg Zilahon, a vármegyeház nagytermében a szilágyszolnoki egyházmegye gazdag tárgysorozattal a maga egyházi értekezletét. Lelkész tagokon kívül: számosan jelentek meg, a Wesselényi-kollégium tanárai, valamint az egyházmegyei és helybeli intelligenciának több világi tagja. Többek közt ott voltak: *Benkő József* kir. törv. elnök, *Török István* alispán, *Nagy Károly* kir. tanfelügyelő *Tarpai Miklós* főszolgabíró, *Nagy Gyula* sz.-somlyói főszolgabíró, dr. *Kemény Salamon* járásorvos, dr. *Benkő Géza* ügyvéd stb.

Botka Károly nagydobai lelkész imája után az értekezlet elnöke, *Vincze Ödön* diósadi lelkész tartott nagyszabású elnöki megnyitó beszédet. Megkapó képekben festette le a magyar protestáns, különösen pedig a kálvinista egyház helyzetét a multban és a jelenben. A mult százados küzdelmeiben — ugymond — egyházunk élete össze volt forrva nemzeti életünkkel, míg a kiegyezés után elvált egyházunk az állam-élettől. Az új idők új terheket róttak reánk egyházi és iskolai téren s a béke ezen évtizedeiben egyházunknak az anyagiakkal kellett s kell ma is állandóan küzdenie. Az anyagi gondolkodás hatalmába kerítette egyházi és világi férfiainkat is, míg végeredményében előidézte a mindent megölő közönyt. Egyházunknak még ma is nagy anyagi és szellemi tőkét gyümölcsözővé tenni, az egyháztársadalmi tevékenységet fölkelteni és ápolni: célja egyházi értekezletünknek, melyben karöltve kell munkálniok egyházi és világi embereknek, férfiaknak és nőknek.

Az éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után

Zsigmond Károly szilágyszolnoki lelkész terjesztette elő az alapszabályok módosítására vonatkozó indítványait, melyeket az értekezlet is magáévá tett. Az elfogadott alapszabályzat szerint a tisztikar a jövő évre következőkép alakult meg:

Egyházi elnök *Vincze Ödön*, diósadi lelkész, világi elnök *Kovács István*, ehm. algondnok, egyházi alelnök *Magyarosi István*, zilahi lelkész, világi alelnök *Kincs Gyula*, főgim. igazgató, értekezleti titkár *Kádár Géza*, zilahi lelkész, egyházi jegyző *Zsigmond Károly*, sz.-somlyói lelkész, világi jegyző *Bajkó Viktor*, főgim. tanár, pénztáros *Szilágyi János*, lecsméri lelkész.

A tárgysorozat 5-ik pontja volt a mult évi egyházmegyei értekezlet 2—1904. számú memorandumára Szilágyvármegye törvényhatósági bizottságának 359—1905 sz. véghatározata és a miniszterhez e tárgyban küldött fölterjesztésére vonatkozó leirat. Az ügy *Kádár Géza* értekezleti titkár ismertetése után örömdetes tudomásul szolgált. Szólt pedig a vasárnap megünneplése s főleg a pálinkás boltoknak e napon való zárvatartásáról, melyet a vármegye pártolólag terjesztett fel.

Ezután *Nagy István*, kémeri lelkész, kit azóta Kisujszálásra választottak meg lelkésznek, tartotta meg „Az 1848. évi XX. t.-cz. és teendőink“ című felolvasását. Az értekezlet a tanulságos felolvasásért jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki a felolvasónak. A felolvasást egész terjedelmében később közöljük.

Nagy vitát keltett az erdélyi ref. egyházkerület igazgató-tanácsának 4312—1905. sz. leiratára adott vélemény-nyilvánítás. Az előadó *Veress Sándor* zsbai lelkész előadása után tudomásul vette az értekezlet a lelkészeknek és családjuknak a szinpadi szerepléstől való eltiltását.

Az idő rövidege miatt a tárgysorozat többi pontja a jövő gyűlésre maradt.

Délben a „Tigris“ szálloda éttermében sikerült közebeden vettek részt az értekezlet tagjai.

Az értekezlet alkalmából estve vallásos estélyen fogadta falai közzé a vármegyeház diszterme a szép számu, intelligens közönséget. Ezuttal a vidék is szerepelt, sőt a rendezés munkáját is vidéki ember, a lelkes, agilis értekezleti elnök, *Vincze Ödön* diósadi ref. pap végezte. Ő nyitotta meg magas szárnyalású verses imával az estét, s utánna egymás után jelentek meg a dobogón a bájos nőtisztelek: *Vincze Márta* és *Dózsa Margit*, azután *B. Józsa Gyula* hatásos felolvasásával. Majd *Antal István* dr. olvasta fel művészi előadással *László Andornak* egy alkalomszerű szép költeményét. Nem csekélyebb művészi élvezetet nyújtott a közönségnek *Balázs Árpád* gyönyörű hegedűjátéka *Lukácsy L. Mátyás* diskkrét harmonium kíséretével. Utóbbi még a Hymnus dallamára komponált variatóval szerzett élvezetet a közönségnek. A Dalkör két szépen előadott számmal is szerepelt az est programjában. A gyülekezetet *Kádár Géza* áldotta meg.

Bajkó Viktor
vil. jegyző.

Vallásos összejövetel Hosszufaluban.

Örömnapja volt az ev. ref. hosszufalusi missioi egyház hiveinek f. hó 10-én. Ezen a napon tartotta ez évben első vallásos összejövetelét.

Ne gondolja azt, tisztelt olvasóm, hogy ezen örömnapjáról a mi féltett, kicsiny egyházunknak, azért emlékezem most itt meg, mintha bizonyosságot akarnék tenni arról, hogy helyeslem és hive vagyok annak az irányzatnak, a mely jó részben uralni látszik egyházi életünket igen sok felől. Mert nem tudom eléggé elítélni azt a törekvést, a mely a képzelt érdemeket nagy előszeretettel igyekszik „a házfedelekről is hirdetni“ s szinte reszket a mulasztástól, nehogy eltaláljon szalasztani egy piczinyke kis mozzanatot az egyházi életből úgy, hogy abból ne legyen „gradus ad Parnassum“.

Nekem olyan erősen visszhangzik még most is fülemben a sepsiszentgyörgyi idei egyházkerületi Egyházi Értekezletet megelőző vezérczikk felkiáltása, e lapok 41-ik számában, e megjegyzésre: „Anyi bizonyos, miszerint mostani állapotában az Egyházi Értekezlet élete lassu haladok és a vég kezdetének tünetei észlelhetők rajta.“ „Hát csakugyan semmi társadalmi mozgalom sem tud a mi egyházunkban gyökeret verni?!“ És azt sem tagadhatom el, hogy erre a felkiáltásra és kérdésre szinte egyenes feleletet hallottunk még 1902-ben Nagyenyeden, abban a jóslatszerű kijelentésben, melyet tett egyik tekintélyes és éleslátású, oszlopos tagja egyházunknak, amikor így szólt: „rossz a rugója a gépezetnek, nem jósolhatunk még öt évet sem!“

Nem ez a rugó készlet engemet arra, hogy a mi örömnapiunkról értesítést küldjek e lapoknak! A hosszafalusi ev. ref. missioi egyház hiveiben élő buzgó áldozatkészségének kívánok csupán e megemlékezésben emléket állítani és a magam s egyházközségem nevében hálás köszönetet mondani a nyilvánosság előtt.

Mert ebben az esztendőben első vallásos összejövetelünket, a hivek áldozatkészségéből fűtésre berendezett templomunkban tartottuk meg. Hogy mily nagy örömnünk volt, azt csak az tudja elképzelni, aki meggondolja, hogy hiveink jó része 5–6 kilométer távolságról is jön az ige hallására téli, hideg időben és most már nem kell, hogy elfáradva, fölmelegedve béülni a hideg falak közé egészségét veszélyeztetni akkor, mikor legszentebb kötelességét, szíve legszebb öhajtatását akarja megvalósítani: „szolgálni az Urnak lélekben és igazságban, imádkozással és énekkel dicsérve Őt“.

Az összejövetel a következő program szerint történt: 1. A XC. Zsoltárt énekelte a gyülekezet. 2. Megnyitotta rövid beszéddel a vallásos esték sorozatát a lelkész. 3. Kurucz dalokat adott elő egy férfiak lelkész vezetésével. 4. Szavalt Vörösmarty Madár hangok cz. költeményét, Török Jolán k. a. 5. Régi egyházi énekeket énekelt harmonium kísérettel Demes Péter. 6. A „Koszoru“ egyik füzetét felolvasta Hadnagy Benedek polg. isk. tanár ur. 7. Hymnust énekelte a gyülekezet. 8. Vallásos iratokat, a „Koszoru“ füzeteit kiosztotta a jelenlevők között a lelkész 150 drbot.

Sok szív dobogott föl smét az Urnak csendes, enyhe, gyönyörűséges házában!

A templomfűtés berendezésére rendezett nyári mulatságon felülfizettek: Kiss József (Felsőtömös) 5 kor., Donáth Sándor, Szorády Lajos tatragi luth. lelkész, Weinberger Izsó (Felsőtömös), 3–3 korona, dr. Semsey Aladár 4 kor., Csorja Lázár (Tatragi), Demeter Péter 2 kor. 60 f., Kohn Sámuel és fia, Sajó Sándor r. kapitány (Budapest), Sipos András, ifj. Kiss Arpád, Sipos Jánosné (luth.), Tompa Károly hajózási főfelügyelő (Orsova), Tompa István főszolg. (Kőhalom) 2–2 kor., Ruzs János, dr. Póka Dezső, 1 k. 60 f., Reinich János (Brassó), Dienes szemlész (Brassó), Márk Pál (Brassó), Isofszki Viktor, Kököcsi Kálmán, Deák Sándor türkösi luth. lelkész, Biró Sándor (Pürkereszt), Feiler Róbert, Reznék Mihály, Török Sándor, Steigenberger József, Boga Vilmos, Islik György, Bacsó Mihály, Kiss Béla szászfalusi luth. lelkész, Thal Adolf, Könczey Győző, Koszta Döme 1-1 kor., Sánek Péter, Mandel József, Lukács Károly, Butyka Vilmos (Nagyborosnyó), Klauber Sára, Csórik András, Szöcs János, Stuft Henrik, Hadnagy Benedek, N. N., Alexi Gyula (60–60 fillér), Nyits György, Biró Sándor (Hfalu), Keller György 40–40 fill., Killyéni E. 20 fill., összesen 66 kor. 40 fill. E mulatság tiszta jövedelme a felülfizetésekkal 256 k. 80 f. volt. Killyéni Erzsébet polg. isk. tanárnő k. a. buzgóságából e célra gyűjtött 60 k-nát, melyet adományoztak: Demes Péter és neje 20 korona, dr. Kozma Miklós és neje, Killyéni Endre és neje, Killyéni Erzsébet 10–10 kor., Nagy Dénes, Dónáth Sándor 5–5 kor. Ezenkívül évenként Biró Sándor (Hfalu) 1 öl fát, míg erdész lesz és Dónáth Sándor 1 öl fa értékét adja, 9 kor. Demes Péter lelkész gyűjtött: Kiss Józsefné (Felsőtömös) 20 kor., Orbán Ferencz (Deresztje) 10 kor., Csiofler Miklós orgonakészítő (Brassó) 10 kor., Mihály Anna 1 kor. Predeali hivek persely-pénze 5 kor.; összesen 46 kor.

A berendezés 243 kor. 40 f.-be került.

Nem mulaszthatom el e helyen megemlékezni Sipos Jánosné (luth.) ónagysága kegyeletéről sem, ki a betegek részére adandó urvacsorai szereket adományozta, 1 pohár, 1 tálca, mindkettő ezüst és egy terítő, fekete hársnyóból, gazdag arany himzessel, kedves fia, Gödri Béla emlékeztére. 60 korona értéke ez adománynak. Az elhalt kedves fiúnak legyen nyugalma csendes, a kesergő édes anyának fájdalmát gyógyítsa az Istennek vigasztaló kegyelme!

Minden jókedvű adakozón nyugodjék Isten áldása s

az ő gazdagsága pótolja ki azok áldozatát, kik oltárára rakták jó szívüknek drága kincseit.

Hosszafalu, 1905. decz. 12-én.

Demeter Péter,
ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Újszövetségi apokrifusok. Fordította Raffay Sándor, evang. theol. akad. tanár, Pozsonyban. Wigand F. K. könyvnyomdája Pozsony, 1905. Ára 6 koroná.

A magyar theologiai irodalom újabban örvendetes lendülésnek indult s ebben protestáns részről az evangélikus theol. tanárok vezetnek, a kik közt egyik legkomolyabb munkás Raffay Sándor. Ifju ereje és buzgalma, a tudomány iránti lelkesedése és szeretete nemcsak a „Theologiai Szaklap“ szerkesztésének állandó munkáját vétele kezébe, de jut ideje nagyobb szabású munkálkodásra is. Most kiadott 328 oldalra terjedő művében az újszövetségi Apokrifák fordítását adja, melyeket a magyar theologusok legnagyobb része csak névről ismer. Pedig, ha érték dolgában a kanonikus iratokkal nem versenyezhetnek is, „házi olvasmányul“ az épülésre mindenkor alkalmasoknak ítéltek a keresztyéneknek. A papnak s theologusnak pedig különösen érdekes a keresztyénség fejlődés-története ismeretisére. Hű képét mutatják annak „a megalakulásnak, melyre a tiszta jézusi keresztyénség a pogány és zsidó egész kultúrával lépett.“ A tudós szerző 17 apokrifusnak fordítását adja e műben; megfelelő irodalomtörténeti tájékoztatásokkal és bevezetésekkel. Ezek: 1. A Héberék. 2. Az Ebioniták. 3. Az Egyptomiak evangéliuma. 4. Az oxyrynchosi töredékek. 5. Péter prédikációja. 6. evangéliuma. 7. Jakab. 8. Tamás elbeszélése. 9. Barnabás levele. 10–11. Római Kelemen két levele a korinthusiakhoz. 12. Polykarpus levele a filippibeliekhez. 13. A laodiceai levél. 14. Az apostolok tanítása (Didakhé). 15. Hermás Pásztor. 16. Péter Apokalipsise. 17. Pál cselekedetei.

A munka ép most jelent meg; részletes ismertetésére csak később kerülhet sor. Siettünk azonban megjelenéséről hírt adni, hogy ha valamelyik papné most törné az esztét azon, hogy a férjét karácsonyra vagy újévre micsoda könyvvel lepje meg? ne kelljen sokat törnie magát. Nő meg, hogy az ifju theologusok is számba vehessék az árát a karácsonyi legatum felhasználásával. Ajánljuk a szakemberek, de művelt közönségünknek is szíves figyelmükbe és támogatásukba. Legkönnyebben Kókai Lajos könyvkereskedése útján (Budapest Károlyi-utca) juthatnak hozzá.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak s egész egyházunknak boldog és idvességes karácsonyi ünnepeket kívánunk.

Bocskay-ünnep. A két protestáns egyház közös bizottsága a Budapesten, nov. hó 6-án tartott ülésében abban állapodott meg, hogy a Bocskay által vezetett nemzeti szabadságharcot bezáró bécsi béke háromszázados évfordulóját 1906. évi május hó 20-án fogják egyházaik és iskoláink megünnepelni.

A „Kalvineum“ ügye. A zsinat e hó 12-ikén tartott ülésén foglalkozott a Budapesten emelendő „Kalvineum“ ügyével. E tárgyban a konvent véleményes javaslatot terjesztett a zsinat elé, a zsinat azonban, tekintettel arra, hogy a költségek fedezéséhez tetemes összegekkel járulnának hozzá az egyes kerületek, a javaslatot tárgyalás és véleményezés végett a kerületekhez letenni határozta.

Kálvin-szövetség. A zsinat utolsó ülésai alatt dr. Bernáth István kezdeményezésére, kétszer is volt bizalmas értekezlet, mely azt a célt tűzte ki, hogy „Kálvin-szövetség“ czíme alatt tömörítessenek a ref. egyház tagjai a socialis érzék fejlesztése és a vallásosság megerősítése által, a társadalmi bajok felderítésére és orvoslására. A szövetség programjáról legközelebb részletesen fogunk

Zsinati beszámoló.

(Folytatás.)

1. *Egyházi adózás.* Kétségen kívül ez volt a zsinat tárgyalásai között az, a mely iránt a közvélemény legnagyobb érdeklődést mutatott. A korábbi zsinatok e kérdést érinteni nem merték. A különböző vidékeknek a gyakorlatban kifejtett egyházi adózása az illető helyre nézve törvényesnek tekintett. E gyakorlat pedig igen különböző volt. Egy részüket úgy vettük át örökségül a római katolikus egyháztól még a reformáció idején, pl. az erdélyi kepe-, a dunamelléki és tiszántúli párbér-, banyai lukma- stb. rendszert, kánonika-porciót, szolgálmányokat stb., melyekhez járultak újabb időben a vagyonarányu, osztályos és állami egyenes adó szerinti %-os adózások, sokképen kombinálva személyi adózással, progressiv és degressiv, maximális és minimális korlátozásokkal. Magában az adózási rendszer sokféleségében azonban nem volt baj, legalább is nem akkora, hogy az, az adózási rendezés napirendre tűzését indokoltá tette volna, mert hiszen érvénye a gyülekezetek autonom hatáskörét túl nem lépte.

A közegyház által rendezendő kérdés fontosságára, sőt olyanná, a mely az állam érdeklődését is felköltötte, az által emelkedett, hogy néhol — s nem kevés helyen — oly nagy terhet képez a hívőkön, hogy annak romboló szociális hatása több formában ekklatánsul kezdett jelentkezni. Az egyház szempontjából egyik igen súlyos következménye volt a felekezetnélkülivé létele, az egyházi adótehertől való menekülés érdekében; úgy az egyház, mint az állam szempontjából a pauperizmus, a kivándorlás és az egy-két gyermekrendszer megdőbentő terjedése, mint a megélhetés nehézségeinek következményei, a melyen, ha az állam a maga hatáskörében bárhogy próbál is segíteni, csak félmunkát végez, míg az egyház is könnyíteni nem képes a maga autonom hatáskörében a hivek túlterheltségén.

Az egyházi adózás kérdése így mutatta egy oly fontos szociális-kérdés jellemvonásait, a melynek megoldása körül az államnak és egyháznak karöltve kell eljárniok és pedig hatásköreiknek kölcsönös tiszteletben tartása mellett, békés egyetértésben. Az államnak és egyházunknak eziránti tárgyalásai a Tiszakormány alatt jutottak odáig, hogy kölcsönös megértés alapján a kivitel módozatai felől is a vezetők közt létrejött a megállapodás. Tisza István grófnál, e nagyszabásu államférfiunál szakavatott kézbe került a dolog. Senki nálánál jobban nem ismerte egyházunk szükségét és azt, hogy mily mérvben és formában jöhet segítségül az állam. Az egyházi adórendezés törvényjavaslatnak alapgondolatai is az ő tanulmányainak eredményei. S el kell ismernünk,

az adott viszonyok közt elég szerencsések. Azon alapulnak, hogy

1. nem csak az állam részéről az egyháznak, hanem a közegyház részéről is a gyülekezeteknek autonomiája a lehető mértékig tiszteletben tartassék a budget-jog tekintetében is.

2. Az egyházi adóteher az adózó hiveken a teherviselő képesség arányában méltányosabban oszoljon meg s ehhez oly alap vétesék, a mely — a minden emberi mű gyarlóságaitól eltekintve — a legmegbízhatóbb s esetleges változtatásai a közvélemény ítélőszéke előtt s annak nyomása alatt történnek.

3. Az új adózási alapra és rendszerre való átmenetel, ne felsőbb nyomás alatt vagy kényszerítve történjék, hanem a gyülekezetek kiképződő közvéleménye autonom uton léptesse életbe.

4. Az adózás eszközéül a mult és jövő alakulások bölcs figyelembevételével naturaliak és készpénz külön-külön is és vegyesen is egyformán szolgálhassanak, a mint azt a gyülekezet a maga kebelében megállapítja.

5. Az egyházi adó összege az egyes hiveken ne legyen nagyobb, mint a mennyit a népelet gondozására hivatott egyház a többi intézmények fentartására fordított hozzájárulás arányában méltányosan igényelhet és pedig úgy a személyi élettől, mint a vagyontól, illetőleg jövedelmétől, a szükséglet többi részét pedig az állam adja segélyként az 1848. XX. t.-cz. alapján.

Ez elvekben kifejezésre jutó nagyszabásu adóügyi reform, illetve rendezéssel szemben, a mely bölcs tapintattal a bár lassubb, de önkéntes átalakulást biztosítja, lehető legkevesebb rázkódtatással, más elvi álláspont gyakorlatilag érvényesíttetni meg sem próbáltatott.

Csak az általános vita során érvényesültek azok az irányzatok, melyeket, mint „egyházpolitikai irányzatokat“, lapunk 1903. évi folyama 49. 50. számaiban ismertettünk: a Mezei—György Endre-féle és Nagy Károly—Baksa-féle. Az pedig, a melyet némelyek mindenik között a legnagyobb szerű, a legmesszibb néző s a magyar református egyházhoz legméltóbbnak vallottak: a pipázószobán túl nem tudott eljutni. Az t. i., a melynek az lenne az alapgondolata, hogy egy egyetemes egyházi pénztárba fizetve be minden magyar református ember a maga egyetemes kulcsszerinti aránylagos egyházi adóját, minden gyülekezet onnan kapja a maga szükségeinek fedezetét személyi és dologi kiadásaira egyaránt. Kétségtelen, hogy ebben az a gyönyörű gondolat foglaltatik, hogy ha az olyan gyülekezetek tagjai is megfizetnék az egységes kulcsszerinti egyházi adót, a kik most gyülekezeteikben vagy csekély potomságot vagy épen semmit sem kell, hogy fizessenek: akkor körülbelől az államsegély igénybevételére semmi szüksége sem

lenne egyházunknak, hanem az erősebb támogatva a gyengét, autonomiánkat teljes integritásában fenn tudók, sőt tudtuk volna tartani még kongrua nélkül is. Azonban ez a gondolat, vagy ennek különböző kombinációi a társalgószobán tul nem jutottak. Jutnak-e a jövő zsinatokon: ki tudná megmondani?

Hogy a Tisza gróf elvein épült adóügyi reform, a zsinat által elfogadott alakban, hogy néz ki: azt a következő kép mutatja.

(Folyt. köv.)

Rólunk — magunknak.

Önökhöz czimezem e sorokat, ki: 500-at meghaladó számban rendes — 100-on alól maradó numerusban pedig — helyettes, avagy segédlelkészként — hirdetjük az ígét — Koltótól — Hétfaluig és Csikszeredától — Drágig. Pedig jól tudom, hogy e legkevésbé olvasott lapban az első numerusból nagyobb %, hagyja figyelmen kívül, mint az utóbbiból az itt elmondott csekélységnek látszó dolgokat.

Isten jóvoltából — hála legyen érette, hogy még szentszéki kegyelem nem jár hozzá — papok volnánk mindannyian. Ekes és szép nevezettel tündöklő testület, melynek hivatása tündökölni az erényekben. A tündöklésről most nem szólok, hanem annál inkább szeretném feszegetni testület voltunkat.

Azok vagyunk — *testület* A minapában halt el egy 52 évet szolgált, becsületben megöszült kollégánk, kinek a temetésén „hasból“ kellett, hogy valamit „zengedezzenek“ a beugrott kollegák. Ez, gondolom, hogy az ellenkezőjét mutatja. *Érdemes volt-e félézázadon keresztül egy testülethez tartozni, mely tagjaiban így becsüli meg önmagát?*

Testület vagyunk; és ha dokumentálnunk kell papi mivoltunkat, Egyházkerületi Értekezleteinken a közeli papok egy része és bérczes kis hazánkban a még lelkesedni tudó „scerit Izrael“ hallatja kiáltó szavát a pusztában, a többiek aluszna, halálos dermedtséggel tagjainkon.

Papok vagyunk! Ékes nevünk annyi tisztet ró mireánk, hogy elvégezzük az istentiszteletet nyomtatott minták után, kereszteljünk minél rövidebben, eskessünk a stóla szerint (ha ez nincsen: fukaron a szóban) temessünk minél keservesebb bucsuztatással, közben pedig gazdaságunk foglaljon el harangozástól harangozásig. *Igy szokott ez lenni.*

Papok vagyunk! Istennek választott népe. Ha ketten összeülünk, rendre ütögetünk egy-egy harmadikat, a hangulat, az idő és körülményeink szerint. Ha társaságban kollegáról esik szó — sohasem hallottam kollegát elismeréssel szólani társáról — hanem mindig a kollega járt elől az ítéletes szapulásnál, akárcsak a kútnál ácsorgó vénasszonysereg ilyen faluhelyen vízhozás idején.

Papok vagyunk! Egyházkerületi közgyüleseinken felszissenünk, ha a magas távlatból látó püspöki szem mélységes lelki felindulással — Ilyés lelkével mutat hibáinkra: és ha szavazni kell, megoszlik a vélemény, még közöttünk is a mi dolgainkban, igen gyakran a mi kárunkra.

Papok vagyunk! A fejlődő élet szükségéi szerint egyházkerületünk segédeszközt bocsátott rendelkezésünkre, hogy ezzel a segítséggel védekezzünk a hitetlenség, a bün, a szekták, az evangéliumi irány ellenségei ellen: és folytonos a panasz, hogy ez az egyetlen organum nem tud megélni pártolás hiányában.

Papok vagyunk! Isten országának cselédei; szeretnők a cselédvöltunkat megtagadni, hogy urai le-

hessünk a világnak. Egyikünk vállalkozó, másikunk szállító, harmadikunk másféle össze nem illő foglalkozásban vesztí el a papi tekintélynek féltve őrzött drága kincseit.

Papok vagyunk! Legtöbben kicsiny gyülekezeteink irányítói, vezetői. És ha gyülekezeteinkben történik valami, hol a világi vezetők a mi munkásságunk is igényelnék, hol véleményünk és szavunk sulylyal birt hajdan: semmibe sem vesznek, legieljebb ha az utolsó bírósági díjnak kegyes vállvergetésére tesszük magunkat méltóvá.

Papok vagyunk! Kötelességünk tündökölni. És ha meghallgatjuk a nemzet intelligens osztályának véleményét: ugyancsak furcsa tündöklés a mi erényünk. Egyikünket szenvedélyei, másikunkat durvasága, harmadikat járatlansága — teszen a jobb körökben kerültté, lenéztette. . .

Papok vagyunk! Isten ígénének tisztán való hirdetői. En úgy látom, hogy mostantól fogva megnehezült a mi helyzetünk. A mi kis védelmünk volt a világi hatóságoktól a szekták ellen, az már kiesett kezeink közül. Elő kell vennünk a nemsokára fokozott mérvben fellépő szektáskodás ellen azt a fegyvert, melynek erején megtörött a papizmus hatalma egykoron, a mely mérsékletével gátat vethet a szekták tultengéseinek ma is. És kérdem: miként lehetséges ez, ha nincs közöttünk testületi szellem, mely összetartson, nincs közöttünk papi prudentia, mely még társadalmi érintkezéseinken is láttassa bennünk a papot, nincs szeretet, melyet unos-untalan prédikálunk és gyakorolni elfelejtünk régen?

Jól tudom: kemény beszédekot szólttam. Jól tudom: megtámadásban lesz részem érette. De arról is megvagyok győződve — ha támadás ér is — ha felzudul ellenem kollegáim haragja, hogy sikerült czélt érnem, egyakaratra vinni a testületet, a melynek *mindenben, mindig* egynek kellene lennie.

*

Különben pedig — teljes tisztelettel kérem, nálamnál több belátással, tapintattal és tapasztalattal bíró társaimat: *mely uton és minő eszközökkel lehetne szanálni a mi testületiünknek itt felsorolt hibáit, hogy erős összetartással, kitartó munkálkodással, ref. papi karunk, ahhoz a kultur missióhoz híven, melyet elődeink századokon keresztül teljesítettek — elfoglalhassa vezető helyét most is a nemzet életében?*

Sztána.

Osváth Lajos.

A „Bethlen Gábor-kör“ Szeretetvendégsége.

Mult számunkban ez estélyről irván, kilátásba helyeztük, hogy elmondjuk véleményünket ugy a Szeretetvendégségről, mint a „Bethlen Gábor-kör“ről.

Ez ígéletünknek az alábbiakban teszünk eleget:

A „Szeretetvendégség“ az ujjab egyházépítő munkásság egyik eszköze gyanánt alkalmaztatik. Erdélyi egyházi értekezletünk munkaprogrammjában is szerepel b. e. Molnár Albert által ajánlva. Azonban ugy a dolog természete, mint a vallásos élet lélektana — nézetünk szerint — valamennyire *más módját* ajánlják, mint a minő formában ez a mostani is rendeztetett. A Szeretetvendégségnek az ősz keresztényeknél az volt a jellemző vonása, hogy a gazdag megvendégelte a szegényt. Az anyagilag-segitő szeretet munkája volt, a melyben természetesen kifejezésre jutott a lelki testvéri közösség is. Ebben a mostaniban azonban semmi ilyen vonás nem mutatkozott. A vendégség költségeit a résztvevők egy koronás beléptidijai fedezték; a kik adományoztak vagy felülfizettek, a kör tiszta jövedelme emelése érdekében tették. A vallásos testvériség bizalmassága helyét pedig a társadalmi osztályok csoportosulása foglalta el; ugy hogy az emberek együtt voltak, de

csak egy teremben. Ez a vonása s a közönség hangulata az ismeretes jótékonyági thea-estélyek jellegét mutatta. A program is ingadozott egy komolyabb jellegű koncert s egy vallásos estély között. Innen, hogy a közönség sem tudott dönteni magaviseletének méltó alkalmazása felett. Hol tapsolt, hol komolykodott; de az egyik rész tapsa bizonytalan, félénk volt, mintha az a gondolat nyomta volna, hogy a másik résznek ez ildomtalannak tűnik fel, a másik rész komolysága pedig gyakran erőltetett, melynek a lelke hangulata meg nem felelt. A nagy közönség ennél fogva bizonyos vegyes érzelmekkel távozott. A ki mulatni jött: nem mulatott eléggé; a ki vallásos épülést keresett: a környezetben és hangulatban erre nem támogatást, de akadályt talált. Ugy, hogy nem nehéz megjósolni, hogy az első — külsőleg fényes sikerű kezdet után — melyben sok része volt egy a mulatni vágyó városi közönség kíváncsiságának, mint a társadalmi kötelességteljesítésnek, nemsokára hanyatló irányt vesz, ha ebben a formában marad s egy sikertelen kísérlettel leszünk csak gazdagabbak, melynek kudarczát csak egy-egy népszerű egyén szereplésének vonzóereje fogja olykor-olykor takarogni.

E sorok írója a legnagyobb jóindulattal a cél iránt, annak a megfigyelésére törekedett, hogy a célnak mennyire megfelelő az eszköz és annak módja. És úgy találta, hogy több, részben eltérő, részben egyenesen ellenkező célok szolgálata van itt együvéfoglalva. Szórakozni épen ellenkező lelkiállapot, mint a vallásos elmélkedés, elmélyedés. Az utóbbi koncertáncio, az előbbi ennek épen ellenkezője. Asztal mellett táplálkozni s a vendégség vidámságában, könnyed társalgásába merülni egyideig; majd a következő pillanatban minden átmenet nélkül a legmagasabb régiókba elmélkedni, prófétai szót bevenni, vallásos zenét élvezni s ezeken bensőleg épülni: oly vállalkozás, mely benső igazsággal soha sem sikerülhet, mert lélektani képtelenség.

Észrevettem az intentiót, hogy mire törekeshetnek itt. Ha helyesen ítélem meg arra, hogy egyéni és sociális vallási feladatainkra emlékeztetve, (igehirdetés, biblia-magyarázat által), sőt ezekre kedélyileg is felindítatva (ének, zene, ima, költemény előadása által), a közönség bizalmas, baráti eszmecsere után, ne csak hallgatója és értelmileg felfogója legyen azon feladatoknak, hanem megbeszélője, tisztázója, sőt megvalósítója is. Szóval, hogy az értelmi tisztázáson, érzelmi élvezeten és lelkesedésen túl, az akarat is elhatározásra bírassék s a hasonló lelkületűekkel való közösségi érzet által a munkára való szövetség közöttük létrejőjön. E cél nemcsak helyes. de tényleg napjainkban első rangú szükség. A bölcselmi, értelmi és quietisztikus érzelmi keresztyénségnek át kell mennie a munkás keresztyénségbe vagy keresztyén munkába. Arra pedig, hogy e munka minél eredményesebb s másokat is vonzóvá legyen: a hasongondolkozásuk társulása, szövetkezése szükséges. Ehhez pedig kell a tervek és a kivitel módzatainak bizalmas megbeszélése, nemcsak egyszer, de a munka folyásához képest minél gyakrabban. Ily összejöveteleken helye van a theázásnak, kötésnek, varrásnak akár az illetők saját használatára, akár a keresztyén munka szolgálatára (árvák felruházása stb.); helye közbe-közbe éneknek, zenének, szavallásnak; helye egy megnyitó fohásznak vagy asztali áldásnak és záró fohásznak; de már igehirdetésnek és bibliamagyarázatnak nem abban a formában, mint az istentiszteleten a templomban vagy az egyházi estélyeken, hanem abban az alkalmazott formában, a mely a tárgyalás alatti ker. munka alapelvét vagy elveit tünteti fel s a mely igazában elvi bevezetés a programmon levő akció tárgyalásához. Így helye is természetesen nem az estély végén, hanem épen elején lesz s a tárgyalás

folyamán megbeszélés tárgyát fogja képezni a hallgatóság részéről is, melynek így aktív szerep jutatandó az estély szellemi részében is.

Ezek a bizalmas családias estélyek, kétségkívül nem „szeretetvendégségek“ az őskeresztyén egyház értelmében; de akkor ne is viseljék annak a nevét, mert így konfuzióra adnak alkalmat. A „szeretetvendégség“ maradjon meg annak, a mi régen volt s a mely értelemben ajánlotta azt b. e. Molnár Albert is: az anyagilag segítő szeretet sociális munkája tárgyának, melyet mindennapi alakjában a szegényekről, elhagyottokról való rendszeres gondoskodás, ünnepies (advent, karácsony stb.) formájában pedig az őskeresztyén „szeretet vendégség“ képvisel; ezek a mostani „szeretetvendégség“-ek pedig, melyek lényegükben olyan „Bethániai esték“ (ha bibliai vonatkozással akarjuk jelölni), hol a Mária és Mártha munkája együtt érvényesül: evangéliumi vezetés alatt gyakorlati egyháztársadalmi munka foly, legyenek formában és tartalomban olyanok, a milyenek képét fennebb megrajzolni kísérlém.

Szükségesnek látom ugyanis, hogy ezek az összejöveteltek, főleg az ige felhasználása és alkalmazása tekintetében a környezetnek megfelelően karakterisztikusan megkülönböztetettek legyenek. Mert általában azt a benyomást kaptam, hogy úgy a lelkészeknek, mint a hívők egy jó részének bizonyos idegenkedése és huzódózása úgy az egyházi estélyekkel, mint a mostani „szeretetvendégség“-gel rokon természetű összejövetellekkel szemben nagy részt onnan ered, hogy ezeket tartalmukban istentiszteleteknek tartják, formájukat, lefolyásukat s az egész környezetet pedig az istentisztelet méltóságához nem illőnek s így bizonyos mértékig az istentisztelet profánizálásának. Azért azt gondolom, hogy ez idegenkedés legyőzésére arra kellene törekedni, hogy lehetőleg élesen érezzék az emberek azt a különbséget, ami van az igének templomi hirdetése, egyházi estéken való népszerű magyarázata, apologétikus vonatkoztatásai és gyakorlati egyházi feladatokra való alkalmazottsága és akkört, mikor a tényleges, gyakorlati keresztyén munka mindennapi vezetéséhez keresünk világánál utmutatást, e munka konkrét nehézségei közt bátorítást, csüggesztő jelenségeivel szemben biztatást stb. — Meg vagyok győződve arról, hogy ha e különböző feladatok, célok a maguk jellegzetesen különböző eszközeikkel egybeforrva, s nem keverve, jelennének meg: rendre-rendre minden nehézség nélkül beilleszkeznének egyházi életünk kibővült kereteibe; míg így még sok ellenszenvvel, idegenkedéssel kell megküzdeniök s — ismerjük el — sokszor épen a vallásos élet megnyilatkozásainak féltett fensége és méltósága érdekében.

Végre egy pár szót a „Bethlen Gábor-kör“-ről. Ez egyesület a főiskolai ifjuság körében azzal a céllal alakult, hogy a nagy fejedelem szellemében protestáns, tehát a jellemet megnemesítő vallásosságra, komoly, tudományos munkálkodásra s ezek által táplált és szolgált egyház- és hazaszeretetre nevelje tagjait, természetesen a kölcsönös, testvéries támogatás és ráhatás által szellemileg, sőt a mennyire lehet anyagilag is. Magunk is lelkesedtünk és lelkesítettünk, áldoztunk és áldozatra buzdítottunk e gyönyörű cél érdekében, melytől intelligens közép- és felső osztályunk ifjuságának vallás-erkölcsi megújodását s altruisztikus megnemesedését vártuk tevékenységének. Azt vártuk, hogy ez az egyesület egy olyan kovász lesz az egész ifjuság tésztaja megkelesztésére, mely tagjait a divatos ifjusági léhaságoktól elvonva, testben-lelekben egészséges, komoly, tudományos előkészületre, jellemes életre, templomát, vallását, egyházát szerető s ezt már most cselekedeteivel bizonyító személyiségekké alakítja, hogy a nacionalista klerikális ifjuság külső hazafiaskodó,

utczán tüntető allűrjeivel a hazát komoly munkával, altruisztikus étellel szolgáló nemes hazaszeretetet állítja szembe. Azt vártuk, hogy oly renomét viv ki magának, a mely tagjai számára már előre biztosítja a társadalom legjobbjainak feltétlen bizalmát, tudván, hogy a „Bethlen Gábor-kör“ tagjai a mai fiatalság legnemesebb értelemben vett elitje. Szóval vártuk az ifjúság önművelését, melyben felkérésre készséggel működnek vala közre társadalmunk arra hivatott legjobb erői is; de a melyből az oroszlánrészt mégis csak magának az ifjúságnak kell vala kivennie és pedig az általános erkölcsi művelődésen túl, főleg szaktanulmányainak prot. szellemű s egyházi vonatkozású művelése s ennek a saját körükben való általánosítása és kölcsönös kiegészítése által. — Igy reméltünk hazai közéletünknek egy olyan prot. intelligenciát, melynek jogásztagejai nemcsak a legderékabb és megbízhatóbb hivatalnokok, de egyházunk jogai és jogi helyzetének is alapos ismerői, védői és támogatói; melynek nyelvészei, bölcsészei, tanárai, papjai, tanítói stb. stb. kiki a maga munkakörében készséges szolgálja és rátermett támogatója egyházunk szellemi és anyagi javainak s általa a hazának és nemzetnek. Vártuk, hogy magának a kívánt jóhírnevet megszerezve, szegénysorsu társain nem az által igyekszik segíteni, hogy havi 8—10 lrt segélyt próbál adni neki, hanem azáltal, hogy jóhírnevével közvetítője lesz derék tagjai számára olyan becsületes munkának, melyből az illető magát fenntarthatja.

Azonban — úgy látszik — ez a kör is beleesett az ifjúság azon általános hibájába, hogy a csendes belső, szellemi munka helyett a külső, zajos és anyagiakra irányuló egyleti tevékenységet részesíti előnyben. Kezdetben mindjárt ujságot akart indítani eszméi propagálására, mikor még maga sem volt az eszmék által áthatva és átalakítva. Szerencsére ebbe nem mentek bele. De azt már megtették, hogy azonnal kör-helyiséget béreltek, butoroztak be s jövedelmük jórészt erre költötték el. És a kör-helyiségek látogatatlanok voltak, mert a „fogdosott“ tagok nem érdeklődtek az ügy iránt. Aztán a pénzügyítés ügyében buzgolkodtak, főleg alapítványok szerzése által. Az alapítótagok szaporodgattak lassanként, de a rendes tagok tagdíjai nem igen folytak be. Tehát a társadalom támogatta azt az ügyet, melyet tagjai nagy része cserbe hagyott. A pénzügyítés és szellemi propaganda együttes célját voltak hivatva szolgálni a kör „felolvasó-estélyei“. S mi lett velük? Az első, nagysikerű estély után a többi bizony sem részvételel, sem anyagi jövedelem tekintetében nem sikerült. Attól az ifjúsági körtől, mely a közönséget akarta nevelni, a helyett, hogy tagjait nevelte volna, elfordult a publikum. Végre most e „Szeretevendégség“-gel próbálkoztak meg. Ennek is megjósoltuk a sorsát. Az lesz, mint a felolvasó-estéké, mert mindenik helytelen alapon áll, midőn nem az ifjúságra, hanem a közönségre kíván hatni.

Most, mint halljuk és látjuk, a vidéki szereplésekkel próbál szerencsét. Karácsonyban Nagykőrösön rendezett estélyt; a farsang folyamán Désen fog rendezni. Nős, ennek is megjósoljuk jövődjét. A vidékre kiránduló kolozsvári főiskolai ifjak mulatsága eleinte természetesen szép sikert arat érdeklődő publikum dolgában. Leányos mamák nagy számmal vannak! Egy estve jól fognak mulatni. Emlékeket hoznak és hagynak. De a közönség érdeklődése a kör és céljai iránt? — bizony, egy estve állandóvá nem tehető. S az anyagi jövedelem? A tagok zsebéből többszörösen kimegy utiköltségre, estélyi kiadásokra az, mit a kör pénztárának haza hoznak, s a telő pénztárhoz mérten aránytalanul nőni fog a segélyezendő száma.

De nem folytatjuk. Hanem eredményképen megállapítunk ifjúságunk életéből egy oly tény, melynek

megváltozását mi a magunk részéről, sürgős szükségnek ítéljük. És ez: *tanuló s főleg főiskolai ifjúságunk nyilvános és társadalmi szereplésének szertelensége*, a mely az ifjúság vezetőit s így legjobbjait vonja el a komoly munkától, a tudományos önképzéstől, a kötelességek komoly teljesítésétől s szoktatja, a nyilvános szereplésekkel járó ünnepeket révén, nagy-zásra, felületes stréberkedésre, éretlenül társadalmi vezérkedésre. E megfigyelésünk — fájdalom — még theologiai ifjúságunk is igazolódik. Idejének legnagyobb részét az ifjúsági körök nyilvános szerepléseinek előkészületei és rendezése foglalja le, a mire nagyobb buzgalmat fordítanak, mert önként vállalták és taps jár vele, mint a tanulásra, mely „muzsáj“ és nem hoz külső ünnepeket.

Ez irányzat megváltoztatására kell törekedniök az ifjúság hivatott vezetőinek, előjáróinak s az ifjúság minden igaz barátjának. Az ifjúságot vissza kell adni a maga munkájának és ifjúsági társadalmának, hogy ott végezze híven és szerényen a maga önművelésének és önművelésének munkáját. Ebben látjuk a „Bethlen Gábor kör“ hivatását is. Mig ehhez a feladathoz vissza nem tér: — szerény nézetünk szerint — helytelen uton jár s fáradozásait kívánt siker koronázni nem fogja.

Elmondottuk ezeket kötelességünk érzetében s azzal a tudattal, hogy az ügyeknek akarunk használni. Valeant. quantum valere possunt!

Nagy Károly.

Özv. Kiss Ferenczné emlékezete.

(Nekrológ.)

Temetésről jövünk: Özv. Kiss Ferencné szül. Mátyus Annát, a néhai b. e. egerpataki Kiss Ferencnek, a székelyudvarhelyi református kollegium egykori jeles theologia és historia professzórának özvegyét, azt a derék és nemes székelyasszonyt, a puritán kalvinista paptanárnék eredeti és jellegzetes alakját kísértük ki a székelyudvarhelyi temetőbe és helyeztük végső nyugalomba régeltetett és sokáig sirattott, gyászolt jó ura és kedves gyermekei mellé.

Özv. Kiss Ferencné, akiről a mai *cinkekoros* világban, melleleg, már itt megemlíthetem, hogy a szép, méltóságteljes és hódolatot parancsoló „*tiszteletes asszony*“ címet helyesen értékelte, méltán megérdemelte, meg is becsülte, de annál többet aztán nem kívánt, nem *követelt*. sőt el sem is fogadott soha — 78 éves korában, 40 évi boldog házasság után, nov. 16 án hunyta le hosszu álomra jóságos és immár elfáradt, bágyadt szemeit.

És habár a néhai, az utóbbi egy pár év alatt, a korral járó *gyöngelkedése* miatt, csöndesen félre vonulva élt: mégis a megnyilatkozott *közrészvét* közhasznu, nemes és kegyes életéhez méltó vala és virágokkal, koszorúkkal borított koporsójára nem csak gyermekei: Emma, Irma, Kata és Sarolta, veje: Gönczi L. ig. tanár, szeretett unokái: Gimán L. a Benkő és Gönczi fiuk meg Sárka és a jó rokonok hullattak hálás könnyeket, hanem az egész város nagy és díszes közönsége is kegyelettel vette körül azt és kísérté ki a temetőbe a kedves halottat.

A temetési szertartást, régi óhajta szerint, a templomban Fejes Aron és Vajda Ferenc végezték, a temetőben pedig En bucsuztam el tőle!

Es áldom a jó Istent, aki a súlyos betegségtől megszabadítván, engem is megsegített és adott nekem annyi erőt, hogy a sirnál, körülbelöl ezeket mondhattam:

„Lehullott a rezgő nyárfa ezüst színű levele és az ágtól elszakadt lombok, mint szemfedő borulnak az édes anyaföld halovány arcára!

A természet haldoklik és itt az elválás, a bucsuzás ideje, de nem örökre, csak uj tavaszig.

Bucsuzni jöttem én is, ami kedves halottunktól, mert rosszul esnék nekem, ha a bucsuzás most a hosszú, hosszu ut előtt elmaradna, hiszen mi eddig szívélyes bucsuzás nélkül soha el nem váltunk.

Bucsuzni és hálás köszönetet mondani jöttem, mind azok nevében, akik ismertük, tisztelni tanultuk őt és valaha éreztük jóságos szívének melegét, szeretetét.

Igen, csupán csak bucsuzni jöttem én ide, mert se ez a hely, se ez az alkalom nem arra való, hogy akár *méltassam* már csak néhai özv. Kiss Ferencné, akár hü *képét* rajzoljam meg Mátyus Annának, ami jó öreg Nagytiszteletű asszonyunknak.

Oh! Hiszen a mulandóság sötét árnyékai lebegnek itt körülöttünk és ez a hely azoknak csöndes, békés birodalma, akiknek már „nem fáj semmi“ és a kiket „nem bánt senki“!

Ez a szomorú alkalom pedig arra tanít, hogy legyünk készen minden órában a *hirtelen* halálra, a mely éppen úgy meg lephet minket is, mint kedves halottunkat.

Hiszen beszélhetnék arról, hogy nemes életének jobb fele egy hosszú és rögzös Kalváriai-ut vala, rakva szurós tövisekkel, amelyen végig haladva, súlyos kereszttek nehezettek a gyöngye, de Istenben mindig bizó és vallásos nő vállaira és így méltán is sohajthatott fel ő is a koszorus költővel: Bánatimból egy nagy tenger lehetne s öröömöm csak kis sziget volna benne“!

Elmondhatnám, hogy miként vált gyöngye nő léte, egy nagy és terhes; de szép család kormányzójává és volt erős támasza, évek során át, midőn férj és hü élettárs testi és lelki ereje kimerült és megfogyatkozott.

Elmondhatnám, hogy azóta miként töltött el csaknem két hosszú évtizedet a legtisztességesebb özvegyességben, mert felnövelt magzatai a családi íészekből egyenkint mind kiröpültek és tova száltak, ki erre, ki arra, a szélrözsa minden irányában!

Szólhatnék arról, hogy virasztott felnőtt beteg gyermekeinek kórágya mellett sokszor és sokáig; mint kísérte ki azokat egyenkint, rendre-rendre, hol itt, hol amott a temető kertekbe és hányszor! de hányszor kellett tört szívvel keseregni legszebb reményeink omladékai felett!

Szólhatnék arról a nemes egyszerűségről, arról a hűségről és igaz vallásosságról is, amely oly szépen jellemezte őt.

Szólhatnék arról is, hogy mint állott őrt egyszerű; de rendes és tiszta háza tájékának jó hira mellett mindvégig, haláláig!

Elmondhatnám, hogy mint buzgólkodott ezelőtt 30 esztendővel a helybeli *jótekonny-nőegyesület* megalakítása érdekében, amelynek aztán mindvégig oszlopos tagja, egyik vezetője, utóbb tb. alelnöke vala.

Beszélhetnék arról, hogy a szegények ügyének senki se vol nálánál hathatósabb védelmezője, erősebb támasza és hogy házától szegényt, gyámatlan özvegyet, vagy árvát legalább egy falat kenyér, egy alamizsna fillér, avagy egy-két vigasztaló jó szó nélkül el nem bocsátott soha, hanem sorsához és módjához s körülményeihez képest a ruhátlant fölruházta és az éhezőnek enni adott.

Igy lett aztán az igaz keresztyéni szeretetnek megtestesülése, inkarnációja.

Oh! de miért szóljak, miért beszéljek én!?!

Hiszen beszél helyettem az ő egész közhasznú élete, tanubizonyoságot tesznek mellette tettei és az egész halotti gyászoló gyülekezet!

Kedves afiai! Temetni és nem dicsérni; de nem is eltemetni jöttünk ide ez órában Mattyus Annát, mert ez a koporsó csak szétoszló porait takarja; de a nemesebb rész a lélek abból „kitör és eget kér“!

És én nyugodtan merném „*tetemre hívni*“ még

ellenségeit is ha vannak! hadd jöjjön ide „*a város mind*“! De ime! a város itt van, hogy tanubizonyoságot tegyen kegyes életéről, erényéről.

Ez a tanubizonyoságtétel pedig felment engem attól, hogy tovább beszéljek! Hát némuljon el ajakin-kon a zokszó és ne legyen többé zugolódás!

Gyermekei, veje, unokái! Ám sirjatok, de aztán nyugodjatok meg és enyhítse meg fájdalmatokat a szépen kezdett, jól folytatott és dicsőn végzett pályafutás! Ő már már boldog, mert ott fen, a *fényes menyországban*“ az Istennek tronja körül örvendező angyalok seregében ismét fölhalálta elveszített és sokáig siratott; de soha el nem feledett kedveseit! Ebben a tudatban és a viszontlátás reményében leljetek vigasztalódást és megnyogovást Isten áldjon meg és legyen tiveletek!!

Mi pedig mindnyájan őrizzük meg drága emlékét és kövessük magasztos példáját, hogy ne legyen elfeledve az ő neve soha; emléke pedig éljen mindörökké!..

Bod Károly,
ny. r. tanár és lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe bekezdettik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Előfizetési felhívás. A közel multban az a hír szárnyalt a világsajtón át, hogy egy ausztráliai, angol, keresztyén püspök, a Szt. Irásból és ész okokból gyűjtött érvek alapján azt hirdeti és bizonyítja, miszerint Jézus Krisztus a mai korban vissza fog térni. Jóllehet az angolok részéről megszoktuk a rajongásszülte képzeteket: mindazáltal a Krisztus visszajövetele, melyre a keresztyén világ csaknem 2000 év óta vár, vagy legalább várnia kellene, oly nagyfontosságú kérdés, hogy érdemes vele minden — hívő vagy hitetlen — keresztyénnek foglalkozni, azért időszerűnek látom a Krisztus isteni voltával s az ember jövő életével szorosan egybefüggő, de a modern kor által az érzékiség hullámaiba temetett kérdést, föl-színre hozni s bele, gyarló tehetségemhez mérten, új életet önteni.

E czélból „*Krisztus visszajövetele*“ czimen egy munkát szándékozom kiadni, mely ugyancsak bibliai és lélektani bizonyítékok felhasználásával azt igyekszik kimutatni, hogy a hit és józan okosság szerint várható-e és milyen alakban a Krisztus visszatérése. A mű kiváltképen a Krisztus istenségében kételkedők s a tudás fényétől elvakult hitetlenek meggyőzésére szolgál segédeszközül.

Három főrészben tíz fejezetre oszlik s 12—14 nyomott ivre terjed. Tartalma a következő:

Bevezetés. I. Rész. Jóslatok az Újtestamentomban Krisztus visszajövetele felől. 1. Jóslatok a Kr. visszajöveteléről. 2. Fejezet. Jóslatok a Szt.-lélek megtestesüléséről. 3. Fejezet. Krisztus visszajövetele vagy a Szt.-lélek megtestesülése.

II. Rész. Ótestamentomi jóslatok a Messiás felől. 4. Fejezet. Történelmi könyvek jósatai. 5. Fejezet. Költői könyvek jósatai. 6. Fejezet. Prófétai könyvek jósatai.

III. Rész. A megtestesülés. 7. Fejezet. A világosság ébredése. 8. Fejezet. A világosság támadása a sötétség ellen. 9. Fejezet. A sötétség támadása a világosság ellen. 10. Fejezet. A világosság győzelme.

Befejezés. A munka előfizetési ára fúzve 3 kor., csinos kötésben 3.80 kor. (Bolti ára 4, illetve 4.80 kor. leendő) Az előfizetőknek 1906. jan. hó végén — az előfizetési díj beküldése esetén bérmentve, a nélkül utánvétellel — küldetik szét.

Ez alkalommal megrendelhető, ugyancsak kedvezményes áron „*János evangéliumának magyarázata*“ cz. angolból átdolgozott munkám mindkét kötete 3—3 koronáért. (Bolti ára 4—4 kor.) E könyv alkalmas bevezetés a kiadandó műhöz.

Az érdeklődők sziveskedjenek a megrendelést alulírt szerzőnél január hó végéig eszközölni.

Diósvizsló (postahely), Baranyam. 1905. decz. hó.

Lukács Imre, ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak s egész anyaszentegyházunknak, hazánknak és nemzetünknek adjon a Kegyelem Istene boldog újszötendőt. Derítsen reánk vig essz-tendőt!

Lapunk e száma a közbeesett 3 napi munkaszünet miatt pénteken jelent meg.

A szegények karácsonya Nagyenyeden. „A nagyenyedi protestáns nők szegényeket és betegeket segélyező egyesülete“ a mellett, hogy a négy téli hónap alatt minden szombaton reggel templomi istentiszteletre gyűjti össze szegényeit, özvegyeit és elhagyatott árváit s azok közül 80—100-nak oszt hetenként 2^{1/2} kgr. kenyérszegélyt s tagjai által egész éven át látogatattja, vizsgálta és pénzzel, élelmiszerekkel, orvosságokkal stb. állandóan segíti a szegénysorsu betegeket, nevelőbe adja és életpályára elhelyezi az árvákat; sok keserű könnyet törlött le és sok inséget enyhített az idén is Megváltónk születésének ünnepén. Az ünnepet megelőző hetekben fokozott mérvben teljesítette beteg-látogatásait és segélyezéseit. Kietlen, rideg és szenvedések panaszhangjaitól szomorú kunyhókat látogattak meg vallásos és buzgó nőink az egyház nevében s gyakoroltak ott jótékonytárgyat, s törölték könnyeket az Idvezítő felkereső, megtartó és megáldó szeretete gazdagságának nyilvánvalóvá tételével. „Hirdettek a szegény szenvedő népnek evangéliumot!“ A nagyhét folyamán az egyesület *nyolc* öltűzifát osztott ki leginkább a munkaképtelen, nyomorék szegények és sok gyermekes családok között. Ünnepe szombatián a reggeli harangszó hívására templomba gyűltek a szegények. Ott volt az egész női választmány, Zeyk Dánielné br. Kemény Ida elnöknővel élén; Zayzon János pénztárnok és Jancsó Sándor titkárral. A buzgó és meghiúsított közénél után Jancsó Sándor lelkész mondott a templomot egészen megtöltő áhitatos gyülekezet előtt a megsegítő szeretetben kifogyhatatlan Isten dicsőítésére imádságot. Azután a régi ref. iskola helyiségében a nőegyleti választmány 81 családnak adott a Krisztus nevében *egy-egy kenyéret; egy-egy korona karácsonyi pénzségélyt* az egyesület pénzalapjából s azonkívül *egy-egy kilogramm első osztályú marhahúst* mélt. Zeyk Dániel ur 100 korona adományából, kinek — a szegények háláján kívül — ezen az uton is hálás köszönetet mondunk, nem első és nem is utolsó ilyen célú kegyes adományáért. Öröm volt látni a szegények és árvák örömet s boldoggá tett karácsonyi ünnepét! Az egyesület nagy buzgósággal, mély vallásos érzéssel és lelkes pártolás mellett folytatja továbbra is áldásos működését, mely valósággal Istenünknek dicsőségére és anyaszentegyházunknak építésére, szemmel látható erősítésére szolgál. Január, február és március hónapokban perselyes vallásos estélyeket rendez az egyesület a Bethlen-kollegium dísztermében, melyek szintén áldásos eredményűek szoktak lenni; s rendszeres működését ezenkívül állandóan folytatja. Hogy működése mindig fokozottabb és áldásosabb legyen, adja a kegyelem Istene! A nagyenyedi ref. nőegylet munkájához különösen a személyes gondozásban nyilvánuló vonásához szívből gratulálunk s egyebütt is követésre ajánljuk!

Templomszentelés Somosdon. A somosdi híveink 100 éves templomuk renovációját az őszön befejezve igen szép ünnepélyvel adták át újra a közhasználatnak. Az ünnepélyes istentiszteleten szerepelt az egyház korábbi két szeretett lelkésze: *Trozner Lajos* fm. vásárhelyi tanár és *Viksy Gyula* bándi lelkész is, az előbbi buzgó imában adva hálát Istennek a segedelemért, az utóbbi Haggeus I. 7. 8. alapján értve remek szép egyházi beszédet, melynek a viharos multakra vonatkozó részletei minden szemet könnybe lábasztottak. A templom 100 éves történetét a mostani buzgó pap *Szell Jakab* olvasta fel. Küzdelmes volt az első alapvetés 1805-ben. *Agyagási Mihály* papsága idején, mint a mostani megújítódás munkája a tavaly oly súlyos tüzvész által sujtott hívek részéről. De im, az Isten megsegítette őket s most „felülmulja az elsőnek dicsőségét a második templom.“ — Felszentelő záróimát *Ravasz János* esperes, a lelkiház megépítésére vonatkozó buzgúzó zárószavakat pedig *Benedek Dénes* főjegyző mondották ismeretes ékesszólással. Az ünnepélyes alkalmat *Dr. Agyagási Mihály* főorvos, az első templomépítő Agyagási lelkész utóda örökölte meg 100 koronás alapítvánnyal, melynek kamatából évenként a lelkész által kijelölt erényes somosdi férfi vagy nő fog valláskerkölcsi olvasmánnyal megajándékozottatni. A szép napnak szép élet legyen hosszú folytatása Istennek dicsőségére!

Kölcsey-ünnepély. A székelyudvarhelyi ev. reform. kollégiumi Ifjúsági Petőfi-Önképzőkör 1905. évi december hó 17-én a kollégium tornacsarnokában Kölcsey Ferenc emlékére igen szép sikerű „Irodalmi ünnepélyt“ rendezett, Fejes Áron felügyelő tanár az egész tanárkar buzgólkodásával. Az ünnepély a következő műsorral folyt le: 1. Hymnusz, Kölcseytől; előadta az ifjúsági ének- és zenekar. 2. Zrinyi dala, Kölcseytől; szavalta Hegyi András VII. g. o. 3. Kölcsey Ferenc emlékezete (pályanyertes mű); írta és előadta Rimaszombati Imre VIII. g. o., önképzőköri titkár. 4. Hegedűquartett; Leonhardt János (I. hegedű), Székely Zoltán (II. hegedű), Bucsy Endre (viola) és Lányi Andor (Violin cello) VIII. o. tanulók. 5. A magyar nyelv ügyében, Kölcseytől; előadta Lányi Andor VIII. o. t. 6. Kölcsey, mint szónok (pályanyertes mű); írta s előadta Gönczi Gábor VIII. o. t. 7. Kurucz dalokat énekeltek: Bartha Albert és Székely Zoltán VIII. o. t. 8. Vanitatum vanitas, Kölcseytől; szavalta Bucsy Endre VIII. o. t. 9. Kölcsey széptani elvei (pályanyertes mű); írta és előadta Muzsnay László VIII. o. t. 10. Rákóczi induló; előadta az ifjúsági zenekar. Az ünnepély a fokozott igényeket is felülmúló sikerrel elégitette ki a nagy közönséget, mely a derék kollégium vezetősege iránti nagy elismeréssel távozott róla. Mi is igen szerencsés gondolatnak tartjuk Kölcsey ünnepelését. Nincs magyar író, ki a vallásos nevelésre annyira eszközt adna, mint épen Kölcsey. Udvarhelyi kollégiumunk tanárkara bölcsen cselekedett, hogy ez ünnepélyt rendezte s épen ifjúsága önképzői munkásságát használta fel benne. Gratulálunk!

Templom-bál. A sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyházközösség 1906. évi január hó 6-án, az építendő új ev. ref. templom alapja javára, gr. Haller János Háromszékvármegye főispánjának fővédnöksége mellett, Sepsiszentgyörgyön, a városház dísztermében, hangversennyel egybekötött zártkörű táncestélyt rendez. Az estélynek sikerén, mint védnökök, dr. Bodor Tivadar ügyvéd, ev. ref. koll. főgondnok, Ujjvárossy József kir. tan., ev. ref. egyházm. főgondnok, ifj. Gödri Ferenc polgármester, egyházköz. főgondnok, 6 elnök, 19 alelnök, 44 végrehajtó bizottsági tag és 155 rendező buzgólkodnak. Belépti díj: Személyjegy 2 K. Családjegy három személyre 4 K.; három személyen felül 5 K. Tanulójegy 1 K. Karzati ülőhely 1 kor. 20 fill. Karzati állóhely 80 fill. A hangverseny műsora: 1. Rákóczi-induló, (Fáy—Hackl átírata); Nagy József vezetésével mellett éneklő az ev. ref. egyházi dalárda. 2. Hegedűl: Király Béla ev. ref. lelkész. zongorán kíséri Szász Margit. 3. Szaval: Pálmai Lenke tanítónőkép. igazgató. 4. Hegedűl: Király Béla ev. ref. lelkész, zongorán kíséri Szász Margit. 5. Férfi-négyes; kurucz-dalok Goll Jánostól; 1. Szász Béla főgimn. tanár vezetésével mellett éneklők: Barthos József, Borbély Sándor, Biró Dezső, Butak János ifj., Csutak Vilmos, Hadnagy Antal, Jakab Álmos, Kádár Béla, Kovács József, Koréh Endre, Nagy József, Nagy István, Nagy Imre, Vallancs Károly. 6. Tánc.

Hisszük, hogy szép anyagi sikere lesz, melyet a nemes cél s az ottani társadalom legjavának buzgósága biztosít. Ám, ha mindazt a pénzt, mibe e mulatság az egyeseknek kerülni fog, mindenki odaadná a templomalapra: bizonyára gyorsabban megépülne a templom. E véleménynek azonban még sokáig kell küzdenie a szokás s divat hatalmával, mely azt vitatja, hogy ily módon a kellemest a haszonnal köti össze. A sepsiszentgyörgyi társadalmat mindenestre elismerés illeti, hogy a maga módja és szokása szerint buzgólkodik a nagy és szép cél megvalósításán. Sikert kívánunk!

GYÁSZROVAT.

Filó Lajos nagykovácsi ref. lelkész 77 éves korában e hó 12-én meghalt. Filó Lajos elsőrangú szónoka és egyik legkiválóbb theologusa volt magyar ref. egyházunknak. A patens korabeli nemzeti küzdelem egyik vezéralakja volt. Az elhunyt Kecskeméten és Budapesten theol. tanár és Kopácson pap volt, 1861-ben hivta meg Nagykovácsi első lelkészéül és nagy szellemi tehetségével, nyelvtudásával, kiváló szónoki képességével hosszú időn át disze volt az egyháznak, kit egyházkerülete főjegyzőséggel tüntetett ki 1884-ben Szász Károlylyal szemben a legkomolyabb püspökjelölt volt. Annak idején országos hírnévre tett szert Ballagi Mórral folytatott nagyszabású vitája által. Nyugodjék békével.

Szerkesztői üzenetek.

B. D. esperes Tasnád. A szilágyzentkirályi lap ügyében: az egyházközösségek hivatalos lap-példányai csak az „egyházközösség“ címére küldhetők. Persze, a helybeli paphoz megy. Ha oda eddig lap nem járt s jövőre kívánják az lg.-tanácshoz kell írni érte s ő fog intézkedni.

Ifj. B. Gy. Lipcsé. A „levél“ jövő számunkban fog jöni. Köszönöm. Megyen-e a lap rendszeren? Levelém kézhez jutott-e?

V. L. Óralyaboldogfalva. „Vidéki élet“ cz. levél jövő számunkban jön. Egy kis kalamitás történt vele. Bocsánat.

A—Z. A dolog úgy áll, hogy Kilyén bácsi más munka

beosztás következtében a nyomtatványok kezelését még ez év őszén átadta Moody Elek levéltárnoknak. A bizalmas megkereséseket tehát ez ügyben nem láthatja el. Miután pedig már a régi megszokás alapján, még ma is igen sokan bizalmasan hozzáférnek nyomtatványokért, a mivel a magukat is az illetők haszon nélkül terhelik: kérjük megkereséseket, A—Z-ig, tudomásul venni sziveskedjenek, hogy az Igazgató tanácsnál a nyomtatványkezelő most nem Kilyén Sándor, hanem Moody Elek levéltárnok és az újabb munkabeosztással járó rendelkezés folytán *nyomtatványokat személyenként senki sem raphat, hanem csak kizárólag az illető egyházmegyei nyomtatványkezelő útján.* Kellemetlen hátrányok elkerülése végett kérjük ezt megjegyezni.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1510—1905.

KÖRLEVÉL

az összes lelkészi és esperesi hivataloknak, kollegiumi, tanítóképzőintézeti és szeretetházi igazgatóknak.

Felhívom az összes lelkész és intézeti igazgató aait, hogy az 1906. évi *névkönyvi adatokat*, az 1905. évi decz. 31-iki állapotokról, úgy a mint a nyilvántartásokban található, minden további felhívás nélkül, január 8-ig szolgáltatassák be illetékes helyre: lelkészek az espereshez, az igazgatók a püspöki hivatalhoz. Az adatok egy félív papíron, ugyanazon sorrendben és rövidítésekkel, mint a múlt évi névkönyvben vannak. A valóságnak megfelelően, tisztán, olvasható irással tüntetendők ki, hogy egyenesen nyomdába adhatók legyenek. Különösen az egyházközségek népességét, a tankötelesek (6—15 évig) és tanulók számát — és pedig külön-külön az anya- és leányegyházközségeket, valamint a fiókegyházakat — feltüntetendő adatok pontosságára hívom fel lelkésztársaim figyelmét. Továbbá pontosan feltüntetendő az is, hogy milyen az iskola: állami, felekezeti, községi, Emke? A hol iskola nincs, ez a körülmény is jelzendő.

Megjegyzem, hogy az anyaegyházközségek három osztályba sorozandók és pedig III-ik osztályuak a kongruás egyházközségek, II-ik osztályuak, ahol a lelkészi fizetés 2000—2400 korona között váltakozik, I. osztályuak, hol a lelképásztori fizetés a 2400 koronát meghaladja.

Az egyházmegye statisztikai adatait feltüntetendő táblázatos kimutatás ugyanazon rovatok alapján készítendő el, a milyenek az idei névkönyvben vannak.

A lelkészek által benyújtott és az esperes által a beérkezési idővel jelzett adatok, úgy, a mint azok kiállítva vannak, az esperesi általános adatokkal és az összefoglaló statisztikai kimutatással hozzám január 15-ig lesznek felterjesztendőek.

Kolozsvárt, 1905. decz. hó 27-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1524—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyében fekvő *nagyölyvesi* körlelkészi állásra pályázat hirdtetik.

Javadalom díjlevél szerint: ez évben kijavított s átalakított jó lakás és 1 h. 315 □ öl kerten kívül 35 hold 1275 □ öl kanonika, 242 kor. 99 f. értékben. Az egyházközség pénztárából 56 kor. Konventi segély 200 kor. Kepeérték (éppen megváltás alatt) 262 kor. 50 f. Közmunka 110 kor. 98 f. Stóla 16 kor. Összesen 888 kor. 43 f. Ebből engedélyezett kiadás 233 kor. 20 f. Kongrua 944 kor. 77 f. Konventi segély 200 kor. Vallástanításért 40 kor.

Kellőleg felszerelt folyamodványok 1906. jan. 21-ig a püspöki hivatalhoz adandók be.

Kolozsvárt, 1905. decz. hó 28-án.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1523—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebeleztetett *vajdaszentiváni* I. oszt. lelkészi állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom díjlevél szerint: Szép lakás gazdasági épületekkel, 940 □ öl kerttel. Földhaszonélvezet (14 h. 25 □ öl szántó, 3 h. 13 □ öl kaszáló) 159 kor. Kézpénz az egyház pénztárából 156 kor. 20 f. Dézma és konverzió többlet címen 906 kor. 38 f. Terményjövdelem kepe díjlevél

szerinti értéke 748 kor. Stóla átlagos pénzértéke 98 kor. Egyéb javadalmak: a) a gróf Klebelsperg udvartól patrocínium címen kapott jövdelem értéke 388 kor., b) kepező hivatól fa és garaspenz címen 60 kor. 16 fill., c) cigányoktól napszám pénz címen 66 kor. Lelkészi teendőkért összes jövdelem lakáson, kerten és stólán kívül 2483 kor. 74 f. Vallástanításért a helybeli áll. iskolában adandó heti 6 óráért 180 kor. Igy összes jövdelem 2663 kor. 74 f. Pályázati határidő 1906. jan. 21.

Pályázatok, folyamodványok szabályszerű felszereléssel nt. Csekme Ferencz görgényi esperes aához küldendőek Gernveszegre (Marostordam.)

Kolozsvárt, 1905. decz. hó.

Dr. Bartók, püspök.

1521—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyh. megyébe kebeleztetett *marosszentkirályi* kántortanító-lévítai állásra pályázatot hirdetnek.

Javadalom díjlevél szerint: tisztességes új lakás és 778 □ öl kitűnő kert haszonélvezete; kepe három pátronustól 10 kal. buza, 10 veder bor, egy félszekér széna. 4 kbm. fa értéke 89 kor.; kézpénz ugyanezeketől 102 kor. 80 f.; körhallgatóktól kézpénz 47 kor. 68 f.; az egyház pénztárából 16 kor.; stóla átlag 3 kor. 60 f.; tandij átlag 16 kor.; kanonika porció 9 h. 1438 □ öl tiszta jövdelme 60 kor. 96 f.; állami fizetés kiegészítés 480 kor.; összes javadalom a lakáson kívül 816 kor. 04 f. és öt évenként 100 kor. korpótlék. A földeket a tanító miveli, adóját az egyház fizeti.

Köteleességek: a tankötelesek és ismétlők tanterv szerint oktatása és vallás s egyházi ének tanítás; istenitizteleteken s temetéseken az ének vezetése; minden vasárnap, egyiken délelőtt, másikon délután az istenitiztelet önálló végzése.

Pályázati határidő 1906. január 24.

Folyamodványok szabályszerűen felszerelve nt. Jancsó Lajos esperes afiához terjesztendőek be Marosujvárra.

Kolozsvárt, 1905. decz. 27.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1074—1905.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Miután egyik lelkésztársam halála folytán a szabályszerű temetési költséget kifizettem, felkérem tiszt. lelkész aait, hogy 2—2 korona temetkezési egyleti tagdíjat f. hó végéig fizessenek be hozzám.

Alsósófalva, 1905. decz. 20.

Ifj. Péter Károly, esperes.

1075—1905. sz.

FELHÍVÁS.

Felhívom tiszt. paptársaimat, sziveskedjenek utasítani azon, egyházközségükben lakó papi és tanítói özvegyeket és árvákat, akik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létüket, illetve özvegyiségüket igazoló bizonyítványaikat 1906. január hó 10-ig küldjék be tiszt. Bedő András lelkész aához Bikafalvára (u. p. Székelyudvarhely). Az elkésve érkező folyamodványok nem vetetnek figyelembe.

Alsósófalva, 1905. decz. 20.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 780—1905.

FELHÍVÁS.

A kolozsvári egyházmegyének mindennemű pénzkezelését az 1906-ik esztendő januárius hónapja első napjától kezdve a „Kolozsvári Közhasznú Szövetkezet“ fogja végezni. Ennélfogva felhívom és utasítom egyházmegyém összes községeit és lelképásztorait, hogy az 1906-ik évre esedékes mindenféle fizetendősegeiket jelzett szövetkezethez küldjék.

Ezzel kapcsolatban felhívom figyelmüket arra is, hogy a mely egyházközségeknek bankokban elhelyezett tőkék vannak: „a Közhasznú Szövetkezet“ 5%-os kamatfizetéssel hajlandó azokat elvállalni.

Kolozsvárt, 1905. deczember hó 19.

Herepei Gergely, esperes.

